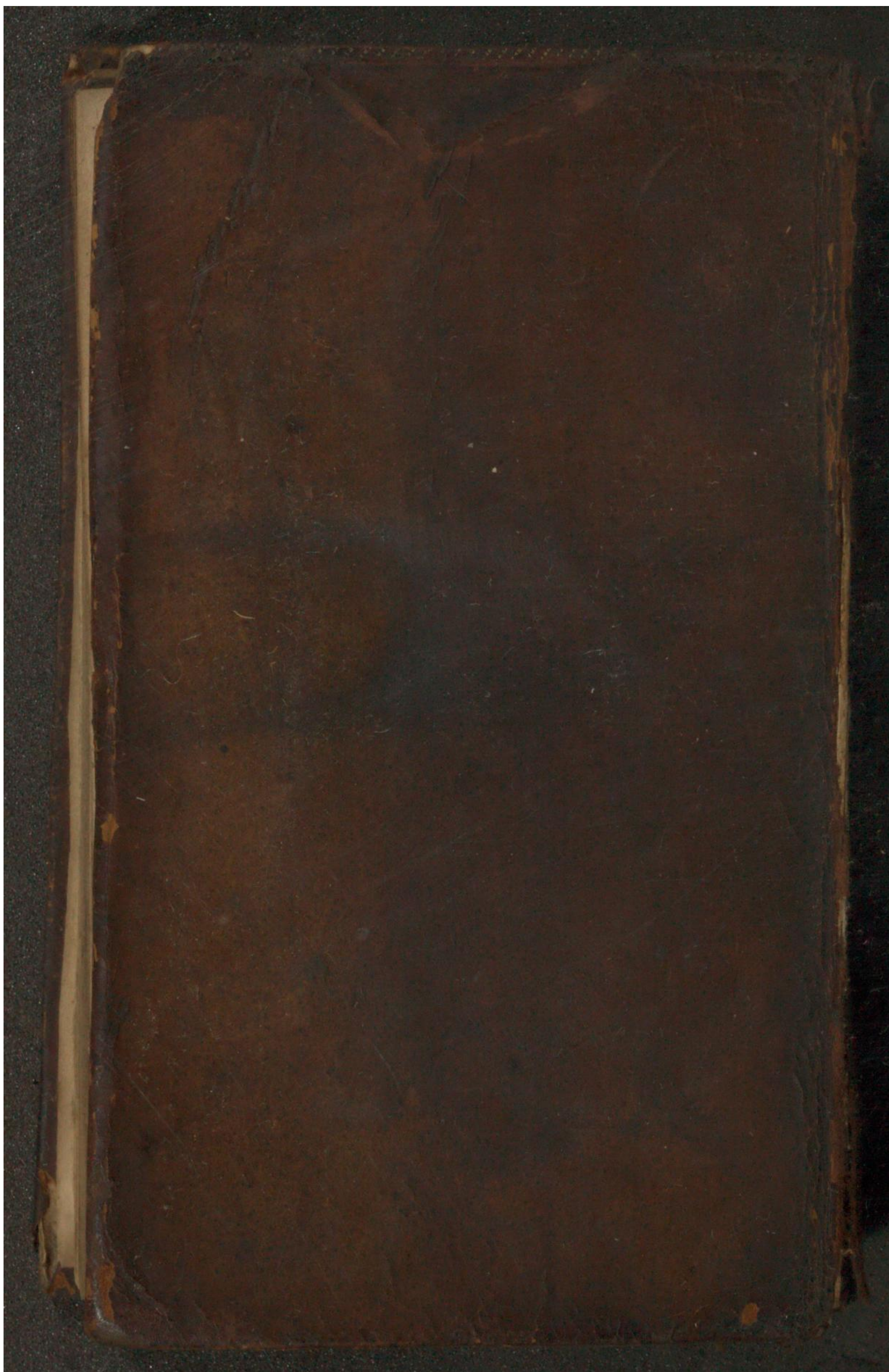












Iacobi Horstij D.

DE AVREO DENTE MAXILLARI PVERI SILESII, PRIMVM, VTRVM eius generatio naturalis fuerit, nec ne; Deinde an digna eius interpretatio dari queat.

ET

DE NOCTAMBVLONVM NATVRA, DIFFERENTIIS & causis, eorumq; tam præseruatiua quàm etiam curatiua, denuo auctus liber.

Non plus FATA tamen, quàm pia vota valent.



15 96

LIPSIÆ,

Impensis Valentini Vœgelini Bibliop.



INVICTISSIMO AC POTENTISSIMO CÆSARI RVDOLPHO II.

Hungariæ & Boëmiæ Regi, Austriæ Archiduci, &c. Reuerendissimis & Illustriss. Electoribus, cæterisq; ordinibus Sacri Rom. Imperij, Episcopis, Principibus, Abbatibus, Comitibus, Baronibus, Nobilibus, Consulibus & Senatoribus ciuitatum; Dominis suis clementissimis ac submissè colendis.



NVICTISSIME Cæsar, Reuerendissimi, Illustrissimi, Illustres, Generosi, Domini, Nobilissimi, sapientissimi & amplissimi viri, Sacræ Cæsar. Mai. Celsitud. Generosit. Magnif. & Amplitud. vestræ, opusculũ hoc perbreue munus sanè exiguum dedicare ego quidem subdubitabam: propterea quod magnos magna deceant. Sed cum in extrema hac mundi senecta summisq; difficultatibus bel-

li contra Turcam, Deus aliquid multorum opinione melius præſagire videatur, ea quæ animum addunt, & ſpem certiorem in dubio Marte afferunt, diſſimulare nolui aut etiam non debui.

DENTEM AVREVM enaſci ſine dolo & fraude, puero ſimplici & non malæ indolis, ætatis ſuæ anno critico bono, nimirum ſeptimo, à condito mundo hucuſq; inauditum eſt. Itaq; ſi vel planè naturalis eſſet, ꝙ in multis negamus, aliquid magni portenderet, cum omnia naturalia rara prodigioſa extiterint Sed quia miraculoſa in eo pleraq;, tanto plus ponderis in prognoſticis habebit.

Dentes minui vel prorſus amitti, ſiue reipſa fiat, ſiue in ſomnijs videatur, decrementum & amiſſionem bonorum prædicere experientia teſtatur. Contrariorum cùm ſit eadem ratio: quis aurei dentis generationem & accretionem, incrementum bonorum, & acceſſionem regnorum

Romano Imperio, in quo puer cum dente aureo natus est, & hodiè adhuc viuit, prænunciare dubitet? præsertim cum dens iste in bono critico anno ætatis, nimirum septimo prodierit. Sed neq; hoc silentio prætereundum est, DENTEM AVREVM in sinistra maxilla vltimum molarē inferiorē esse, in quo multa, eaq; crassiora ac difficiliora masticatu in fine conterūtur ac læuigantur. Profectò id ipsum multa mala innuit, multas cruētas clades, & diras pœnas, quas peccatis nostris promeriti sumus, minatur, antequam accessio nouorū regnorum, incrementum Romani Imperij, & prognosticum verum aurei dētis in effectum veniat: De quibus in problematibus nostris de aureo dente hoc molari plura.

Vestrum igitur est, ô potentissime Imperator, Reuerendissimi, Excelsi, Illustres, & Generosi Domini, Nobilissimi & amplissimi viri, ꝓdigiū hoc nouum & inauditū tanti, quanti par

eſt facere, perpendere, & ſaluti Imperij Romani maturè conſulere: Meum verò ſtudium vel veritatis indagandæ, vel myſteriorum pro virili declarandorum, animo clementiſsimo atq; beneuolo & vultu ſereno in meliorem partē accipere. Fateor ſanè, quæ Minerua noſtra de his amore patriæ, gratia ſubmiſſæ debitæq; obſeruantiæ, & ſtudio veritatis meditatur, eſſe quidem tenuia: talia tamē quæ occaſionem cogitandi vlterius & de futuris diſpiciendi præbeant. Valeat & viuat Sacra Cæſarea Maieſtas veſtra cum cæteris Electoribus & Ordinibus Sacri Imperij, vel portis hoſtium inuitis. Helmſtadij in Iulia Academia, Calendis Martij, Anno 1595.

S. Cæſ. Maieſt. Celſitud. Generoſ. Magnif. & Amplitud. veſtræ

Subiectiſs. atq; deuotiſs.

Iacobus Horſtius Med. D. & Profeſſ. Acad. Iulia.

EPI-

EPISTOLA

AD

Medicum excellentisſimum, virum clarisſimum, Dominum

IACOBVM HORSTIVM MEDICÆ FACVLTATIS SEniorem ordinarium & pro tempore Decanum;

Illuſtriſs. Ducum Brunſuicenſ. Conſiliar. & Archiatrum:

DE AVREO DENTE DISſerentem in Diua Iulia.

MIrum in modum, clarisſime virorum, à ſummo illo Imperatore actiones noſtras gubernari quis non videt? quas ad alium finem nos ſæpius, ad alium ipſe dirigit. Teſtatum facit præterito anno in Sileſiam vendendarum ædium tuarum cauſa, Suidnitij quæ fuêre, ſuſcepta profectio: Tu priuatum commodũ eâ quærebas, Deus publicum. Miraculum illud inauditum AVREI DENTIS puero ſeptem annorum enati, ignotum latere inter vicinos non debuit, ſed exteris quoque & procul disſitis nationibus innoteſcere:

Non dubium enim quin noui quid importet, non modo Silesiæ, sed toti Romano Imperio. Ergo ab omnibus etiam tangi & videri, si non corporis, mentis oculis debet. DEVS excellentiam tuam esse voluit, & ideò hinc in prædictam Silesiam ire compulit. Cum enim non cuiusuis ceruix par fuisset huic oneri ferendo, talem elegit qui non modò τὸ ὅτι, sed etiam τὸ διότι inquirere valeret. Quis autem melius hanc prouinciam excellentiâ tuâ sustinere, potuisset? non video. Testis est cathedra publica, ex qua nos summa cum laude E. T. de aureo dente disserentem audiuimus. Pergat ergò E. T. incœptũ iter currere, nec eam maleuolorum morsus deterreat: Rem gratam E. T. DEO (cuius instinctu ad hanc rem inauditam penitùs considerãdam eò profecta) & toti posteritati præstat, nec non dignam suo officio & persona, cui tanquam Medico de talib. disputare maximè cõuenit, sicut me prima E. T. lectio de aureo dente enumeratis septem, ni fallor, causis eruditè docuit. Viuat & valeat E. T. Nestoreos in annos. R[illegible] Ian. Anno 95.

Fridericus à Gelhorn Iunior.

IN CHRYSODONTO-
ſcopiam Sileſiam.

HOrſti Pœonij Dux ô Dux, inclyte Martis:
Ars etenim Medici Mars mihi viſa fuit.
Hoſtica morborum qui tanta vel agmina fundis,
Arte tuendo bonum, Marte fugando malum:
Ialyſi mirator erat Septennis Apelles,
Quem mirè expinxit Protogenea manus.
Zeuxidis Oebalidem ſuſpexit priſca vetuſtas,
Quam manus egregij finxerat artificis.
Quid tamen iſta manus patrauerit amplius? vrnâ
Occidit ars doctæ contumulata manus.
Rectius oſtentum rimaris opusq́ magiſtræ
Naturæ mirum perpetis artis opus.
Edidit hæc pupũ, verpa poſt terga reflexa, (rens.
Quẽ tulit (heu dolor, heu!) Marchia mœſta pa
Edidit hæc hominem capite ingeminante: leonem
Nicippi, peperit, matre bidente, ſolo.
Lumina largita eſt oculiſsima, quo Lilybæo
Siculus aſpiceret Punica regna procul.
Dictamno capram cancris donauit & apros,
Morbida hyoſcyamo quo ſua membra leuent.
Vergentem hæc Seſelim ceruos hederamq́ Pha-
Tetris aduerſam morſibus edocuit. (langi
Hæc cute prædura Polydorum, pectore bardum
Enixa eſt, quam nec perterebrarit acus.
Quid memorem Eurypheum? Quid Pyrrhum? vtriq́ latebat
DENS vno fixè conditus alueolo.

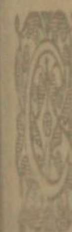
Quid magni referam Alcidæ, Phœbiq; Columbi
In triplici dentes ordine diribitos?
O natura potens, rerum natura nouatrix
Discolor, ô miris mira magistra modis!
Multa dies varias naturæ prodidit artes,
Experta est Medicis plurima multa dies.
Primitus in cunis infans Medicina iacebat,
Qualis enim tabulæ perieuis ortus erat.
Cum manus artificis picturæ adscriberet: hic est
Ecce leo: hic aper est Marsus: & ille caper:
Tam quoq; macra fuit Medicina; at floruit ætas
Pinguior excultis postea culta viris.
Multa sagax ætas reperit, nec pauca repertis
Addidit, & natis credidit illa suis.
Claruit Hippocrates, Mesues, Auicenna, Galenus:
Cum Celso stetit & celsus Aristoteles.
Vesalio Bruxella superbit, Roma Columbo:
Mutina Fallopio, Gallia Fernelio.
Hos tamen aurifero latuit dens ore subortus,
Quem fato Europæ secula nostra ferunt.
Qualis enim haud omnis fert tellus omnia: tale
Naturæ gremium non simul omne patet.
Tu dentem Aureolum lux ô præclara medentum,
Horsti, naturæ pandis ab vsq; sinu.
Abdita causarum claras mysteria, mystes
Naturæ, & referas claustra adoperta seris.
Quas neq; Traxullus tetigit, nec Thessalus vnquã,
Non Italus, Gallus, Phryx vel Iberus homo.
Quis precor, ah quis te traduxit ad vsq; recessus
Naturæ, genius? qua face, magne senex?

Inge-

Ingeniumne ſagax: Iubar an non artis honora?
Sic arcana tibi, ſic patuere, reor.
Ingenium mentis: V E R I *venatus in arte eſt,*
Sit ſua laus genio: ſit ſua palma faci.
Mentis Anaxagoræ ſunt ſtructa altaria quondam
Et Veri: Ingenij præmia & artis honor.
Et quæ digna tibi ſtatuentur præmia tandem,
Erigeres meritis digna tropæa tuis.
Magnanime, ô ſupero morborum Numine victor
Te Veri & Mentis bina columna beet.
Quam tibi ſacramus, tete radiantibus addat
Sideribus nulli neſcia fama loco.
Hanc tua promeruit virtus, prælustris in arte
Phœbea ſplendor, Mentis & iſte vigor.
Qui vitem peperit, qui LemnI ſcripta poliuit,
Qui dentem pueri propalat Aureolum.
Quo ſcriptus tandem Noctambulo prodijt, Euge,
Da plura ingenij pignora cara tui.
Quid precor vlterius? tibi Laus tua libera ver-
Pallentis monſtri morſibus inuidiæ. (net.

Iohannes Vincelbergius Semno Phi-
ſophiæ candidatus Anaxagoream
hanc MENTIS & VERITATIS co-
lumnam præceptori meritiſsimo,
Medico elegantiſsimo faciebat
M. D. XCV.

SVM-



SVMMA TOTIVS DOCTRINÆ DE AVREO DENTE.



Vm in Silesia vendendarum ædium gratiâ essem, incidi in puerum rusticum Christophorum Mullerum, cui cùm septimo ætatis anno dentes ossei cecidissent, ac tales renati essent, vnus eorum nimirum vltimus molaris in sinistrâ parte inferius productus fuit aureus, splendens perpulchrè, alter penultimus ne secundo quidem anno rediјt. Breuis narratio historiæ de aureo dente.

Mirabar quod simile exemplum de DENTE AVREO *in quocunq; animali ac ne homine quidem à condito mundo vsq; extare scirem. Sed quia & anno septimo ætatis cresceret ex eâdem radice, ex qua alij ossei dentes (non enim dentes integri, appendices tantum eorum criticè cadunt atq; redeunt) & communi generatione, nutritione, auctione, vitâ atq; sensu cum aliјs frueretur, ma-* Dens aureus nunquã in hoc puero enatus est à cõdito mundo hucusq;. Summa primi problematis de aureo dente.

teria

teria verò, ex qua factus erat, non tam metallicus succus, quàm sanguis per venas in cauitatem substantiæ huius dentis æquè affluens esset, ideoq; minus ad aurum disposita, essentialis forma differret ac finis, præterquam quòd eo sicut aliis dentibus puer cibos masticaret læuigaretq;, prodigiosus videretur, partim naturalem, partim miraculosum asseueraui, & certis rationibus in prælectionibus confirmaui: eos etiam qui planè naturalem ex imaginatione prægnantis matris, cùm aurum vidisset, & vltimũ dentem molarem tetigisset, aut etiam ex vsu ciborum nascentium in radice montium Reichenbachensium, atq; potius riuulorum fœcundorum boni auri Vngarici factum autumant, refutaui.

Naturalia tamen in hoc aureo dente reuera existunt.

Naturalia in aureo dente.

1. Dentem aureum criticè septimo ætatis anno generari, alio prius cadente.

2. Generatricem vim naturalem in productione eius æquè vsam esse alteratrice, & formatrice.

. Alteratricem alterationi ſangui-
is affluentis licet multò maiori, quàm
ro naturâ oſſei dentis, eum effeciſſe vel
eneraſſe.

. Formatricem eodem modo quo a-
os dentes in iuſta conformatione figu-
e, ſuperficiei & cauitatum, in decenti
agnitudine, in eodem numero, & in
ebito poſitu formaſſe.

. Imò etiam nutricem & auctricem
aureo dente ſuas vires exeruiſſe, dum
um in eadem ſubſtantiâ & magnitu-
ine, quæ aliâs deperderentur & dimi-
uerentur, toties conterendo, maſtican-
o & læuigando cibos duriores in alte-
um annum vſq; conſeruant. Nemo e-
im neſcit aurum in annulo carne digi-
ſenſim abſumi, quid non oßibus, pane,
cibis contuſis? Id quod Galenus de
ſeis dentibus libro 5. ca. 8. de medica-
entorum compoſitione dicit ſecundũ
ca, & huic aureo denti perbellè con-
uit. Ex nutrimento ferè per omnem
nimantis ætatem incrementum dentes
ccipiunt, & euidenter ſæpenumero ap-
paret,

paret, in ijs dentibus, qui exemptis oppositi sunt, vtpote qui semper augescunt. Quantum verò augescunt, tantum in ciborum mansu deteruntur. Impoßibile est incrementum accipere citra nutrimentum. Hæc ille.

6. Vitalem vim per arterias ingredientes in cauitatem & substantiam aurei dentis, & per spiritus vitales impetu eò ruentes viuificare. Nam pars corporis, quæ toti vnita est, & proprias actiones obit communi vitâ fruitur.

7. Animalem quoque sensitiuam per neruos in cauitatem & substantiam aurei dentis ingredientes, ac à tertio pari neruorum cerebri ortos, eum, etiam sensibilem reddere. Nam & puer Lydium lapidem, quem diligenter à me occultatum, quo aurum probabam, ac leuiter fricabam, etiam non visum primo tactu sensit, mater eius etiam mihi in præsentia dixit, apud Episcopum Nissanum chirurgos sæpè, cum chirurgica instrumenta tentandi roboris gratiâ adhibuissent, magnum dolorem puero concitasse. Deniq.

niq. & hoc naturalis facultatis opus est, masticare & læuigare eo cibos.

Miraculosa ac præter seriem & ordinem rerum existunt.

1. Calorem natiuum corporis sicut terræ efficere hunc aureum dentem. Miraculosa in aureo dente.

2. Materiam aurei dentis adeo alienam & remotam fieri sanguinem affluentem per venas in cauitatem & substantiam dentis aurei.

3. Ex radice ossea dentis appendicem auream enasci.

4. Aurum in dente nutriri, viuere & sentire.

5. Aureum dentem gingiuâ adeò salubri ac rubicante molli circumdari ac firmari.

6. Auri formam denti ad omnes vsus naturales aptam spontè reddi.

7. Aureum dentem à condito mundo inauditum esse.

Ex his sequitur AVREVM DENTEM prodigij rationem habere bifariam: & quod naturalia rara sint prodigiosa: & quod miraculosus maxima ex parte habeatur. Summa secundi problematis.

Summa tertij problematis.

Etsi verò hac occasione de præcipuis portentis nostro seculo notatu dignis simul docui, tamen omißis alijs ad interpretationes huius prodigij accedo. Harum sex certas ob causas reiecimus, septimam viri docti & magnæ existimationis, quem honoris causa nominare nolim, summoperè probaui, nimirũ aureum dentem præsagire aureum seculum: nullum vero seculum aureum fore quàm vitam æternam. Sicut signa adeò tristia in Sole, Luna, Stellis & anxietate inhabitantium terram præcesserunt, & adhuc aliquandiu præcedent finem mundi: ita DEVS *animos piorum in tantis tribulationibus erigit, tum consolatione, tum mysterio hoc prodigioso iucundo aspectu, scilicet aureo dente, quibus congruit illud Abrahami Bucholceri, vt à nato Moyse vsq; ad natum Christum fuere anni 1596. ita multi scripsere à natiuitate Christi annis totidem expectandos esse, vel quandam rerum humanarum magnam mutationem, vel sanè vltimum aduentum Christi.*

Interpretatio aurei dentis de aureo seculo vitæ æternæ.

Meam

Meam deniq; non quod alijs præferendam duxi, sed quia viso dente aureo statim mihi illa in mentē venit, & multis de causis verisimilis, saluo cuiusq; iudicio, videtur, postremò addidi. Hæc potißima verò est: DEVM Sacræ Cæsareæ Maiestati & omnibus ordinibus Imperij iam tum cum vidissent anno 92. & initio anni 93. suos subditos à Turcica tyrannide in Croatia, in Styria, in Vngaria opprimi, oppida & castella expugnari, amplißimas regiones vastari, multa millia hominum diras cædes & tristiores captiuitates pati, & non immeritò de salute sua & suorum solliciti essent, salutifero & amicabili prodigio nunquā antea viso vel audito scilicet dente aureo molari pueri huius Silesij in Imperio Romano nati benignè adfuisse, & adfuturum deinceps: animosq; propterea colligendos, atq; ex hoc præsagio statuendum: potentiam ipsorum vires accepturam, regni accesionem tantam futuram, & eius quidem regni vltimi atq; felicis, vt deuicto tandem Turca & omni-

Interpretatio aurei dentis de aureo seculo in hac vita.

Dens aureus solatium piorū in tyrannide Turcica.

mnibus eius viribus attritis altißima pace vsq; ad aduentum Filij Dei sint fruituri.

Dentis aurei duplex interpretatio.

Dens enim in sacris alibi Potentiam magnam, alibi Regem & Regnum denotat: illam septimo capite Danielis, vbi
1. *de ferreis dentibus quartæ bestiæ, hunc*
2. *ibidem, vbi de secunda bestia habente tres dentes, id est, tres reges potentißimos, Darium, Cyrum & Artaxerxem, legitur.*

Auri interpretatio.

Aurum quoq; ex sapientißimi Danielis interpretatione optimum regnũ, non tam longè lateq; regnando, quàm integritate sufficienti, præstantia virtutis, clementia & inprimis pace constitutum prædicit, exemplo aurei capitis in imagine Monarchiæ primæ, quæ magnũ regnum dicitur, licet secunda Monarchia, quæ minus regnum vocatur, amplius regnabat, quod ad Aßyriorum & Chaldæorum regna accesßio Persarum & Medorum facta fuerat: itidem tertia adhuc ambabus, vt æri adsimilaretur, toti terræ dominabatur.

Dens

Dens igitur aureus præſagit regnum magnum, valde potens & imprimis pacatum, ſicut Nabuchodonoſor cum bello viciſſet varios populos, 20. annos ſuperſtes vixit in pace, & filius eius Euilmerodoch 30. annos. Sicq; Monarchia prima 50. annorum pace longè maiori, quàm Salomon vſa fuit.

Interpretatio aurei dentis de regno potentiſsimo & inprimis pacato.

Dentes etiam creſcere, ſiue reuera id fiat, ſiue in ſomnijs videatur, acceſsionem noui honoris, multorum bonorum, regni iſtius magni & præclari ſignificat. Nam dentium amiſsio ſignificat iacturam, vel parentum, vel coniunctiſsimorum amicorum, vt de ſomnijs experientia quotidiè docet. Nec ab hac re alienum apud Suidam legitur, Hippiam Tyrannum Athenienſem, cum è vehementi ſternutationis concuſsione vnus dens ei excuſſus eſſet, nec in arenas delapſus reperiri potuiſſet, ſtatim pòst cæſum magno prælio & fugientem in Lemnum non modo regno ſuo, ſed etiam viſu & tandem vita miſerrimè priuatum eſſe. Cum igitur contrariorum eadem

Interpretatio aurei dentis creſcentis de acceſsione noui regni eiuſq; magni.

Interpretatio dentis amiſsi de amiſsione bonorum.

sit ratio, quis de accessione regni magni, laudabilis & pacifici ex aureo dente dubitabit?

Accessio regni significatur Cæsari & imperio Romano.

Sed cui significet, videndū est. Quid multa? Magistratui huius pueri. Nota est historia de ancilla in Marchia, quæ cum antea alijs seruijsset honestè modesteq́; Francofordiæ ad Oderam, subito furore correpta, quæcunq; tetigit in Numisma argenteū commutauit, omniaq́; ea, quæ inuita nō auferebantur, deuorauit. Sicuti huiusmodi Numisma in Marchia & penes alios reliquum mansit. Sed aliquanto post ea quæ tetigit in ferreas acus mutauit: cuius rei interpretatio in Magistratum eius loci directa, prorsus non aberrabet. Etsi verè puer Silesius hæreditarium quoq; magistratum habet, nobilem pium ac prudentem virum, magnæq́; in hac nobilissima familia existimationis, ad quem aliquid boni redundare facilè concedo ac opto, tamen tantum prodigium aurei dentis & tantam accessionem regni adeò potentis & magni, nulli nisi Sacræ

Prodigium argentei Numismatis in ancilla Marchiaca.

Cæsa-

Cæsareæ Maiestati & toti Imperio Romano, sub quo puer natus est, congruere iudico.

Circumstantiæ autem plures simul considerandæ veniunt. Primùm vltimum eum esse, scilicet regnum illud magnum & pacatum ante finem mundi postremum fore: Deinde inferiorem molarem dentem versus sinistram partem. Sicuti igitur in molari dente conteruntur multa, masticantur, ac leuigantur, ita diræ pœnæ nostrorum peccatorum, & tantæ calamitates, quantæ ab initio mundi, iuxta Danielem 12. & Christum in Matthæo 24. non fuerunt, effectum aurei dentis præcedent. Erunt ergò calamitates, irruptiones Turcarum & Tartarorum, quos Deus in Ezechiele & in Apocalypsi per Gog & Magog prædixit. Hi enim immanißima Tyrannide coniunctis etiam alijs gentibus in Germaniam vsq; propediem, nisi pia vota plus, quàm fata valuerint, grassabuntur, in prælijs cum Sanctis teste Daniele præualebunt, multos egregios mi-

Interpretatio aurei dentis vltimi de regno laudabili & pacifico vltimo.

Interpretatio inferioris dentis aurei de cruenta clade nostratium, captiuitate & alijs.

lites absument, multas regiones, multos thesauros conterent, prius quàm commodis regni vltimi, magni & pacifici in hac vita frui licebit.

Interpretatio aurei dentis versus sinistrã, de multis sinistrè actis in bello contra Turcam.

De hisce magnis malis à sinistra parte sinistrè etiam excitatis, signa & in cœlo & in terra testantur, vt magna illa coniunctio quæ fuit in cœlo, cùm puer iste auro dentatus nasceretur. Erat enim Sol, Saturnus, Mars, Venus, & Luna in Ariete & tunc initium trigoni ignei. Certissimum autem est sub initio trigoni ignei semper aliquid magni euenire, vt Cyprianus Leouicius monet, & historiæ complures fidem faciunt.

Consensus aliorum signorum in cœlo cum hoc aureo dente.
1. Trigonus igneus.
2. Stella prope Cassiopeam.

Huc accedit stella prope Cassiopeam, quæ anno 72. mense Nouembri & Decembri visa, omnes planetas & 13. stellas Cassiopeæ sua magnitudine & lumine superauit, ex quibus optimi quiq; Mathematici conspirationem Tartarorum & Turcarum contra Imperium Romanum, multas ex ea conspiratione cruentas clades & diras captiuitates, deniq; Turcici regni interitum prædixerunt.

Dein-

Deinde præter cæteros, Cometa anno 56. à Februario vsq; ad Maium quatuor ferè menses visus fuit, primo sine cauda, post ensiformis motu proprio, retrogradè per 12. signa vsq; ad Arietem, & ab hoc iterum ad Cancrum progrediens, rursus cum nobis euanuisset, Constantinopoli conspectus, sed triduo ante eius apparitionem, tanto ibi terræmotu facto, vt porta Hadrianopolitana versus nostram plagã sita corruerit, Turcis ob caudam minitantem & initium in libra exitium, nobis meliora præsagit. Huic similis fuit motu & alijs Cometa anno 1472. visus, nisi quod hic Orientalis manè luceret, ille vesperi occidentalis; quorum hoc effectum tardius euenturum, illud citius prædicit, iuxta Ptolomæum II. τετραβίβλου: ex habitudine ad Solem initium indicant Cometæ, si præfulserint Orientales, citiùs: si Occidentales, tardiùs significant. Deinde quod hic minus diu, alter magis durauit, quorum hoc quoq; effectum diutiùs duraturum iuxta eundem an-

3. Cometa anno 56. nobis & Turcis visus.

Terræmotus Constantinopolitanus.

Cometæ huius similitudo cum Cometa 1472.

Cometæ huius & illius differentiæ.

Victoriæ secutæ Cometam anni 72. nunciat. Qua de caussa factum puto, quod hunc secutæ sunt proximis annis magnæ victoriæ contra Turcam, licet
1. semel ipse vicerit. Nam Vsuncanus rex eodem anno plures ciuitates Otthomannicis ademit.
2. Sequenti verò 1473. leui prælio 30000. ex Mahometis exercitu fudit. Tertiò Turca contra Persam vi-
3. ctor euasit 680. hostium captis. Quartò Turcæ cæsi sunt à Stephano Muldauiæ Palatino, 4. Ducibus Turcicis captis, & 36. signis militaribus ereptis. Cometa verò anni 56. vnà cum aureo dente quoque præsagit felices successus contra Turcam ad excidium vsque, sed tardiùs, hoc est, multis annis & fortè quadragesimo post, qui sub annum 1596. incidit.

Cometa anni 56. tardius & fortè anno 96. effectum habebit.

Ratio. Nam cum à morte Christi 40. anno secutum sit Hierosolymitanum excidium, non immeritò à Cometa hoc anno antedicto excidium Turcæ & initium aurei regni vel in hac vita sperabimus.

4. Chasma. Postremò Chasma anno 61. & postea singulis annis sæpiùs hucusque conspectũ, in quo primum cœlum commouetur & quo-

quodammodo exardescit, deinde hastæ ardentes ex plagis cœli è diametro oppositis inuicem vehementer pugnant, nostris præsagijs adstipulari videntur. Nam prioribus annis planè rubrum & sanguinolentum erat, posterioribus albicans, quorũ hoc victoriam, illud bellũ cruentum denotat. Breuiter dicam.

Summa omnium prognosticorum.

Prognostica omnia eò redeunt, quò præsagia dentis aurei molaris eiusq́; vltimi inferioris versus sinistram tendunt. Turcæ datæ sunt occasiones amplissimæ grassandi & belligerandi sinistrè agendo, Tartaros aliasq́; gentes coniungendi, arces & oppida multa expugnandi, trucidandi, inermem multitudinem & multas regiones inuadendi, vt clamor ad cœlum eat, ac prædictæ calamitates tribulationesq́;, tum à Daniele, tùm à Christo etiam impleantur: sed quando ad summum fastigium Turca peruenerit, & sperauerit se potiturum Imperio totius orbis, subitò fiet inclinatio in melius, & effectus aurei dentis etiam in hac vita sequetur.

Quo-

Modus debellandi Turcam, vsque ad exitum.

Quomodo vires tantæ Turcarum frangentur, & potentia tanta humilietur, scriptum est à Daniele 12. In illo tempore stabit Michaël dux magnus pro filijs populi tui. Id etsi alij aliter interpretantur: tamen ego existimo, aliquem Heroëm de improuiso à Deo excitatum iri, qui per Deum aquilæ astabit & Turcam reprimet, ac tandem Gog & Magog debellabit. Hic etsi mundo antea contemptus fuit, tamen cum multa præclarè gesserit, ab omnibus diuinitus concessus censebitur, & Cæsari arctissimè coniungetur.

Interpretationis huius fontes.

Dum in hac interpretatione versarer, & scirem non tantùm ex natura rei huius inusitatæ eam eruendam esse, sed etiam mysterij reuelationem à Deo expectandam, siue mihi, siue alteri numen diuinum aperiat, duobus viris doctis ijsq; bonis familiariter vsus sum, cum ijs sæpè de multis contuli, & monui vt mecum Deum pro digna mysterij huius interpretatione orarent, paulò post nimirum secundo Februarij alteri horum visio obtigit.

Eius

Eius interpretationem pro virili nunc addo. Luna Turcam significat, quod eius signo in vexillo vtatur, tres Lunæ, tres exercitus Turcæ, vel tres duces exercitus, qui contra nos erumpent, præsagiunt. Hi priùs planè coniuncti erunt, quia sibi nō satis fident. Et hoc est quod tres Lunæ, nihil à se distantes, apparuerunt, sed in Soles mutatæ, id est, Turcæ prælio atq; victoria superiores facti, exercitum suum in tres partes diuident & maiori distantia ad diuersas regiones emittent, fortè vnum in Austriam inferiorem, Morauiam, Silesiam, Boëmiam & Saxoniam, alterum in Austriam superiorem Ratisbonam & Francofortum ad Mœnum; tertium in Styriam, Carinthiam & Italiam, omnia vastabunt, Tyrannidem summam exercebunt & pœnas prædictas infligent, sed tandem Aquila erit super hosce omnes, id est, Imperium Romanum iterum vincet, Turcam reprimet & omnes eius vires ad excidium vsq; atteret, quam ad rem huius principis virtute & robore Deus

Visionis cuiusdam interpretatio. Luna significat Turcam.

Mutatio lunæ in Solem indicat Turcam victoria superiorem.

Aquila super Solem & Lunam denotat eminentiam Imperij Romani, & excidium Turcæ.

sit

ſit vſurus, ego non dicam, ſed inſignia non obſcurè innuere videntur, ſi viſioni huic quid tribuendum ſit.

Tempus magnarum calamitatū ante effectū aurei dentis.

De tempore ſingulorum difficile dictu eſt, fortè etiam impoßibile, ſed philoſophari lubet, ſi non diuinare licet. Daniel quidem de tempore magnarum calamitatum, & ante aduentum Chriſti in carnem, & ante eiuſdem aduentum ad extremum iudicium docet. In prioribus numerat 23000. dies, hoc eſt, ſex annos, qui fuêre Tyrannorum Antiochi & Nicanoris, quos tandem diuinitus excitatus Machabæus vicit & tranquillam pacem reſtituit capite 7. In poſterioribus numerat duplicem nume-

Tempus earum ex prædictione Danielis.

rum: vnum 1290. dierum, alterū 1335. alter igitur continet tres annos, ſex menſes & paucos dies, alter tres annos, octo menſes & aliquot dies, ambo ſeptē annos & tres ferè menſes cap. 12. Sat ſcio alios aliter intelligere, ſed eo in ſententiā Melanchthonis, qui vult Angelum apud Danielem de nouißimo tempore loqui. Nam reuera Daniel de eo

quæ

quærit & Angelus respondet, quasi dicat, vix dici posse: & tamen addit, Prudentes intelligent, ac hisce duobus numeris finem mundi vel potius tribulationum in mundo ante publicam quietem & pacem addit. Deinde Daniel cum de omnibus Monarchijs doceat in vltimo capite, de miserijs extremæ Monarchiæ dicat necesse est. Quod si nihil etiam Daniel prædixisset, verisimile tamen est quamdiu continuata fuere bella Antiochi contra Iudæam, tamdiu etiam duraturum bellum Turcicum in nouissimo tempore, imo eadem ratione epitasin belli Antiochi & Turcæ vsque ad quartum annum fore, postremis tribus annis Machabæum, hic principem antedictum excitatum iri, qui calamitates adeo magnas mitiget atque reprimat, ille Antiochum, hic Turcam, donec octauo anno circa initium cæsis Gog & Magog, id est, Turcis atque Tartaris aureus dens in effectum veniat, & regnum magnum atque pacatum succedat.

Tempus ex collatione hostium Ecclesiæ ante aduentum Christi in carnem.

Tempus excitati fortissimi Principis.

Tempus maximi prælij cum Turcis & Tartaris.

Sic quoque omnia pulchrè congruunt

duo-

Tempus epitasis cruentæ cladis an. 1596.

duobus numeris: Epitasis tragicarum calamitatum ex rabie Turcicâ priori 1290. qui si computentur ab initio Turcicæ Tyrannidis, expugnata metropoli Croatiæ VVihitsch, incœpto anno 1592. Epitasis hisce annis magis magisq; augebitur vsq; ad annum 1596. supra dimidium. Catastrophe posteriori 1335. quæ valde tragica casis Gog & Magog finietur anno 1600. quē multi præmonuêre & pacem tranquillam aut regnū aureum Ecclesiæ reddet, vt illud impleatur: Beatus qui perseuerauerit & peruenerit ad diem 1335. tu vade ad finem & quiesces.

Hanc summam libri vel disputationis istius de AVREO DENTE *ideo scribendam in fronte eius duxi, quod viros Principes & alios gubernationis onere tantum non oppressos, omnibus perlegendis vacare non posse scirem. Qui verò velint, ea quæ sequuntur cognoscere queunt.*

DO-

DOCTRINA DE AVREO DENTE MAXILlari pueri Silesij.

IACOBVS HORSTIVS Medicinæ D. & Professor, Senior ordinarius studiosæ iuuentuti S. D.

MEns hominis præcipua animæ rationalis pars, eaq́ incorporea atq; intelligens, etsi est imago Dei & radios notitiarum insitarum, vel quod verius dixeris, lucis diuinæ alicubi de se splendidè spargit; tamen labe corruptæ naturæ ita inquinata habetur, vt vix satis pro dignitate emicet, in multis etiam planè hebescat ac cæcutiat. Qua de causa ab ineunte ætate scintillula eius in has vitæ mortalis sordes demersa, multis & documentis & exemplis subinde exuscitanda venit. Hoc testantur omnis generis doctorum scripta & exercitia. Nonne in Sacris mens, nisi lucerna verbi Dei illustretur, & numine Spiritus Sancti regatur, stupet & non rarò innumeris erroribus scatet?

Mentis acumen minima ex parte imaginé Dei refert.

Mentis caligo maxima exparte.

1. In Sacris.

2. in Politicis. Nonne in Politicis nisi lex naturæ à prauis opinionibus repurgetur, & tùm morali Philosophia, tùm studio Iuris confirmetur planè cœcutit & omnia in rebuspublicis peruertit? Nonne in Physicis

3. in Physicis. rerum naturam & communem & propriã hisce nostris temporibus cũ magnas moliatur mutationes Architectus naturæ summus, & admirandam oculis mentis corporisq; Deus subijciat, negligit, fastidit, & non multò magis quàm bos aurũ, vel Cyclops cœlũ aspicit? Hic enim nunquam ex antro egrediens nec cœlũ intuebatur, nec Deum maiorẽ sese esse iudicabat. Ille videt aurũ, sed videt tantùm, neq; rei dignitatem, neq; Dei optimi maximi, qui adeò rem pretiosam ad vsus præstantissimos condidit, benignitatẽ æstimat. Quare cùm aliâs semper, tùm nunc maximè, cũ & rabies diaboli magis, quàm vnquam antea sæuiat, & Tyrannis Turcica nostris ceruicibus immineat, nos animum colligere, mentẽ erigere, & intellectũ vt ad ea, quæ nobis Deus prænuncia futurorũ palam suggerit,

Prænuncia futurorum digna consideratu.

rit, attendat, excitare decet. Nec dubito, quin pÿ & sanæ mentis docti suum facturi sint officiũ. Perplacuit sanè mihi quæ & Theologi & Politici quidam nostræ Academiæ professores, mentes auditorũ initio huius anni ad meditationes hasce exuscitarunt: in Physicis ac Medicis cũ ego studiosæ iuuẽtuti deesse nec debeã, nec velim, vt antea aliquãdo de admiranda natura, rerũ, ita nunc de Aureo dente pueri Silesÿ publicè docebo. Nõ frustra anno superiori, nimirũ 1593 paucis diebus ante ferias Paschæ, Christophoro Mullero puero Silesio rustico, molitoris pauperis filio, patre suo multo antea orbato, cũ cecidissent dentes critico ætatis scilicet septimo, Dens Aureus Molaris vltimus in inferiori maxilla versus sinistrã partẽ, eâdem conformatione, magnitudine, numero & positu quo alÿ dentes, enascitur. Visus est primũ puellæ, simul eandẽ scholam pagi VVeigelsdorff, in quo sub Domino hæreditario Friderico à Gelhorn nobile pio & prudenti ac supremo magistratu Sac. Cæs. Maiest.

Historia rei dentis molaris.

Testimon huius hist riæ.

natus est frequentanti: deinde multis illustribus Principibus Silesiæ, nobilissimis viris, ac alijs: Postremò mihi anno 1594. mense Septembri, qui eum diligentius & contemplandum & tangendum & lapide Lydio probandum esse duxi. Aurum aperto pueri ore statim splendere video, dentem tango, rotunda figura, in summa superficie asperum, 4. apicibus ac media cauitate de more maxillarium, magnitudine eâdem, aut paulò maiori, numero vltimum, positu iusto satis firmũ ac immobilem, & gingiua salubri rubicante circumdatum, deprehendo. Neq; hæc mihi sufficiunt, iubeo cibum dare puero, in medio prandio iterum ad me reuoco & scire cupio, an hoc dente aureo sicut alijs in masticatione vtatur, cibum commansum adhuc in dente inuenio, ore aqua proluto Lydium lapidem fricando adhibeo, aurum Rhenanum & paulò melius eo inuenio. Obseruo quoq; alios dentes esse integros, nisi quod vnus ac proximus huic nondum renatus esset, quem fortè

Dentis aurei vsus in puero Silesio.

Deus ideò retardauit, vt tanto magis ille DENS AVREVS conspicuus omnibus esset. Considero insuper naturam: complexionis calidam & siccam, ingenium acre & mores faciles in puero, ne quid digniori meditationi nostræ deesset. Etsi verò multi non credunt rem ita se habere, qui facilè conuinci queunt, cum hodie alterum adhuc annũ DENS AVREVS duret, plures viso tantum eo ac quiescunt, plurimi considerationem eius fastidiunt, nihil à Cyclope illo Euripideo distantes: tamen nos cum omnibus pijs & sapientibus attentè hoc ædificium DENTIS AVREI in puero Silesio ante dicto contemplabimur, penitius introspiciemus & liberali mente ad sapientißimam Dei architecturam referemus, imò etiam huius prodigij à condito mundo hucusq; inauditi sobrias & eruditas interpretationes modestè pieq; inquiremus. Qui hisce prælectionibus & meditationibus nostris de aureo dente pueri Silesij interesse velint: Cras hora octaua matutina in auditorio magno

Pueri co[m]plexio.

Dentis a[u]rei durat[io] ad alteru[m] vsque a[n]num.

conuenient, meumq́ studium inquirendi abstruso atq; excolẽdi ἰατροφυσικὰ, imo etiam excitandi mentes vestras ad admiranda Dei opera boni consulent. Valete. Datum Helmstadij in Academia Iulia. 12. Ian. Anno 1595.

DE AVREO DENTE pueri Silesij.

[U]tilitas doctrinæ de [a]ureo dente apud om[n]es homines.

[V]tilitates e[i]us apud [M]edicos.

DEntis aurei molaris digna consideratio cùm ad omnes homines, tum verò inprimis ad Medicos pertinere videtur. Nam serio attendenti ad nunquam antea visum, vel auditum dubium oritur:

1. *Vtrum naturalis sit an verò miraculosus:*
2. *Deinde vtrum prorsus talis, an verò partim naturalis, partim miraculosus: quorum hoc si statuatur & Theologus & Physicus de eo disseret, sin minus aut planè naturalis erit & φυσιολογικὸν desiderabit, aut totus miraculosus, & tunc quoq; eum non omnino respuit. Prodest enim huic scire & alta mente repostum esse, Deum causis secundis alligatum non esse. Etsi igitur ordi-*

*ordinem naturæ institutum à seipso
Deus amat nec facilè mutat, tamen
cum vult potest, & non rarò præter &
supra ordinem naturæ agit. Deinde* 4.
*Medicus non tantum in Physicis, quo-
rum constantem ordinem ipse Deus esse
voluit, sed etiam in ijs quæ supra cur-
sum naturæ fiunt, summam potenti-
am, bonitatem atq; efficacem præsen-
tiam conditoris reuerenter animaduer-
tat, nam naturalibus & miraculosis
è regione oppositis ac diligenter inui-
cem collatis ea immensa atq; admiran-
da relucet. Congruit hisce illud Hip-
pocratis, libro de elegantia Medici:* περὶ εὐσχημοσύνης Medici.
*Cumq; in alijs affectibus & symptoma-
tis Medicina erga Deos valdè reue-
renter se habere comperitur, tùm ve-
rò Medici dijs locum dant, numenq;
omnia regens in medicina, minimè
superfluum & ociosum esse animaduer-
tunt, & in ijs morbis quos ipsimet ag-
grediuntur, & in ijs, quos per se absq;
sua opera superari vident. Quotquot
Medicina vincit, Deorum ope vincit.*

Nam & Medicinæ via secundum sapientiam Deorum est munus, & remediorum efficacia ab ijsdem pendet. At hoc alij non credunt, cum in confesso sint, sensuq́ percipiantur ea quæ circa corpora fiunt, partim per omne genus remediorum transformando aut transmutando, partim per Chirurgiam, partim auxiliando medicamentis aut victu, & tamen summa horum eò redit,
5. *vt* DII *esse cognoscantur. Mox gestiet Medicus aut etiam Physicus naturæ scrutator & admirator in ipsis miraculis cognoscere tantam Dei bonitatem & affectionem erga Medicinam, vt cum miraculis suis auxilia Medica coniungat & vsurpari simul velit: Id exemplo Regis Ezechiæ lethaliter laborantis & cataplasmatis mortem sanantis sacra*
6. *scriptura testatur. Addo quod Medicus hac diligenti consideratione miraculorum, Deo iuuante & simul medente morbis, sese minimam partem auxilij, maximam ipsum Deum præstare intelligit. Quis enim non videt, cataplasmate*

mate ex ficubus in apostemate Ezechiæ hoc factum esse? Quis nescit populum Israëlitarum siti fuisse periturum, cum nihil nisi amarissimas, quas bibere non possent, aquas haberent, nisi Deus medicamentũ ligni à Moyse in aquas missum, auxilium naturale docuisset, & præterea immediatè vires hasce naturales medicamenti maxima ex parte iuuisset. Nam etsi in dubium vocatur, vtrum lignum in aquas missum naturali vi amarissima dulcia reddiderit, an miraculo diuino: tamen necessarium est fateri, secundum naturalem facultatem id effectum esse, vel quod Deus in suis miraculis naturali auxilio vti solet, vel quod etiam Ecclesiasticus in confirmationem operum Medicinalium & virtutem medicamentorum, exemplum hoc adducit hisce verbis: Nonne à ligno indulcata aqua amara? Nullum autem est naturale, cuius qualitas non certis terminis circumscripta est, pro qua in tantum, nec in amplius quid, vires suas exercere potest. Habet enim modum Cap. 38.

omnis facultas naturalis, & secundum magnitudinem eius quod facit, & recipientis, agit. Quomodo magnes cum poßit trahere ferrum, statim trahet magnum montẽ ferreum. Nihilominus à ligno non maiori, quàm vt à Moyse apprehendi queat, & in aquas mitti, tãtam copiam eorum, quæ tot millibus hominum bibentium sufficeret, dulcorari est miraculosum, vbi Deus immediatè maxima ex parte, naturalis vis ex minima agit, profectò adhuc hodiè miracula hæc in curatione grauißimorum morborum in pauperrimus, qui Pharmacopolæ pro pluribus soluere nequeũt, deprehendimus. Edoctus igitur ex doctrina miraculorum Medicus gaudeat, ac in medela sua insufficienti magis confir-

7. *metur. Postremò miracula omnia Medico attendenti, seriò atq; prudenter in curatione ægrorum plurimũ conducunt ad prognostica certiora. Si enim in ijs quibus medemur, per se absq; nostra, nostrorumq́; medicamentorum ope, multo melius quid subinde agnoscimus, aut*

etiam

*tiam plus minusúe, quàm naturales vi-
es medicamentorum ferunt, morbos
xpugnari sanitatemq́ restitui. Quis
on simul iuuante Deo optimo maximo,
ertius euentura meliora prædicet? E-
ontra si in ijsdem nullo impediente na-
urali interno neq; accedente exter-
o errore medicamenta nostra & toti-
s à nobis in alijs vel etiam in ijs ipsis
robata & adhibita in iusta qualitate,
uantitate, tempore, & modo vtendi,
ihil quicquam operantur purgantia
e minimum quidem, ne dum eum hu-
orem quem debent purgant: dige-
iua non alterant, & corroborantia
on vires addunt, cur non morbum de-
eriorem fore & mortem secuturam
ertũ certius præsagiamus? Qua-
e & alios & Medicos inprimis tùm
mnia miracula, tùm etiam maximè
unc* AVREVM DENTEM, *instante
aiori diabolica rabie atq; crudeliori
æuioriq́ Tyrannide Turcica in vicinis
egionibus, penitius considerare, & vn-*

diqua-

diquaq; rectè æstimare decet, de quo nobis tria hæc problemata

I. Vtrum dens aureus maxillaris pueri Silesij naturaliter enatus sit nec ne?

II. Vtrum dens aureus sit prodigiosus necne?

III. Vtrum digna eius interpretatio dari queat?

proponere modestè & sobriè licet, fateor meam tenuitatem & magnitudinem mysterij. Nihil mallem quàm nostra συζητήσει doctißimos quosq; præsertim in Italia, Hispania, & Gallia, quos magni semper feci, ad meliorem & declaratio nem & interpretationem incitare.

Problema I.

Vtrum dens aureus maxillaris pueri Silesij naturaliter enatus sit, necne?

Occulta sunt duorum generum. I. Simplicia. Subdiuisio. 1. Occulta in rerum natura. 2. Miracula.

Difficilis sanè est quæstio. Quam ob causam paulò altiùs naturam omnium occultorum & abstrusorum inuestigare oportet. Horum alia sunt, quæ naturæ constantem ordinem motumq; habent: vnde naturalia abstrusa vel occulta in rerum

rerum natura dicuntur: alia quæ supra & præter ordinem naturæ aliquando fiunt, & miracula ab admiratione appellantur. Nec rarò mixta ex vtrisq; hoc est, partim naturalia, partim miraculosa inueniuntur. Miraculorum omnium proprium est, quod non concurrunt ad constantem & vsitatum naturæ ordinem, sed hunc longè excedunt & aliter fiunt, quàm cursus naturæ aut secundæ causæ ferunt. Atq; quo magis ab ordine naturæ recedunt, eò magis miraculosa sunt, quò minùs, eò minùs miraculosa.

II. Mixta ex naturalibus & miraculosis.

Miraculorum proprium.

Miraculorum etymologia.

Miracula quæ?

Deinde miracula alia sunt diuina, alia diabolica. Diuina sunt opera Dei miranda supra naturæ ordinem, quæ sua omnipotẽtia, vt vult, facit, in cœlo, stellis, terra, aquis & omnibus abyssis vt suæ gloriæ seruiant. Eorumq; alia peraguntur immediatè, vt sistere Solis cursum tempore Iosuæ, eundem retrogadum facere tempore regis Ezechiæ. Resuscitare mortuos verè tempore Christi, & similia: alia mediatè, vel per Angelos,

Miracula duplicia.
1. Diuina.
2. Diabolica.

Diuina quæ?

Diuina duplicia.

Miracula diuina immediata.

Miracula diuina mediata.

vel

vel per homines, vel per naturalia ca
tera, quorum postremò mixta & ex na
turalibus & ex miraculis redduntur.
Causæ diuinorum miraculorum. Causæ quoq; diuinorum miraculoru
considerentur diligenter, ut vera diu
na miracula certius agnoscamus & d
1. Efficiens. iudicemus. Efficiens est ipse Deus, e
sentia verax, bona, iusta, casta, omn
potens. Author igitur est omnis boni, c
pro sua iustitia rarò ab ordine natur
discedit, miraculaq; facit, multò min
obscœna, vana atq; blasphema contr
Deum, ipse castus & sapientissimus m
2. Materia. scet. Materia vel subiectum in quo
unt miracula diuina, sunt omnia in
niuersitate mundi nullo excepto, qu
omnia sunt omnipotentiæ Dei subiect
3. Forma. Forma existit talis, quæ verè sine lu
cris constanter, ac si rectè perpendatu
grauiter atq; prudenter existit, scilic
4. Finis. miraculosa præter ordinem naturæ.
nis eorum gloriæ Dei, commodis hon
Effectus diuinorū miraculorum. num cum salute animæ seruit.
quibus sequitur nullū miraculum di
nū esse quod præstigÿs ludicris aut a

vanitatibus gaudet, multò minus quod Dei gloriam aut ministerium verbi Dei offendit, aut commodis hominum cum detrimento animæ inseruit. Sed necesse est verum & alienum ab omni vanitate & mendacio existat.

Diabolica sunt opera diaboli miranda supra ordinem naturæ, quæ suis mille artibus, permittente Deo vt vult, facit in multis vt gloriã Dei lædant. Hæc quoq; alia immediatè, alia mediatè per magos, sed quàm astutè vafer ille Dæmon & sanctimoniam simulet, & maleficia dissimulet, vix dici potest. Quam ob rem causæ diabolicorum miraculorum non minus accuratè considerandæ sunt. Efficiens est ipse diabolus mendax & homicida. Etsi enim vera sæpe simulat: tamen non omnino à sua essentia impura atq; vanissima discedit, ac tùm demum mentitur, cùm maxime nocere potest. Crystalli & diabolica specula, in quibus multi multa videre & occulta aut subterranea aut absentium hominum facta sciscitari gestiunt, non Diabolica quæ? Diabolica duplicia. 1. Miracula diabolica immediata. 2. Miracula diabolica mediata. Causæ miraculorum diabolicorum. 1. Efficiens.

rarò fallunt, vt fide digni, qui ijs aliquot annos vsi sunt, mihi coram retulêre.

II. Materia. Materia vel subiectum, in quo fiunt miracula diabolica, non sunt omnes homines, nedum omnia in mundo. Sunt enim homines qui nihil in diabolicis spectaculis videre possunt, & in quibus vana atq; irrita sunt omnia opera diaboli miraculosa. Fortè scire mauis quinam illi, in quos diabolus rabiem suam exerceat, sint? primum pij & impij, sed hi maxima ex parte, illi quàm rarissimè, & rursus hi ad τιμωρίαν, id est, pœnam, illi ad μαρτύριον, vt Deus eorum fidem atq; constantiam probet: deinde si quis physicè diuersas complexiones corporum considerat, potissimum melancholici & timidi, quos mali dæmones aptiores suis præstigijs & terriculamentis esse nouerunt: Omnium minimè sanguinei cor robustum & animum intrepidum præ se ferentes, atq; Cholerici audaces. Naturalia verò omnia suis imposturis & miraculis neutiquam subiecta habent.

For-

Forma eorum talis existit vt rarissimè vera, maxima ex parte ficta & falsa præstigijs plena deprehendatur, in qua etsi callidè malus angelus multa dissimulat, tamen non raro inepta ludicra miscentur. 3. Forma.

Finis eorum gloriæ Dei siue palàm, siue callido prætextu bonitatis atque pietatis ficta & commodis hominum, inprimisque saluti animæ nocet. Etsi enim per magica aliquoties sanitatem hominib. restituit, ideoque commodis nostris potius seruire videtur: tamen aliquando per easdem interficit, & tacitè à Deo homines abducit atque salutem animæ perdit. Ex quibus sequitur diabolica miracula abominanda esse, non omnibus dominari sicut diuina, teste etiã Sacra scriptura, in qua legitur, Magos Pharaonis ne pediculos quidem vel fictos producere posse, multa esse meras præstigias, atque ea quæ sunt vera, inepta tamen ludicra ac semper noxia haberi. Nihil interest diabolum κακοζηλία diuina imitari. Attendenti fucus, dolus atque fraus facile patet. 4. Finis. Effectus diabolicorum miraculorum.

Historia huius & superioris anni in Marchia.

In Marchia ducentos ferè homines esse obsessos, admiranda loqui, vel nunquam visos noscere & nominare, mortuos etiam quosdam resuscitatos videri, ambulare, pœnitentiam prædicare, immoderatum fastum luxuriemq́; linteorum & vestium taxare, pœnas Dei atroces minari, clamitare, ab altißimo sibi demandatum esse, vt nolentes volentes pœnitentiam concionentur, ac in viam multos errantes peccantesq́; inuiti reducant, inenarrabili rabie furere, ministros verbi Dei acerbè iniurijs, conuicijs afficere, de spectris modo angelorum, modo diabolorum quos viderint & loquentes audierint, dicere, Dæmonem ipsum variâ formâ spectari, in templo inter concionandum magno cum strepitu per aëre volitare, ibidem Hui, hui, clamitare, res varias & ludicras, modo aurum, modo argentum, modo ligulas in publicam viam proijci, opera sanè miranda supra ordinem naturæ sunt.

Iudicium de ijs quæ

Quæ verò & qualia ex antè dictis iudi-

iudicare facilè licet. Diabolica enim sunt miracula, sed vtrum immediatè, an mediatè per magicos & veneficos fiant Theologi & Physici Medici qui coràm, adhibitis Iurisperitorum consilijs, omnia diligentius rimantur, dijudicabunt. in Marchia fiunt.

Author eorum est diabolus, nec obstat, quod ipsi clament, altissimum esse qui voluit. Nam hic neq; mortuos, neq; diabolum prædicare pœnitentiam vult, multò minùs interturbat concionem strepitu atq; clamoribus, à ministerio sancto abducit, ministros verbi conuicijs proscindit & vanas ludicrasq; præstigias struit. Probatio diabolici miraculi à causa 1. Efficiente.

Deinde non in omnes potestatem ac rabiem suã exercere potest. 2. à materiali vel subiecto.

Tertiò præstigias multas atq; plures vanitates & ludicras etiam hic adesse quis nõ videt? Narrãtur pro certo, aureũ in scholam inuisibiliter proiectũ esse, ὑποδιδάσκαλον in nomine sanctæ Trinitatis accepisse manib. & foras extra fenestrã proiecisse, rediisse eum in scholã, & cũ humi iaceret, iussisse eundẽ præceptorem, vt puer rursus in nomine 3. à formali.

tatis acciperet, quo facto papyrus visa fuit. Nonne hæ præstigiæ fallaces sunt? Resuscitatio etiam mortuorum & eorũ ambulatio non est vera sed ficta, vbi in specie huius vel illius mortui mali Dæmones obambulant & oculos hominum fascinant. Multa his similia dici possent, si ratio temporis ferret. Sufficiat pro multis hoc vnũ. Lemgouij in VVestphalia tres ciues fuerunt, qui peregrè abierunt ante paucos annos, cum vnus horum in syluula exonerandæ alui gratia commoraretur, ibi pulcherrimã virginem videret, & rem cum ipsa nimis diu haberet, cæteri duo comites redeunt, ipsum quærunt & in venere impura cum vacca mortua inueniunt. Quid multa? obiurgant ipsum, & vi à cadauere auferunt. Is præstigijs diabolicis cognitis lachrymabundus dolet, & iurando testatur sese nunquam pulchriorem virginem vidisse, amore eius deceptum in rem veneream cum ea congressum fuisse. ô vanißima figmenta & præstigias diabolicas! Mortui qui in Marchia

Historia præstigiarũ diabolicarũ prope vrbem Lemgouium.

chia ambulant, non magis sunt ij, quàm Samuel à Saule per Pythonissam ex sepulchro excitatus, etiamsi simularet ægrè factum & loquens diceret ei, cras mecum eris tu. Non enim Samuel erat, sed Satan fallax. Neq; hi homines in Marchia sunt, qui mortui ambulare videntur, sed mali Dæmones, scenæ & præstigijs inseruientes quasi veri essent. Quartò gloriæ Dei non seruiunt, vtut simulant, sed si rem exactius perpendas, eidem magis nocent & detrahunt, quia à ministerio sancto verbi Dei alios abducunt, illud contemptum reddunt, ac quod magis est, publicè infamant, & cõciones interturbant. Postremò effectus idem testantur. Adest rabies diabolica, falluntur homines, dum quid boni inuenire videntur, malum pessimum nacti sunt, corpora à Diabolo obsessa redduntur, & animi aliorum omnium consternantur, anguntur, nec reficiuntur. Cur verò tot tantaq; diabolis permittantur instante Tyrannide Turcica & fine mundi, Apocalypsis 20. capite monere

Resuscitatio mortuorum in Marchia est diabolica & ficta sicut Samuelis per Pythonissam.

4. à finalis.

Postremè ab effectib

Causæ miraculorum diabolicorum.

videtur, in vltima plaga, cum mille annos diabolus in abyſſum inferni clauſus fuiſſet, paulò ante finem mundi per breue tempus rurſus exire & in multos ſæuire permittitur. Sed de miraculis ſatis.

Occulta in rerum natura quæ?

Occulta verò in rerum natura non quæuis naturalia, ſed quorum ſunt abditæ cauſæ intelliguntur. Huiuſmodi occulta duorum ſunt generum.

Occulta naturalia duplicia.

1. Eorum quorum ratio reddi poteſt.

Vnum eorum quæ ſagaci induſtria & ſolerti ſtudio doctiſſimorum inueſtigari queunt, dum cauſas naturales vel latentes abditasq́ inueniunt, omnemq́ modum actionũ naturalium in his abſtruſis eruunt atq; in lucẽ proferunt: Alterum eorũ quorũ nec cauſa, nec ratio vlla reddi poteſt. Vnde ἀναιτιολόγητα dicuntur.

2. ἀναιτιολογήτων.

Sed rurſus horum alia ſecundum totum, alia ſecundum quid occulta & abſtruſa manent. Atq; in poſtremis mens ſapientis decernat, & quæ natura & quæ ſupra ordinem naturæ ſeſe habeant, hæc admiretur & cum reuerentia numinis diuini ſuſpiciat: illa accuratè rimetur, ſubtiliter inueſtiget, nec indagare deſiſtat,

ſtat, donec naturam, vires & modum actionum penitiùs cognouerit. Quare vt in Dente aureo ſpontè ac ſine omni dolo, fraude & magicis artibus enato hiſce annis in puero Sileſio dicto Chriſtophoro Mullero de omnibus certiores ſimus, hiſtoriam, quam cum multis aliȷs fabuloſam credidiſſem, niſi coràm dentem maxillarem ſplendentem in ore oculis meis vidiſſem, manu digitiſq́ meis tetigiſſem, atq; lapide Lydio probaſſem, prius bona fide copioſius recenſebo.

Iohannes Muller ruſticus faber lignarius & molitor, qui propter egeſtatem, cùm propriam molam non haberet, aliȷs ſubinde inſeruiret, atq; honeſtè vſq; ad finem vitæ viueret, in pago Sileſiæ VVeigelsdorff, cuius hæreditarius dominus eſt Fridericus à Gelhorn, in veteri Grotkauu & Rogauu, &c. vir nobilis, pius atq; prudens: Supremus verò magiſtratus, Sacra Cæſarea Maieſtas. Duxit vxorem Hedvvigknatam in pago Ducatus Vratislauienſis Endersdorff: vtriuſque coniugis fides atq; integritas Hiſtoria AVREI DENTIS copioſior.

nobili antè dicto domino ſuo ita probata eſt, vt eis potius, quàm alteri tabellario multa committerentur. Ex his anno à nato Chriſto 1586. 22. Decembris naſcitur filius Chriſtophorus Muller, qui baptizatur die Stephani, educatur honeſtè, ſeptimo anno ætatis ſuæ, nimirum anno à nato Chriſto 1593. in ſcholam pagi huius VVeigelsdorff cum aliјs pueris, puellisq́; ingreditur, ſuum facit officium ſcholaſticus, cùm appropinquarent feriæ Paſchæ, octo diebus antè à puella DENS AVREVS MAXILLARIS *vltimus verſus ſiniſtram partē ei enatus, & ſatis ſplendens conſpicitur, poſtea à multis aliјs, mox res in admirationem adeò venit, vt & Illuſtres Duces Sileſiæ Lignicenſes, Brigenſes, Munſterbergenſes, &c. & multi nobiles, ciuesq́; puerum ad ſe accerſerent, inprimisq́; Reuerendiſs. & Illuſt: Princeps ac Dominus, Dominus Andreas Epiſcopus Niſſænus & ſupremus Sileſiæ capitaneus, eum ad ſe Niſſam vocaret, ac Chirurgorum opera diligenter robur dentis & omnia, ne quid*

doli

doli ſubeſſet, exploraret. Ego anno ſequenti, nimirum à nato Christo 1594. menſe Septembri vendendarum ædium mearum gratia in Sileſiam Sueidnicium profectus, & in itinere filium nobiliſsimi ac integerrimi viri Friderici à Gelhorn febricitantem curans, facilè impetro, vt puer cum matre Reichenbachium, quæ ciuitas à VVeigelsdorff vnum miliare diſtat, ac tùm ædium magnificentia, tùm ciuium doctorum copia quotannis creſcit, veniat. Quid multa? ego cum Conſularibus Reichenbachianis, & Notario Melchiore Horſtio agnato meo, in cuius ædibus verſabar, ante prandidium Dentem Aureum pueri huius bis aſpicio, digitis meis apprehendo, tango, hinc & inde moueo, ſed vndiquaq; firmum & immobilem reperio, ore aperto aurum dentis ſplendere video, molarem vltimũ in maxilla inferiori, eaq; ſiniſtra eſſe intelligo, magnitudine in craßitie paulò maiorem aliꝭs maxillaribus, altitudine & figura eundem, radici eius carnem vel potius gingiuam pla-

nè ſalubrem, mollem rubicundamq́ circundatam deprehendo. Obſeruo quoq; puerum omnes dentes id temporis, ſcilicet anno ætatis ſuæ octauo habere niſi vnum maxillarem vicinum, quem non vna cum aliјs creuiſſe notandum duxi, quod Deus & natura hunc Aureum dentem tanto magis conſpicuum omnibus eſſe vellet. Venit autem mihi in mentem dubium, an hoc dente aureo æquè ac aliјs oſſeis cibos maſticaret, idcoq́ monui hoſpitem agnatum meum, vt puero & matri prandium daret: quo vix peracto tertia vice eum ad me & alios Senatores huius oppidi reuoco, os eius iterum aperio, & cibum maſticatum in aureo dente maxillari adhuc inuenio. Deniq; os aqua prolui iubeo, Lydium lapidem Denti aureo adhibeo, fricando aurum probo, quod Rhenanum aut paulò melius Rhenano viſum fuit, ſicuti multi Vngaricum cenſent. Cætera etiam in puero conſideranda non omitto, puer eſt calidæ & ſiccæ complexionis, habitus corporis gracilio-

ris,

ris, conformationis pulchrioris, ingenio industrius, animo facilis ad omnia, ac planè bonus, literarum ita percupidus, vt à me dono sibi duos libros dari peteret, quos etiam accepit. Nunc porrò videamus hoc miraculum omnibus seculis inauditum, satis abstrusum & occultum, cuius generis sit.

Non desunt qui artificialem ipsum Dentem aureum asserunt, & malo dolo acquirendæ pecuniæ, vel ostentandi gratia insertum fuisse suspicantur: præsertim cum nostro seculo, quidam Iohannes Pater dictus, subdolis technis vsus manus subitò tergum, nodo indissolubili retorsisset, & sese miraculosè torqueri à diabolo simulasset, diuq; doctißimis & sapientißimis quibusque in Germania imposuisset, donec Norenbergæ detecta fraude virgis cæderetur, sed nihil doli neq; suspicionis sinistræ in hoc puero adesse certum est. Nam Episcopus Nissænus supremus Capitaneus Silesiæ pro sua prudentia & authoritate iußit admouere aureo denti instrumenta & explo-

1. Sententia esse arte insertum.

Refutatio huius sententiæ.

1. Ratio.

explorare Chirurgos an quid arte sit factum, idq́; magno dolore pueri, vt mater mihi retulit, sed celsitudo eius nihil tale in puero deprehendit, nec vlla doli suspicio amplius restat. Addo quod mortuo patre, puer & vidua eius mater adeò egeret, vt fame periissent, nisi Dominus Fridericus à Gelhorn Senior commiseratione adductus inopiam subleuasset: & mater cum puero ruri viuerent, vt omnis occasio insinuandi crypsin artificiosam eamq́; sumptuosã præcisa fuerit.

2. Ratio.

3. Ratio.

2. Sententia aureum dentem vi naturali ex imaginatione prægnantis factum.

Deinde sunt qui putant aureũ hunc dentem planè naturalem & prioris generis in rebus naturæ esse, cuius ratio satis dextrè reddi possit. Nam existimant matrem prægnantem adhuc vidisse aurum, & ex imaginatione vehementi locum illum, quem tetigit digito, aureum factum esse. Verum quidem est imaginationis tantæ in prægnantibus permagnam vim esse, vt plerumque colorem huius rei, quam imaginatæ fuerunt, illi parti corporis, quam tunc manu digitisq́; tangunt, inducat, nempe

Imaginationem in prægnantibus fœtui colorem inducere.

igne

ignem ex ignis, fuſcum ex nigrorum ceraſorum, rubicantem ex fragorum rubeorum forti imaginatione. Quid quod magis eſt, nõ rarò ſubſtantiam ſimilem, vt memini carnea fraga in dorſo, & carnea ceraſa in genis, hæc naturali virtute imaginatrice producta me vidiſſe. Sed tamen nunquam ex imaginatione eandem ſubſtantiam factam quis aſſeuerat, verbi gratia, ceraſorum aut fragorum, &c. eandem ſubſtantiam quæ horum fructuum exiſtit? quam ob cauſam neq; hæc conſtabit ratio, cum Dens aureus hic non tantum colorem vel ſimilem auro ſubſtantiam, ſed planè eandem cum auro acquiſierit, vt lapide Lydio probata eſt. Accedit magnum interuallum ſeptem annorum poſt editum puerum in lucem, quod cauſam hanc prorſus refutat. Nam ex forti imaginatione ſtatim ipſo intuitu & tactu partis alicuius corporis in fœtu immutatio illa naturaliter fit. Quomodo igitur aureo denti huic tribui poteſt, qui neq; tempore geſtationis in vtero, neq; ſtatim

Imaginationem inducere in prægnantibus ſimilem ſubſtantiam, ſed non eandem.

Refutatio huius ſententiæ II.

1. Ratio

2. Ratio.

poſt

post editum infantem in lucem extitit? Nullius igitur momenti est hæc ratio, ex forti imaginatione matris sumpta.

III. Sententia, aureum dentem vi naturali latenti in aurifodinis factum.

Tertia sententia est eorum, qui alia naturali vi puero dentem aureum creuisse affirmant, quod cum montes VVeigelsdorfiani vix vno miliari distent ab aurifodinis Reichensteinensibus, quæ optimum aurum ferunt, & riuuli aquæ inde deriuentur, vis auri ex subterraneis ad cespitem & arenam fluminis via inperceptibili redundarit in alimenta ibi nascentia & in potum quem puer biberet, tanta potentia vt ab vno illo puero sua complexione aptiore & magis disposito ad aurum gignendum in actum reducta sit, atq; hoc modo dens aureus creuerit. Neq; obstare quod rarius fiat vel etiam in vno dente. Nihil enim agere potest in aliud, nisi aptitudinem valde ad hoc ipsum dispositam habeat. Huic sententiæ suffragantur exempla alia. Alexander Neapolitanus certis ac fide dignis authoribus se comperisse scribit, vites propè Danubium quan-

Aptitudo patientis magnam vim habet.

Vites quæ clauiculos & folia aurea tulerunt.

quandoq; emersisse, quæ clauiculos & folia ex puro auro candicantia tulissent, eaq; regibus & summis ducibus dono data fuisse. Gaudentius Merula annotat, iuxta Schemnitium vrbem Panno-niæ idem contigisse, idq; refert Baptista Fulgosus, sicuti etiam Mizaldus lib. 2. mirabil. cap. 1. Addo, quod hi omnes causam harum rerum aurearum aurifodinis ibidem sub vite latentibus ascribunt. Ratiocinantur enim vi quadam naturæ vna cum cœlo auxiliares manus præbente succum metallicum, eum qui est materia auri, à plantis & vite attrahi & rapi, præsertim cum ex intimis visceribus terræ ad superficiem & cespitem vsq; redundet, sicq; aurum purum euadere, vnde hi etiam putant illud Virgilij de aureo virgulto exorto non planè fabulosum esse. Concludunt igitur aureum dentem pueri huius Silesij & nati & educati, in radice montium fœcundorum auri, imò etiam propè aquas auri diuitijs olim circumfluentes, vnde vicinum ac perpulchrum oppidum

Causæ vitis aureæ.

I.

Lib. 6. Aeneid.

Aureum virgultum Virgilij.

pidum

Etymologia ciuitatis Reichenbach. pidum Reichenbach dictum videtur, planè naturalem prioris generis esse, dum aliquid partium corporis huius
2. pueri ad aurum diu & sensim disponi cæptum sit, quod puer vel alimentis, in quibus vis auri lateret, vesceretur, vel etiam aquis riuulorum ex montibus auriferacibus pro potu vnà cum matre
3. frueretur. Accedit quod cœli clementia & astrorum influentia, quæ istis aurifodinis fouet, etiam aliquid huic puero eodem in loco ad generationem aurei dentis conferre potuisset.

Refutatio huius sententiæ III. Sed totum esse naturalem hisce de causis non concedo, quia antedicti au-
1. thores ipsi fatentur, modo & via imperceptibili rapi & attrahi aurum à clauiculis & folijs vitis aureis factis.
2. Deinde etsi in superficie montium aliquando aliquid auri etiam detectum inuenitur, idq; rariùs, tamen constat id
3. non supra terræ faciem genitum, sed tempore detectum esse. Tertiò neq; aureæ arenulæ, quæ in fluminibus inueniuntur, vt in Gange, Tago, Rheno &

mul-

multis fluminibus vel riuulis tùm Silesiæ, tùm etiam Boëmiæ non ibidem generantur, sed in profundißimis fodinis montium, quos si raptim præterfluentes lambant, aut de ijs decisum aurum secum rapiant, tales fiunt. Quartò rarißimè aurum purum vel in fodinis auri, vel in arenulis nascitur aut inuenitur, quomodo igitur in folijs & clauiculis vitis enatum perhibetur? vt de ijs antea scriptis meritò dubitem, præsertim cùm ego Archiater Austriæ inferioris prouincialis, isq; primus constitutus, & tùm in Austria, tùm in Vngaria Medicinam multis cuiuscunq; ordinis ægris factitans, nihil horum vnquam audiuerim. Deniq; omnium maximè obstat, quod à condito mundo hucusq; nullus dens vllius animalis, nedum hominis aureus enatus legitur. Itaq; satis superq; constat aureum dentem huius pueri planè naturalē, ne hac quidem ratione esse. 4.

5.

4. Sententia aureum dentem magia diabolica factum

Consequens igitur est abstrusum & occultum hoc aurei dentis antea nunquam auditum posterioris generis exi-

ſtere, hoc eſt, miraculoſum, ſed & in hoc variant ſententiæ, alij putant ſecundũ totum tale exiſtere: alij ſecundum quid: prior eſt eorum, qui magica incantatione τέχνας huius aurei dentis ſtrui ſuſpicantur, ideoq; miraculum Diabolicum autumant. Sed cum & parentes pueri honeſtè integerrimeq; vixerint, & magiſtratus eorum Fridericus à Gelhorn, opera horum familiariter vſus fuerit, iſq; adeò pius & circumſpectus habeatur, vt ne minimum quidem τέχνας magicas ferat, multò minus homines ἀθέες ſuis ſeruitijs dignos æſtimet, nihil ſuſpicionis de magicis ſupereſt. Ipſe quoq; Reichenbachij in oppido viciniori de matris viduæ integritate & fide certior factus, intellexi nemini eam de magicis vnquam ſuſpectam fuiſſe, itaq; exteris ſuſpicio magicarum technarum cum aureo dente, meritò euaneſcit.

Refutatio huius ſententiæ.

1.

2.

Poſterior ſententia eſt eorum, qui aureum hunc dentem maxillarem pueri, partim naturalem, partim diuinitus miraculoſum ſtatuunt, quos ſine dubio re-

2. Sententia aureum dentem partim naturalem, partim miraculoſum eſſe.

rectius sentire puto. Naturalis enim quodammodo ille Dens aureus existit, si vel causam efficientem, vel formam, vel modum actionum, vel locum spectamus. Econtra præter ordinem naturæ sese habet tam præstans materia huius dentis, multaq; alia. Sed ne omnia confundamus, singula penitius introspicere, distinguere, ac suo loco docere consultum erit.

Quatuor causæ in aureo dente.

Nunquam autem rem ipsam rectiùs sciuerimus, quàm si causas omnes teste Aristotele 1. Physic. auscult. cap. 1. cognoscamus. Efficiens est externa causa ortus & productionis dentis aurei. Eaq; duplex, vna principalis, altera instrumentalis. Principalis rursus, vna prima nimirum ipse Deus author & naturalium & miraculorum, effecit hunc duplici ratione, alia secundùm cursum naturæ, vt pòst docebimus, alia præter ordinem naturæ, cum suâ omnipotentia materiam & formam essentialem, longè preciosiorem quàm aliis dentibus tribuerit, & aurum huius dentis sensibile

I. Efficiens causa aurei dentis.

1. Principalis est DEVS.

2. Principalis est influentia astrorum.

reddiderit. Altera est secunda scilicet influentia astrorum. Nihil omnium naturalium est, in quod astra suo influxu, lumine & vi non agant. Dens igitur aureus, quatenus dens, naturaliter à Saturno, cui dentes subiecti sunt, quatenus aureus, à Sole qui auro dominatur, vim suam ad effectionem accipit: quatenus dens aureus à Solis & Saturni coniunctione. Causa instrumentalis efficiens iterum duplex, altera calor Solis, qui terreum purissimum mixtum cũ aqua tanquam succum metallicum fouet, vt aurum fiat. Altera calor natiuus terræ in aurifodinis, in homine verò in hoc puero Silesio calor natiuus adæquatus aptissimus generando auro, qui & in generatione & in conseruatione aurei dentis non tantum naturaliter agit, sed & vitali calore affluente viuificatur.

Causa instrumentalis aurei dentis duplex.
1. Calor Solis.
2. Calor natiuus pueri.

Facultas naturalis vtitur calore natiuo.

Facultas enim naturalis insita singulis nostri corporis partibus beneficio caloris natiui agit, generatrix de nouo producit: Nutrix & auctrix in sua substantiæ

ſtantia ne quid decedat: Vitalis in vigore: Animalis ſenſitiua in ſenſu, quem aureus dens æquè ac alij, habet. Motiua in motu conſeruat. Natura enim fit vt ſeptimo anno ætatis (nec intereſt, quoſdam paulò citiùs vel ſeriùs dentes mutare) bono ſcilicet critico illo nunquam ſatis laudato, imò ab ipſo Deo benedicto, dentes infirmiores cadant & meliores creſcant, ſicq; imbecilliores cedant firmioribus, licet dentes, ſi qui cadunt & renaſcuntur, non ſunt integri, ſed dentium appendices extra gingiuam prominentes, radice ſemper in alueolis manente, opus naturalis facultatis generatricis, in qua & alteratrix & formatrix vis inſita, hiſce partibus corporis ſeſe æquè in aureo dente atq; in alijs oſſeis vſa nutrice & auctrice exerit. Etſi enim anno à nato Chriſto 93. octo diebus ante ferias Paſchatis, ideoq; ſeptimo anno ætatis ſuæ, dens aureus totus viſus fuit, tamen veriſimile eſt & latitaſſe eum intra gingiuam in ſuis præſepiolis & radice antequam erumperet, & ſenſim æquè

Dentes ſeptimo ætatis anno emitti & iterum creſcere.

Dentes non integros, ſed appendices tantum naſci.

Tempus aurei dentis enati.

què atq; alios dentes creuiſſe. Veruntamen alicubi compertum eſt etiam formatricem facultatem naturaliter in generatione oſſeum dentem tantum, quantus eſſe debuit, ſimul & ſemel produxiſſe. Generationem igitur aurei dentis declarabimus.

Facultas generatrix pro ducit aureum dentem de nouo.

Generatrix vis nititur duabus facultatibus ſubminiſtrantibus, nempe alteratrice & formatrice. Alteratrix ſubiectam materiam nõ ſolum in primis & elementaribus qualitatibus, ſcilicet, calido, frigido, humido & ſicco, verum etiam in ſecundis, grauitate, denſitate, duritie, & ſimilibus mutat atq; alterat, imò totam per totam temperat, vt ex ea dens fiat, ſed vt & aureus dens euadat, iiſdem pluribus alterationibus, ſi ſæpè vel ſemper contingeret, fieri naturaliter poſſet. In ἰδιοσυγκρασίᾳ, id eſt, in proprietate occulta vel totius hominis vel ſingularum partium, vbi ἀναπολογήτως ſemper eodem modo quodam ordine naturæ fiunt. Galenus perbellè in lib. de conſtit. artis Medicæ cap. 8. monet, etiamſi

ἰδιοσυγκρασίας ratio.

iamsi occulta & ἀναιτιολόγητος maneat, tamen nihil certiùs esse, quàm plures alterationes elementorum talẽ proprietatem vel ἰδιοσυγκρασίαν cuiusuis rei efficere. Verba eius hæc sunt: Quoniam verò infinitas numerosasq; alterationes elementorum fieri licet ac temperaturas, innumeræ particularum corporis proprietates constabunt. Sed quia & captum rationis excedit, & quã diu stetit mundus, nunquam auditum est, ex dente osseo & nutrimento sanguinis per venas affluentis gigni aureũ dentem, in effectione atq; ortu eius quid diuini atq; miraculosi, quod tamen propè ad naturalem ἰδιοσυγκρασίαν in alteratione accedit, fateri malumus. ἰδιοσυγκρασίας & miraculorum similitudo.

Formatrix cum semper aliquid τ̃ θείου habeat, tùm maximè in hoc aureo dente. Nonne admiratione dignum existit, naturam inesse, quæ solerter & prudenter velut artificiosissimus architectus effecerit figuram, situm, constitutionemq; aurei dentis, & actioni & proprijs viribus idonea, vt nihil planè sit Formatricis in generatione aurei dentis ratio.

superfluum, nihil ociosum, & non ad usum masticationis læuigationisq; ciborum factum, sed tantò magis in admirationem veniat substantia huius dentis, quanto maiori splendore & preciosiori dignitate eum formatrix vis diuinitus ad prodigiũ vsq; cõcessa formauit.

Dens aureus conseruatur, partim naturali, partim miraculoso modo.

Neq; satis est hoc modo generari aureum dentem, sed idem partim naturali, partim admirando (durauit iam duos ferè annos) conseruatur. Deindeauctus etiam fuit, & ad iustam magnitudinem peruenit, atq; in hac conseruatur perpetuò, vt neq; diminuatur, neq; altiùs quàm alij dentes crescat, quomodo autem augeri & iustam magnitudinem consequi potuisset nisi nutritus fuisset?

Dens aureus naturaliter augetur.

Naturalis conseruatio aurei dentis per vim nutricem & auctricem.

Quomodo iustam magnitudinem adeptus aßiduâ & quotidianâ masticatione & læuigatione ciborum non diminueretur neq; absumeretur, nisi facultate naturali nutrice & auctrice deperdita substantia subinde restauraretur? Sat scio dentium duritiei hoc à quibusdam tribui. Sed nihil adeò durum esse potest, quin

quin tot tantisq́; masticationibus, contritionibus & lauigationibus immutetur, ne dum aurum & aureus dens. Gestet aliquis aureum annulum in digitis vnum vel alterum annum, & videbit aurum sensim absumi. Præterea quiuis dens molaris sicuti & hic aureus in suprema superficie quatuor processus acutiores & mediam cauitatem habet, vt asperior tanto rectiùs cibos attenuare queat, cur asperitas non deponitur? profectò in mola molitorum lapides diu molendo asperitatem deponere, & ea deposita rursus exasperari arte solent. Verum in dente hominis, & in hoc aureo dente itidem asperi semper manent, eademq́; substantia, figura, superficie, magnitudine, numero & positu conseruantur, quod tantum, quantum terendo deperditur, quotidiè nutriendo restituitur.

Nutritionis aurei dentis modus.

In hanc sententiam Galenus perpulchrè de comp. medicamentorum lib. 5. cap. 8. secundũ locos disserit, his verbis: Ex nutrimento ferè per omnem animã-

Dentium incrementum ex nutritione.

tis ætatem incrementum dentes acci-
piunt. Id quod euidenter sæpenumerò
apparet in his dentibus, qui exemptis op-
positi sunt, vtpote, qui semper augescũt.
Dentium vitia duo.
Quantum verò augescant, tantum in
ciborum mansu deteruntur. Cum verò
impoßibile sit incrementum accipere ci-
1. Ex ino. pia.
tra nutrimentum, omnino duabus affe-
ctionibus & his contrarijs obnoxij e-
runt, inopiæ videlicet & redundantiæ
Marcor dentium.
nutrimenti, quod ei suppeditatur. Ino-
Ariditas dentium.
pia aridiores, & macriores alimentum
Stupor dentium.
nõ sentientes, & ob id tenuiores reddit:
Decrementum dentiũ
redundantia verò consimilem in ijs af-
2. Ex redundantia.
fectum excitare potest, qualis est circa
carnosas partes inflammatio. Hæc ille.
Inflammatio.
Ex quibus patet, quod neq; generatio
Dolor dentium.
neq; conseruatio aurei dentis præsertim
tam firma in eodem statu, sine nutritio-
ne & auctione fieri poßit. In nutritio-
ne hac attrahitur materia alimenti per
venas affluens, retinetur, alteratur &
superfluum expellitur. Etsi enim san-
guis per venas affluit, tamen nõ omnis,
sed frigidus & siccus temperatus aque-
len-

-nto, communis materia & dentis & -etallorum, quæ postea à calore natiuo -ueri eo in loco & eo in dente multo -aiori alteratione, digestione & con-coctione in aureum dentē transit. Ne-que obstat miraculo, etsi secundum quid -aturale est. Multa enim miracula & -x naturalibus, & alijs supra ordinem -aturæ mixtim fiunt. Nutritio enim hi-ce quatuor facultatibus perficitur.

Miracula sæpe aliquid naturale habent.

Sed vlterius pergo & dentem aure-um vitali fatultate sicut alios dentes -n suo vigore conseruari aio. Ratio vna -st, quia nulla partium corporis nostri, -uæ toti vnita est, & actiones suas in-tegras obit, existit, quæ non communi -ominis vitâ fruatur & vitali faculta-te per spiritus vitales à corde in arte-rias, indeq; in substantiam partis influ-entes conseruatur. Quare cum dens -ureus cibos masticet, conterat atq; læ-uiget, & maxillæ inferiori insitus sit, -ecesse est etiam communi vita atq; vi-tali viuat. Altera quod substantia cu-iusuis partis corporis nostri tribus, ni-

Aurei dentis vitalis vigor.

Ratio 1.

2.

mirum

mirum solidis, humoribus & spiritibus, completur, & quoduis horũ aßiduo fluore in motu suæ propriæ actionis aßiduè defluit, imò etiam aßiduo fluore deperditur. Quomodo autem eadem substantia permaneret, nisi quoduis horum subinde rursus restauraretur, solidum cibo, humor potu, vel liquidis cibis, aëreum igneumq́ respiratione? Quis igitur non videt per spiritus vitales, viuificam suam vim atq; vitam obtinere aureũ dentem? Quis non intelligit hosce affluere unà cũ viuifica facultate in substantia huius aurei dentis, sicut alterius ossei? Quis negabit spiritus restaurare atq; complere substantiam igneam aëreamq́ quotidiè deperditam? Ipso sanè mortuo anatomiam huius dentis aurei idem declaraturam doctis sanæ mentis non est dubium.

Aureĩ dentis sensitiua vis. *Postremò etiam aureus dens sensitiua facultate sensibiliter potitur. Dolet enim & sentit si vel minimum quid clàm ipsi aureo denti applicetur.*

Ratio 1. *Expertus est Reuerendiß. & Illustriß. Episco-*

scopus Nissanus, qui cum Chirurgicis instrumentis dentem aureum tentasset an arte & dolo malo insitus esset, puer, maximos dolores dentis sensit, vt mater mihi Reichenbachij in præsentia multorum consularium virorum dixit. Ex- 2.
pertus sum ego ipse cum ibidem lapidem Lydium, nescio puero & matre, fricando leuiter adhibuissem, ac omnia studiose dissimulassem, puer statim eum, quem nihil quicquam viderat, sensit. Quomodo autem aliter sentiret, nisi animali vi sensitiua naturaliter per neruos in easdem cauitates aurei dentis atq; in substantiam eius ingredientes, eosq; à tertio pari neruorum cerebri itidem ortos, polleret?

Sensus in aureo dente modus.

Scio Columbum Anatomicum celeberrimum & dignum omni laude negare sensum in dente carni supereminente, sed vt concedo huic esse multo obtusiorem sensum quàm radici, ita ei non prorsus assentior, cum experientia contrarium in lenissimo contactu supereminentis partis doceat.

Dentis supereminentis pars sentit obtusius.

Qua-

Naturalia miraculosaque in effectione aurei dentis.

Quare cum omnia, quæ ad effectio-nem aurei dentis concurrunt, mente re-colemus, alia naturalia, alia miracul-osa deprehendemus. Naturalia quo-DEVS & astra in eum non minus at-in alios dentes secundum cursum natu-ra agant, septimo anno ætatis dentibu-cadentibus hic dens renascitur, gen-ratrix vis alterationibus pluribus, a-occultam vsq; ἰδιοσυγκρασίαν, id est, pro-prietatem, vtatur, insuper nutrition-& auctione ad iustam magnitudine-producit, in ea hucusq; conseruat, vit-lis vigorem constantem tribuit, anim-lis sensitiua sensum, motiua motum, e-tenus, quatenus mobili conueniat, la-giatur. Sed res sanè admiranda & q-captũ rationis excedit, ideoq; supra o-dinem naturæ miraculosa, quod alt-ratio tanta & formatio fiat, vt ex sa-guine & spiritibus cordis aureus de-constituatur, & semper sibi similis, e-toties contritione facta absumi auru-solet, maneat, imò aurum sensib-redditum sit, & calor natiuus pu-

a

aurum efficiat, quæ miracula verè diuina in eo Deus nobis ob oculos posuit.

Aurei dentis materia.

Materia aurei dentis inprimis miraculosa est. Nam os non aurum esse debet. Neq; à condito mundo simile quid dictum vel auditum fuit. Quam ob causam ad Deum caput atq; oculos dirigamus & mentem in tantis afflictionibus erigamus, qui non frustra tam preciosum, tam amicabile signum gratiæ nobis ostendit. Sed tamen accuratius inuestiganti hîc quoq; naturale erui potest. Materia vero aurei dentis tùm communis, tùm etiam propria consideranda venit.

Aurei dentis communis materia.

Materia communis vtriusq; & ossis & auri sunt elementa quatuor, quorum alia dum superant & excedunt, alia superantur in mistione, ita vt qualitates mutentur, substantiæ frangantur, omnesq; tamen in mixto maneant, diuersis gradibus in vnam rei speciem nouam coëunt, vniuntur, & hoc non mirandum veluti multis apparere scio,

verum

verum necessarium & secundum naturæ leges remanentibus elementis in mistione, alijs fractione & remissione suarum excellentiarum atq; graduum ipsarum formarum deficientibus, alijs vero superantibus, fieri nouam naturam, nouam formã & medium quoddam, quod non est elementum aliquod, neq; omnia elementa simul, sed substantia quædam mista pro diuersitate mensuræ, diuersorum graduum, modo os, modo aurum; modo aliud quid. In foßilibus dum aurum gignitur, purior terra & simul aquea est materia eius. In homine dum aureus dens generatur materia eius est sanguis, non quiuis, sed terreus mistus cum phlegmate viscoso & lento, id est frigidus & siccus humor, ita tamen vt siccitas aqueo humore temperetur, & sensim euadat aptior ad aurum gignendum, ex quibus constat cõmunem materiam & auri & oßis esse, quæ pro diuersitate graduum variet.

Auri materia in aurifodinis.

Auri materia in puero Silesio.

Materia ossis & auri cognata.

Propria materia oßis & auri semper est humor frigidus & siccus, isq; cum aqueo

Auri & ossis propria materia quoq; cognata.

aqueo lento viscosoq́ue commoderatus. In aurifodinis metallicus succus, hoc est, terreus & aqueus excedens factus ex exhalationibus humidis intra terram contentis & à frigore concretis: In corpore hominis sanguis terrestris purissimus & humor seminalis irrorando instillatus denti, ex quo, si minùs à calore natiuo alteretur, os euadat, si magis aurum. Cognata sibi igitur quodammodo est materia ossis & auri, non tantum communis, sed etiam propria. Etsi enim DEVS optimus maximus summus architectus pro suâ omnipotentiâ aureum dentem immediatè absque materia affluente vlla generare potuisset, & aliquando miracula sua sine vllo additamento naturalium facit: tamen plerumque ordine naturæ à se instituto simul in plerisque miraculis vtitur, & in hoc aureo dente pulchrum est videre cursum naturæ, in quo eodem modo succus sanguinis terreus, purissimus atque aqueus, materia & generationis & conseruationis auri fit. Per quod enim nutritur quisque, per id,

Auri materia propria in aurifodinis.

Auri materia propria in homine.

& ex eo quodammodo generatur. Neq; nutritionem aurei dentis vel ipsius auri in hoc dente aliter, quàm ex sanguine tali pueri Silesij quotidiè & singulis momentis perfici antea in effectione aurei dentis satis superq; declaratũ est. Nihilominus materia aurei dentis maxima ex parte miraculosa manet, vel quod in hoc puero, & in hoc vnico eius dente ita disponatur, vel quod etiã extra mõtes fœcundos auri in ore hominis fiat, & sese idoneũ tum nutritioni, tum vitæ, tũ sensibus, tum etiam masticationi præbeat.

Aurei dentis materia maxima ex parte miraculosa.

Forma aurei dentis, vt aliarũ corporis partiũ, bifariã consideranda venit, aut quatenus similaris pars, atq; tũc forma eius erit complexio seu temperamẽtũ, græcè κρᾶσις: aut quatenus organica id est, instrumentaria, atq; tunc forma eius erit compositio decẽs, in conformatione, magnitudine, numero, & positu.

Forma aurei dentis duplex.

1. Complexio.

2. Compositio.

Hæc verò antea satis declarata est, nec variat à naturali cõpositione aliorum dentium. Conformatio enim eadem est, vt narratio historiæ testatur, magnitu-

Compositio aurei dentis in conformatione, magnitudine, numero &

gnitudo non multum excedit, & solent postremi molares semper esse maiores. Numero quoq; vnus existit, in eo loco vbi vltimus sinistræ inferiorisq; maxillæ dens situm habet.

positu non variat à cõpositione aliorum dentium.

Illa à naturali temperamento aliorum dentium non prorsus discedit, sed tantum mensura graduum. Nam absolutè determinando complexionē dentis & auri, ambo sunt frigidi & sicci temperamenti. Dentes enim sicut alia ossa omnia frigidæ & siccæ naturæ sunt, metalla itidem omnia ac simul aurum, quod Galenus lib. 9. de methodo medendi cap. 17. expreßè docet his verbis: Lapidum substantia constans stabilisq; propter siccitatem & frigus est: ad eundem modum æris & ferri & auri, & vno verbo omnium, quæ ex terra sunt, corporum. Sed mensura graduum elementorum, ideoq; ipso formali temperamento, in specie dens osseus & dens aureus, vel dens & aurum variant, licet genere conueniant. Dens aureus magis est, ideoq; constantior & firmior durare debebat,

Complexio auri & dentis differt tantum mẽsura graduum.

Ossa & aurum sunt frigidæ & siccæ naturæ.

Aureus dens firmior est & minus afficitur morbis.

bebat, quod attendenti si diutius vixerit puer, experientia atteſtabitur, ſicuti ſubſtantia quam generatrix cuiuis animalis particulæ, imò cuiuis miſto tribuit eſt proprium temperamentum vel complexio, per quam hoc eſt os, illud aurum, & per quam vnumquodq; miſtum, ſuam propriam formã ſubſtantialem, & ſuum vnicum & ſpecificum eſſe obtinet: Ita propria aurei dentis eſſentia conſiſtit in complexione frigida & ſicca, magis tamen ex omnibus metallis accedente ad temperatam naturam, vnde aurum per ſe conſideratum & abſolutè loquendo, dum ad omnes res in vniuerſitate mundi conferatur, frigidæ & ſiccæ complexionis eſt: collatum verò ad alia metalla temperatum aut etiam parumper calidum dici poteſt.

Aurum cõplexionis frigidæ & ſiccæ quomodo.

Aurum temperatũ quomodo dicitur.

Obſtare nobis ſententia Mathematicorum, qui dentes Saturni, & aurum Solis dominio ſubijciunt, videtur, ſed reipſa nihil, idem enim aliud atq; aliud temperamentum habere poteſt, diuerſa conſideratione. Si abſolutè omnia conſide-

Aurum quomodo Soli attribuatur.

ſiderantur, & dens atq; aurum ad omnes res conferuntur, ambo frigidi ſunt & ſicci temperamenti, ac Saturni dominio ſubiacent, licet hoc magis, ille minus, omnia enim metalla ſuam duram, denſam & ſolidam eſſentiam à temperamento frigido & ſicco, vel Saturno habent: Dentes enim ab eodem, niſi quod menſura graduum diuerſa. Si verò eadem ad alia, vt ſi dens ad omnes partes corporis humani, tantum frigiditate atq; ſiccitate ſumma pollet, Saturnoq; ſubiacet, vt Mathematici loqui ſolent. Si aurum ad omnia alia metalla vel temperatum, vt vult Fernelius, habebitur, vel etiam calidum moderatè atq; Soli ſubiacet. Neq; adeo conueniens diſtinctio hæc metallorum ſecundum Planetas à Valeſio in Sacra Philoſophia exiſtimatur.

Dẽtes quomodo ſecundum maius & minus frigidi dicantur.

Sed inſuper non tantùm qualitate, ſed etiam occulta proprietate, eſſentialis forma auri vel aurei dentis inquirenda ſola experientia eſt. Vnde aurum à tota ſubſtantia adeò cognatum, & toti

Forma auſi eſſentialis & occulta.

corpori humano & inprimis dentibus existit. Qui factum puto vt Hippocrates in libro de articulis in dentium & maxillæ fractorum aut læsorum collocatione aurum dentibus optimè conuenire scribat his verbis: Etsi distorti dentes fuerint iuxta fracturam & dimoti, vbi ossa in sedem suam fuerint collocata, nō duo tantum proximi dentes, sed vlteriores quoq; præcipuè quidem auro, sin minus lineo filo alligandi inter se sunt, quoad os corroboretur. Neq; absq; singulari συμπαθείᾳ fieri potest, quod adeò omnes homines afficiat, & non tantum valdè bonum censeatur, sed & omnium aliorum commodis in omnibus rebuspublicis inseruiat.

Hippocratis testimonium de cognatione auri cũ dentibus ab occulta proprietate.

Auri vsus in medicamentis.

Aurum ergo omnium metallorum preciosissimum præstantissimumq; habetur, non tantum politicè, sed etiam physicè, quia naturæ adeò cognatum existit, & multas vtilitates corpori humano affert.

I. 1. Quod mentem & animum hominis exhilarat vel intuitu.

2. Quod

2. Quod tùm atteritur ex gestatione annulorum, tùm etiam vsu poculorum planè aureorum, eorumq́ per antimonium defæcatorum ab omni puritate cor ac vitales spiritus præseruet. 2.

3. Quod vel aurum purum defæcatum ignitum atq; iterum extinctum, in potu cor atq; debilem facultatem vitalem reficit. 3.

4. Quod Syncopen tollit. 4.

5. Quod homines longæuos reddit. 5.

6. Quod folia auri fini, siue sola, siue cum alijs speciebus sumpta, mæstitiam pellunt ac valdè corroborant. 6.

7. Quod atrabilares humores omnium pessimos retundunt, & in melius reducunt. 7.

8. Quod aurum ignitum atq; extinctum in aqua, si quis ea lauetur sæpius corpus atq; cutim à Mercurio nunquam satis expiando, emundat. 8.

9. Quod oculos obscuriores clarificat. 9.

Nihil etiam auro potabili vtilius esset, nisi venenata vis corrosiua in eo inseparabilis semper maneret. Sed ob exi-

miam dignitatem Deus & natura aurum tam splendente colore, & tam acceptabili gratiâ ornarunt.

Forma aurei dentis essentialis maxima ex parte miraculosa.

Quibus omnibus rectè cognitis, constat aureum dentem sua forma osseis dentibus quodammodo cognatum esse, vt ex radice ossea aureus dens citiùs enasci potuerit, sed tamen cum in loco insolito aurum hoc gignatur, & nunquam hæc preciosa forma vllius dentis visa fuerit, maxima ex parte miraculum diuinum idq́ magnum à nobis omnibus ad gloriam Dei celebretur.

Aurei dentis finis duplex. 1. Naturalis.

Finis aurei dentis nequaquam silentio prætereundus est. Is verò συμφερόντως primum inseruit masticationi & læuigationi ciborum æquè ac alij ossei. Hic igitur finis communis aureo denti cum alijs est, masticatio & læuigatio ciborum, quæ res non caret admiratione ad stuporem vsq́, sed vt materia est peculiaris ante nunquam audita, forma stupenda, splendens, & amicabilis, ita dens aureus alium adhuc finem scilicet prodigij rationem magno cum mysterio habet.

2. Miraculosus.

bet, quem in sequentibus problematibus rectius explicabimus.

Modus actionum huius aurei dentis omnes hasce causas & obseruationes partim naturalis, partim miraculosus sequitur. Effecta aurei dentis.

1. Dentem aureum criticè septimo ætatis anno generari alio prius cadente. 1.

2. Generatricem vim naturalem in productione eius, æquè vsam esse alteratrice & formatrice. 2.

3. Alteratricem alteratione sanguinis affluentis licet multo maiori quàm pro natura ossei dentis eum effecisse vel generasse. 3.

4. Formatricem eodem modo, quo alios dentes in iusta conformatione figuræ, superficiei, & cauitatum in decenti magnitudine, in eodem numero & in debito positu formasse. 4.

5. Imo etiam nutricem & auctricem in aureo dente suas vires exeruisse, dum eum in eâdem substantia & magnitudine, quæ aliâs deperderentur & diminuerentur toties conterendo, mastican-

do & læuigando cibos duriores in alterum annum vsq; conseruant. Nemo enim nescit aurum in annulo carne digiti sensim absumi, quid non oßibus, pane & cibis contusis? Id quod Galenus de osseis dentibus lib. 5. cap. 8. de composit. medicamentorum dicit secundum locos, & huic aureo denti perbellè congruit. Ex nutrimento ferè per omnem animantis ætatem incrementum dentes accipiunt & euidenter sæpenumero apparet in ijs dentibus, qui exemptis oppositi sunt, vtpote qui semper augescunt. Quantum verò augescunt, tantum in ciborum mansu deteruntur. Impoßibile est incrementum accipere citra nutrimentum. Hæc ille.

6. 6. Vitalem vim per arterias ingredientes in cauitatem & substantiam aurei dentis, & per spiritus vitales eò ruentes viuificare. Nam pars corporis, quæ toti vnita est, & proprias actiones obit, communi vita fruitur.

7. 7. Animalem quoq; sensitiuam per neruos in cauitatem & substantiã dentis

tis ingredientes, ac à tertio pari neruorum ortos, eum sensibilem reddere. Nam & puer Lydium lapidem, quanquam diligenter à me occultatum, quo aurum probabam ac leniter fricabam, etiam non visum, primo tactu sensit, mater eius in præsentia mihi dixit, apud Episcopum Nissænum Chirurgos sæpè, cum Chirurgica instrumenta tentandi roboris gratiâ adhibuissent, magnum dolorem puero concitasse. Deniq; & hoc naturalis facultatis opus est, masticare & læuigare cibos.

Miraculosa ac præter seriem & ordinem rerum existunt: Miraculosa in aureo dente.

1. Calorem natiuum corporis sicut terræ efficere hunc aureum dentem. 1.

2. Materiam aurei dentis adeo alienam & remotam fieri sanguinem affluentem per venas in cauitatem & substantiam dentis aurei. 2.

3. Ex radice osseâ dentis appendicem auream enasci. 3.

4. Aurum in dente nutriri, viuere & sentire. 4.

5. Au-

5. 5. *Aureum dentem gingiuâ, adeò salubri ac rubicante molli circumdari ac firmari.*

6. 6. *Auri formam denti ad omnes vsus naturales aptam spontè reddi.*

7. 7. *Aureum dentem à condito mundo inauditum esse.*

PROBLEMA II.

Vtrum dens aureus sit prodigiosus necne?

Diabolica miracula sunt signa iræ DEI & pœnæ peccatorum.

Huius quæstionis occasionem nobis præbuêre priores de aureo dente sententiæ, quarum aliæ planè naturalem esse, aliæ merè miraculosum & diabolicum asseuerabant. Nam si diabolicum miraculum, siue immediatè fiat, siue operante diabolo per magicos, sit, nihil futuri portendet. Pœna enim Dei propter anteacta peccata potiùs quàm prodigium censebitur. Deinde naturalia plerag; prodigijs & prædictione futurorum carent. Naturalia rara tantùm sunt prodigiosa.

Aureus dens prodigiosus.

Itag; cum dens aureus ne minimum qui-

quidem de diabolicis magicis suspectus sit, nec ex genere planè naturalium, vel eorum, quæ sæpe secundum ordinem naturæ eueniunt, habeatur, nihil certius statuamus, quàm eum aliquid magni prædicere, atq; prodigij rationem reuera habere. Constat ex antedictis, hunc esse partim naturalem, eumq́; non modo rarißimum, sed ne à condito mundo hucusq; visum vel auditum, partim miraculosum eumq́; diuinum. Axiomata autem perpetua sunt. 1. Naturalia rara semper prodigiosa. 2. Miracula diuina omnium maximè: de his nemo dubitat. De illis testatur Cornelius Gemma Medicus & Mathematicus celeberrimus. Sed cum ad explicationem huius quæstionis multum faciat similium naturalium rarißimorum consideratio, ea quæ nostro seculo notatu digna sunt, in rerum natura perpendemus.

Rationes. 1. 2. Naturalia rara prodigiosa.

Nonne Sol, Luna & Stellæ, sunt res naturales? Nihilominus Genes. 1. dicitur: DEVS creauit Solem, Lunam & stellas, vt sint in signa, annos, tempora

Naturalia prodigiosa in Sole & Luna & stellis nostro seculo.

&

& dies. Eodem modo Christus Matth. 24. docet: Erunt signa in Sole, Luna & Stellis, & erit anxietas gentium in terris, vbi prædicit calamitates futuras in fine mundi. Quod non immeritò de insolitis & rarioribus docti intelligunt. Nam Solem, Lunam & stellas, diu noctuq; lucere, & ordinatè moueri cum sæpißimè vel semper fiat, nihil prodigij prædicit. Imò non Eclipses, sed illa tantum, quæ magnas & rarißimas coniunctiones planetarum sequuntur, portentorum rationem habent. Sic Solis Eclipsin anno 30. nouem diebus præcedebat coniunctio Saturni & Martis ad 19. diem Martij in 27. gradu Tauri. Deinde Saturni & Martis cum Mercurio coniunctio in eodem tauri signo, sequentibus diebus accedebat Soli versanti in octauo gradu Arietis. Posteriorem videlicet lunæ defectum ad 21. Septembris præcedebat coiunctio Saturni & Mercurij: sequebatur autem ad 13. Octobr. coniunctio Iouis cum Marte. Ex his phænomenis Appianus prædicit futu-

Naturalia non prodigiosa.

Naturalia prodigiosa.

1. Coniunctiones magnæ & multæ.

Coniunctiones magnas sequuntur Cometæ.

futurum esse Cometam, qui sequente anno 1531. quo Augustæ comitia celebrabantur, à 6. die Augusti vsq; ad 3. diem Septembris luxit, & visus est in 19. gradu, 15. minutis Leonis, latitudinem habens 23. grad. 2. min. ad 13. Augusti, quo eundem Cometam Appianus primum obseruauit, qui primis diebus apparitionis ante ortum Solis visus est.

Cometæ prædicunt bella.

Ab hoc Cometa anno sequente, qui erat à Christo nato 1532. Turca Solimannus Augusto mense Hungaros oppugnauit. Sed ob potentiam & vires Caroli accedentis pedem in patriam retulit, non sine maxima suorum strage.

Cometam in Augustanis comitijs visum, Anno 1531. sequitur bellum Turcicum.

Rursus Eclipsis contigit anno currente 1555. 4. die Iunij, hora tertia, quæ depressa fuit intra terræ vmbram ad viginti vnum puncta ferè, quando octiduo post Sol in cancrum ingrederetur, prædominante ibidem Marte cum Mercurio accedente, receptione Martis cum Mercurio per oppositum aspectum in ascendentibus geminis in medio Eclipseos. Ab hac Eclipsi anno 1556. die 27.

Eclipses & coniunctiones magnas sequuntur Cometæ.

Fe-

Cometa prodigiosus anno 1556.

Febr. Cometa duabus horis & besse vnius, post occasum Solis oriebatur insolitæ magnitudinis, in quæ incidebat 16. Martij magna coniunctio Saturni & Martis, & rursus eiusdem mensis 4. die cum Saturno coniungebatur Venus, 25. die Sol. Cum itaq; iste mensis coniunctionum Saturni cum alijs planetis esset plenus, non mirum est exhalationem iampridem à dominatoribus præcedentis Eclipseos in cœlum elatam, paulò ante & in hisce coniunctionibus accensam esse, sed postea de hoc Cometa dicetur quod vix similis visus fuit, quatuor menses durauerit & multis annis post ἀποτελέσματα edet. Nam cum post occasum Solis visus fuerit, secundum Ptolomæum tardius & fortè 40. anno post, scilicet 1596. in effectum veniet, & circa hunc annum ante & post ἀποτελέσματα eius diu durabunt. Etsi multo plura signa in Sole & Luna & Stellis hisce nostris temporibus fuerunt, tamen hæc duo exempla de Eclipsibus & coniunctionibus vniuersalibus, quarum altera præteri-

torum

torum recordationem suggerit, altera futurorum prædictionem subministrat, hoc loco sufficiant, vt sciamus coniunctiones magnas multorum planetarum subinde magnas mutationes præsagire, easq; tragicas & cruentas, si coniunctio Saturni & Martis fuerit.

Accommodemus verò etiam ad aureum dentem. Cum nasceretur puer Christophorus Mullerus Silesius, fuit initium trigoni ignei. Erant enim eo tempore in Ariete Sol, Saturnus, Mars, Venus & Luna, coniunctio quidem per se magna est, sed tantò maior quod initium trigoni ignei. Certissimum enim habetur semper sub initiũ trigoni ignei noui insigne aliquid euenisse, vt memorant historiæ & in suis scriptis Cyprianus Leouicius.

Figura cœli in natiuitate pueri Silesij cum aureo dente.

Sub initium trigoni ignei eueniũt magnæ mutationes regnorum.

Quanto maius & memorabilius dabit nobis initium trigoni ignei. Addo quod quando apparuit primo dens aureus molaris huius pueri, luminaria erant cum Mercurio in signis igneis. Quis ob causas dens aureus etiam quo-

Coniunctiones magnæ, tempore aurei dentis.

ad naturalis aliquid magni præsagiet, quoad miraculosus multò maius: quale verò, nondum dicere licet. Considerabimus prius quoq; signa nostri temporis in elementari regione.

Naturalia prodigiosa in elementari regione.

Anno 1572. Stella propè Caßiopeam, quæ suo lumine omnes planetas, & sua magnitudine omnes 13. Stellas Caßiopeæ superauit, imo motu proprio per accesßionem rectam graduum 360. minutorum 10. medium cœli seu decimam domum cum Stella Caßiopeæ & astro Andromedæ catenis ligata, occupauit, adeò mirabilis visa est, vt inter summos Mathematicos adhuc hodie lis sit, vtrum stella noua, an Cometa sine cauda fuerit, plerięq; tamen stellam esse statuunt. Sed propter coniunctionem cum antedictis astris omnes prædixerunt ex eâ Tartarorum & Turcarum conspirationem contra Imperium Romanum, multas clades cruentas & horrendas captiuitates, sed tamen in fine interitum Turcici Regni. Visus est etiam post occasum Solis, vnde effectus

1. Stella prope Cassiopeam anno 1572.

Stellæ huius effectus.

1. Bellum cum Turcis & Tartaris.

2. Captiuitates Christianorum.

3. Interitus regni Turcici.

eius tardius incepisse videtur. Nam 20. annus qui est tertius criticus & tres septimanas complet in 1592. cum bellum Turcicum contra Imperiũ Romanũ cœpit, cadit. Illud igitur siue stella, siue Cometa fuerit, aliquid dirum portendit.

Sed pergo ad alia meteora, quæ in aëre ex exhalationibus terræ & aquæ alijs siccis, alijs humidis gignuntur. Omnia satis naturalia sunt, nihilominus quæ rariora vel rarissima inter ea contingunt, prodigij rationem habent: cætera satis vsitata nihil portendunt.

Naturalia meteora, quæ prodigiosa.

Itaq; cum meteora ex exhalationibus terræ, partim siccis, partim humidis, vel sanè mistis fiant duplicia, ex siccis exhalationibus in aërem eleuatis, quando conuersione cœli & lumine astrorum incenduntur, fiunt sanè, quasi pulchra lumina, duo genera meteororum igneorum, quorum vnum est traiectionum, alterum Cometarum.

Meteora duplicia.

Subdiuisio meteororũ igneorum.

Traiectiones græcis Διάττοντες, apud Plinium discurrentes dictæ, diuersis formis, aut trabis, aut facis, aut stellæ caden-

1. Traiectiones. Variæ formæ traiectionum.

Traiectiones naturales nihil significant.

Traiectiones naturales prodigiosæ.

1. Sagittæ volantes significant mortem magistratus eius loci.

Exempla duo.

dentis, aut Draconis, aut Sagittæ volantis, aut Chasmatis formantur, priores quidem crebrius eueniunt nec quicquam præsagiunt, posteriores, duæ nimirum sagittæ volantes & Chasmata magni prodigij rationem habent. Sagittæ volantes rarißimè conspiciuntur & mihi bis visæ sunt, & in Morauia & in Boëmia. In Morauia Mezerizij cum in platea vrbis paulò post meridiem

1. ambularem, & rectà ad arcem Baronum à Held in Kemento pergerem, duosq; socios ambulationis haberem, ecce iaculum igneum à cœlo quàm celerrimè volans, prius à me, posterius ab illis duobus quibus ostendebam conspicitur, atq; statim euanescit. Sed paucis diebus post Sigismundus à Held liber Baro à Kemento doctus & integerrimus, isq; iuuenis & planè sanus, dominus arcis & vrbis hu-

2. ius moritur. In Boëmia cum me curandæ valetudinis suæ gratiâ illustris Baro Petrus VVock de Rosenberg vocasset, & nos duo de vna arce in alteram eodem curru proficisceremur, rursus sagittam igne-

igneam, quàm velociſſimè volantem poſt meridiem video, & Celſitudinem eius moneo, vt retrò reſpiceret, verùm cùm ſeriùs moueretur, priùs euanuit. Celſitudo verò eius dixit mihi, ſi quid tale videretur, aliquem Baronem qui hanc poſſediſſent arcem mori, nec euentus feſellit. Etſi Sagittarum volantium prodigium, de quo etiam in Sacris legimus, ad haſce vniuerſales conſtitutiones huius temporis nihil pertinet, tamen hiſce illud axioma, Omnia naturalia rara prodigioſa eſſe, confirmare volui.

2. Chaſma Anni 61. & ſingulis ſequentibus hucuſque. Deſcriptio Chaſmatis.

Chaſma quòd anno 1561. in feria innocentum puerorum planè igneum, valde rubrum & ſanguinolentum primò viſum eſt, non aliter atq; ignis flammeus ab Aquilone & à meridie exortum, mox in haſtas ardentes vtrinq; ex oppoſitis plagis cœli ſecum quaſi pugnantes mutatum, poſtea ſingulis ferè annis multoties conſpectum, prioribus ſubinde rubrum & cruentum, poſterioribus albicans. Hoc multi narrant in mariti-

mis ciuitatibus tùm, cùm mare halecum magis fertile habeatur, sæpè cōspici, sed tamen verùm est in alijs regionibus Germaniæ ante 1561. annū nunquā visum esse. Sicuti igitur isthic nihil nisi planè naturale & gratam copiā halecum significat, ita alibi & apud nos, vbi antea nunquam cōspiciebatur, prodigio eoq; magno non caret. Non desunt qui ad cruentas clades Belgicas referunt, vel qui ad Gallicas: sed quia prodigium omne, dato effectu principali, cesset, & Chasma hucusq; duret ac totum cœlum occupare videatur, maius malum, plures cruentas clades, tùm in alijs hominibus, tum etiam in innocentibus pueris prioribus annis, victoriam verò & liberationem ab hostium tyrannide posterioribus significabit.

Refutatio obiectionis.

Interpretatio 1. Chasmatis prodigiosi.

Refutatio huius interpretationis.

Interpretatio 2. Chasmatis prodigiosi.

Cometæ, aliàs etiam Crinitæ stellæ dicti, gignuntur, cum exhalationes calidæ & siccæ, tanquam ignea meteora inciderint in tantam condensationem: neq; tàm vehemētem, vt ob superiorum motum atq; incensionem, nimis diu & multùm

Cometarū generatio.

tùm arderet, neq; tam debilem vt statim extingueretur, sed & validiorem quæ mediocriter diu possit permanere, & ex exhalationibus terræ, ad supremam aëris regionem eleuatis subinde augeretur. Horum alÿ sunt sine cauda, alÿ caudati. Illi aut regulares, vbi est vel κομήτης, vndique habens comam, vel δισκεύης dictus à disco, id est, perfecto globo, qui in centro perforatus videtur: aut Irregulares, quorũ 1. est πιθητις qui dolÿ figuram refert, 2. ἀσπιδῆς, qui habet figuram clypei, 3. δοκκὰς, qui hirci aut capri figuram præ se fert. Caudati Cometæ sunt, 1. πωγώνιας, qui barbæ figuram refert, 2. ξίφιας, qui gladÿ, 3. ἀκόντιας, qui iaculi, 4. ἵππιος, qui equi 5. κεράτιας, qui cornu. Hi omnes, sed multò magis ξίφιας, id est, ensiformis, cuius generis Cometa ante excidium Hierosolymitanum & Cometa 1556. qui primum sine cauda, post cum eâ in figura ensis conspiceretur, fuêre, atq; magni quid protendunt, vnde Ptolomæus centiloq. 198. Traiectiones & Come-

Cometæ duplices. 1. Sine cauda. Subdiuisio Regulares. cuius species. 1. κομήτης. 2. δισκεύης. Irregulares. 1. πιθητις. 2. ἀσπιδῆς. 3. δοκκὰς. 2. Caudati. 1. πωγώνιας. 2. ξίφιας. 3. ἀκόντιας. 4. ἵππιος. 5. κεράτιας. Cometa ensiformis maximè prodigiosus.

tæ secundas ferunt in prædictionibus. Is enim longa experientia sua testatur & aliorum, hæc post cõiunctiones magnas Solis, Lunæ, & Stellarum in prognosticis plurimum valere. Sed & alibi docet: Traiectiones præsignificationẽ non habent tantam, quantam Cometæ, cuius rei ratio duplex reddi posßit. Vna quod hi magnas coniunctiones & Eclipses sequuntur, vt antea declaratum est: altera quod diutius durent, ideoq; diuturniores & vehementiores effectus edunt.

Cometæ inter omnia ignea meteora inprimis prodigiosi.

Rationes duæ.

1.

2.

Quam ob causam Cometæ quoq; alij quid maius, alij quid minus portendũt, prout sese habẽt vel ad alias vniuersales constitutiones cœli, vel in ijs quæ propria sunt illarum coniunctionum; atq; adeò per earum conformationes, quia per hæc admonentur, & de specie euentus & de rerum genere, circa quod effectus cõtinget, teste eodem Ptolomæo libr. 2. τετραβίβλου. Exempla tantum eorum quæ ad futura in hisce temporibus accommodata sunt videbimus.

Cometæqui plura significent.

Primum Cometa fulsit cornu figura co

Cometæ tempore

eo tempore, quo Xerxes decies centum millibus armatorum Græciam inuasit, & multis vrbibus direptis ac incensis tandem duce Themistocle superatur, fugiens vix euasit.

Xerxis effectus.

Deinde Cometa conspectus est Aristæo Athenis prætore, anno 4. Olympiad. 101. cuius splendor occupauit tertiam cœli partem. Hunc secutum est excidium Lacedæmoniorum, vt imperium Græciæ amiserint, quod nunquam recuperare potuerunt.

Cometa qui præsagijt excidium Lacedæmoniorum.

Tertiò Cometa non minor Sole, valdè igneus, Anno 607. à condita vrbe Roma, ante excidium Carthaginis apparuit.

Cometa qui præsagijt excidium Carthaginis.

Quartò, ante bellum ciuile inter Pompeium & Iulium aliquot Cometæ, teste Plinio & Lucano, flagrarunt, & mutatio Imperij Romani in Monarchiam hanc vsq; secuta est.

Cometæ qui prædixerũt mutationẽ Monarchiæ Græcorum.

Quintò, Cometa ξιφοειδὴς ensis figura anno 1. regni Vespasiani ante excidium Hierosolymitanum, quo vix vllum atrocius in omnium historiarum

Cometa ensiformis qui præsagijt excidiũ Hierosolymorum.

libris occurrit, integrum annum fulsit.

Cometa qui Turcæ prædixit multas cruentas clades.

Sextò, Anno 1472. Idibus Ianuarij visus est manè ante ortum Solis Cometa sub Libra prope stellas Virginis, cuius caput tardi motus fuit, donec peruenit ad Arcturum, hinc per crura Bootis ascendẽs transcurrit inter duos polos Zodiaci & æquinoctialis, vt vno die 4. signa 20. gradus conficeret, ab vrsa minore digressus Cephea attigit, inde pectus Caßiopeæ, ventrẽ Andromedæ mediũ, piscem septentrionalẽ, vbi propior factus Zodiaco de celeritate multum remisit: transgressus autem Eclipticam iuxta 15. gradus Arietis ad stellas cœli vsq; peruenit, ibi sole superueniente occultatus est vltimis diebus Februarij, nec ex radijs Solis iterum emersit, cauda verò spectabat stellas Libræ. Hic cum Orientalis fulserit, citò in effectum secundum Ptolomæum venit: cum sub Libra Turcæ malum significat. Itaq; secuti sunt hi motus. Vsuncanus Rex eodem anno plures ciuitates Otthomannicis ademit. Sequenti verò 1473. leui

præ-

prælio 30000. ex Mahometis exercitu fudit. Tertiò, contrà Turca contra Persam victor euasit, 680. hostium captis. Quartò, Turcæ cæsi sunt à Stephano Muldauiæ Palatino 4. Ducibus Turcicis captis, & 36. signis militarib. ereptis. Quintò, Matthias Vngarorum Rex ad Sauum, flumen, Castellum Turcarũ magna cum laude sua expugnauit.

Septimò, Cometa anno 1556. visus est post occasum Solis, id est, occidentalis, quatuor menses, primum sine cauda, post ξίφιας, id est, ensiformis, nam 27. Februarij primum conspectus est sub Libra prope stellas Virginis & tardi motus fuit sine cauda, deinde 6. Martij cũ cauda visus est progredi celerius ad 21. stellam Bootis, & sic deinceps in antecedentia signa ad latitudinem septentrionalem, donec velocißimo motu Zodiaci medietate septentrionali superata ad Arietem deferretur, ac licet ibi ob Heliacum occasum aliquamdiu disparuit, tamen ipsa flamma non desijt, sed paulò post in Aprili & Maio iterum conspe-

Cometa anni 56. qui 40. anno. post præsagiet Turcæ cruentas clades & excidium.

conspectus est, vt ab Aprili in Maium vsq; rursus redeundo Cancrum attingeret, ac quod magis est, cum Constantinopoli 10. Maij, horrendus terræmotus cum multarum turrium, ædium, templorum nonnullorum portæq; Hadrianopolitanæ ruina contingeret, triduo post, scilicet 12. Maij Cometa Constantinopolitanus mirabili splendore ita ☽ coniunctus, vt ei inhærere videretur apparuit. In hoc Cometa obseruandum est, 1. quod visus est post occasum tardiùs in effectus veniat, & fortè 40. anno post, sicuti excidium Hierosolymitanum 40. anno post mortem Christi, qui caderet in annum 1596. Ptolomæus enim dicit Cometas post occasum Solis visos, euentum suorum effectuum tardum, & multò post significare, 2. τετραβίβλου. Deinde, idem monet peregrinum hostem indicare, qui in illas terras quibus significatur inuadat, Ptolomæus centiloq. 99. Si mouetur ab occasu Cometa, alienus hostis interram impetum faciet. Tertiò, quod in Libra, cui subiecta est Hun-

Terræmotus Constantinopolitanus.

Cometæ post occasum Solis conspecti tardius in effectum veniunt.

Hungaria & Turcia, minatur Turcis interitum. Quartò, cum diu durarit, diuturnum etiam bellum contra Turcam metuendum est, ac quia cum Cometa 1472. motu ac lumine ac omni habitudine ad stellas congruat, similem felicitatem, nisi nostris peccatis excutiamus, contra Turcam speremus.

Cometa 56. significat Turcæ multa mala & interitum.

Meteora exexhalationibus terræ simul humidis & siccis inæqualiter mistis etiam plura sunt, sed inter ea, quæ rariora & prodigij rationem habent, primas facilè tenet terræmotus. Est quidem naturalis. Nam terra per se arida existit ac ratione imbrium multũ in se continet humoris, adeò vt cum & feruore solis, & calore insito incalescat, multum spiritus intra & extra terram generetur, atq; is qui extra terram totus plerumq; effluit, ventos generet; qui verò intro influit, dum & quàm celerrimè feratur, exire nequeat, vehementißimus necessariò redditur, sicq; terræmotum excitat, ideoq; si tempore terræmotus nulli venti sentiantur, tanto

Meteora ex exhalationibus humidioribus.

Terræmotus prodigiosus.

Terræmotus naturalis ratio.

Terræmotus vehementior cum tranquilla tempestate.

vehe-

Terræmotus mitior cum ventis.

vehementior existit, si vēti simul flant non adeò fortis, noctu etiam crebrior & vehementior quàm interdiu eâdem de causa oritur. Deniq; frequentior in maritimis locis vbi terra fungosa habetur & magis aquis repletur, rarior ad prodigium vsq; in Hungaria, Austria, Silesia, Misnia & Saxonia. Itaq; in his vt rari naturalis aliquid inest, ita multo plus prodigij. Exempla videamus.

Exempla motuū terræ prodigiosorum.

1. Vim eius exaggerat terræmotus in passione Christi. Deinde secuti vel præcedentes Cometas antedictos idem testantur. Tertiò tempore Friderici Imperatoris terræmotus meridiano tempore excitatus, aliquot dies durauit, & multa ædificia in Polonia & Hungaria destruxit, hunc secutum est bellum Turcarum contra Fridericum Imperatorem; quod durauit 28. annos. Quartò Anno 1421. ingens terræmotus Albam Græciam toto triduo concußit & tremere fecit, ac simul alia oppida. Eodem anno Turcarum Imperator Solimannus Belgradum seu Albam Græciam expugnauit,

1.
2.
3.
4.

gnauit, Sabatum cepit, & multas arces in Hungaria diremit, Quintò Anno 1552. terræmotus in Misnia non 5.
tantum vrbem Misenam, Friburgum, sed etiam vicinam regionem, arcesq́; multas concußit, quod ipse in arce Serhusiana splendidè ædificata, tunc ambulans sensi & vidi, hunc e vestigio secutum est prælium cruentum Electoris Saxoniæ Mauritij, & Marchionis Alberti propè Peinum in Saxonia inferiori. Etsi Mauritius Elector Saxoniæ & Misnenses victores euasere, tamen & ipse Mauritius lethaliter vulneratur, vt triduo post moreretur, duo duces Brunsuicenses icti globo, caderent, & præter alios iuniores nobiles Misnenses, 40. viduæ vna die factæ dicantur. Sextò, 6.
Anno 1581. terræmotus Austriam inferiòrem tantum peruadebat, & inprimis arces Baronum concutiebat, paucis mensibus post Barones ac Nobiles præcipui cùm Illustri Baroni à Streinsponsam domum deduxissent, vix peracto prandio, fracto tabulato,

cum mensis, poculis, vxoribus, & filiabus corruunt, quidam etiam ex casu moriuntur. Inprimis attendamus ad terramotum 1590. & in Hungaria, & in Austria, & in Morauia, & in Boemia, & in Silesia, & in Lusatia, & in aliqua parte Misniæ, circa Dresdam qui 15. Septembris, hora ante occasum Solis cœpit, tunc enim tremuit terra sensibiliter, paucis interpositis horis circa mediam noctem, quæ subsecuta est paulo ante horam primam, cum omnia ratione tempestatis aëris essent prorsus tranquilla, adhuc vehementius concussa fuit, vt turres, templa, portæ, ædificia & arces alicubi vel corruerint, vel murorum hiatus magnos reliquerint. Viennæ turris templi ad D. Stephanum, ad D. Michaëlem, ad D. Laurentium, ad D. Ioannem ferè destruuntur. Aedificium magnificum hospitij publici ad Solem, totum corruit, & omnes, excepto vnico ministro, interficiuntur, multæ ædes vrbis, hiatus murorum adhuc hodie ostendunt; arces Austriæ inferioris exte-

Terræmotus magnus in Hungaria Austria, Morauia & Saxonia.

Viennensis terræmotus

exteræ collabuntur, aliæ aliter lædantur. Imò longè lateq́; & ad minimum 400. Italicorum miliarium ſpacio ampliſſimæ regiones tanta vehementia ſimul inuaduntur, vt arx Pixendorff munitiſsima viduæ Baronis Iohannis à Ruber, olim ſupremi Capitanei in Hungaria digniſsimi, corruat: Gudenouium noua arx Domini Helmardi Iörgeri vix triennio antè extructa deſtruatur, omnia loca horrendùm contremiſcant. Profectò vt multa naturalia in hoc terræ motu ſunt, ita non pauca miraculoſè præter ordinem naturæ ſeſe habent. Neutiquam enim in his planè ſiccis & alicubi arenoſis terris materia ſpirituũ concluſorum atq; efficientium, ad tantum terræmotum ſufficit, multò minus in tot regionibus, in duobus regnis Hungaria atq; Boëmia naturaliter ſimul vna nocte omnia fieri potuiſſent. Prodigia verò ſunt, quæ irruptiones Turcicas in has terras portendunt.

Terræmotus inaudita amplitudo.

Arcis Pixendorff ruina ex terræmotu.

Gudenouij arcis ruina ex terræmotu.

Præſagium ex terræmotu Vienensi & vicinorum.

Poſtremò neq; ea, quæ in terra notatu digna pro prodigijs meritò habeantur,

Prodigia in terra duorum generum notanda.

H præ-

præterire silentio debemus. Duo verò sunt:

1. 1. Terriculamenta hominum.

2. 2. Dens aureus pueri Silesij.

Illa sunt prodigia vel prognostica futurarum maximarum calamitatum ante finem mundi: hic in medio tribulationum atq; anxietatis gentium pijs solatio est.

Terriculamenta hominum à DEO prædicta.

De terriculamentis hominum, quod sint signa maximarum calamitatum ante finem mundi, quantæ non fuerunt quàm diu gens à condito mundo stetit, perspicuè docet Daniel Propheta cap. 12. Et ipse filius Dei Matth. 24. vbi dicit: Erunt signa in Sole & Luna & stellis, & anxietas gentium in terris per desperationem. Rursus Luc. 21. vbi testatur præter bella, famem, pestem, terræmotus & φόβητρα, id est, terriculamenta, verba hæc sunt: At cùm audieritis bella & seditiones, nolite terreri. Oportet enim prius hæc fieri, sed non statim erit finis. Tum dicebat illis: Insurget gens contrà gentem, & regnum aduersus

sus regnum, & terræmotus magni erunt in singulis locis, & fames ac pestilentiæ, terriculamentaq́ & signa de cœlo magna erunt. Etsi verò anxietates aliæ atq; aliæ ex auctis vel durioribus exactionibus vel melancholicis constitutionibus magis magisq́ accedunt, tamē triplicia; terriculamenta potissimum numerabo, quæ sanè prodigij rationem habent.

Terriculamenta nostri seculi triplicia.

Primas tenent plagæ à diabolo in Marchia 200. ferè hominibus per magicos, vt videor videre, immissæ, vt angantur & torqueantur hisce terriculamentis, non tantum ipsi quasi obsessi corporaliter & permittente Deo miserè afflicti, sed & alij, qui miserias anxietatesq́; eorum magno cum dolore vident atq; audiunt. Imò cùm modò in hunc, modò in alium id genus mali subitò propagari animaduertant, sibi metuunt, & anxiè quo fugiant, nesciunt. De his viri boni atq; docti scribunt, terrorem hunc & miserias afflictorum ne verbis quidem exprimi posse, siue imme-

1. Terriculamenta hominum in Marchia ex diabolicis miraculis.

diate, siue mediantibus magicis fiant, terriculamenta sunt, quæ Christus prædixit, præcessura esse finẽ mundi, ad quod etiam Apocalypsis ca. 12. & 20. alludit, cum in vltima plaga hominum vaticinatur diabolum ad mille annos in abysso inferni clausum, recludi ad breue tempus, vt affligat homines.

2. Terriculamenta hominum ex panico terrore in inferiore Austria.

In secundis consistit panicus terror, qui ante 20. annos falso rumore de aduentu magni exercitus Turcici excitato, totam Austriam inferiorem atq; superiorem ita inuasit, vt ciues & rustici incerto authore sibi persuaderent Turcam maximis copijs iamiam aduentare atq; præ foribus esse, ideoq; omnes relictis ædibus, pagis atq; oppidulis vnà cum suis vxoribus & liberis aufugerent cateruatim, hi equis, illi curribus, pleriq; pedibus, & quàm celerrimè vel ad vrbes, vel ad arces munitiores rectà festinarent, tanto impetu, vt multi infantes pedibus subacti, miserrimè interficerentur. Vxor illustris Domini, Domini Iohannis VVilhelmi de Losenstein

ſtein, Baroniſſa honeſtiſsima & pientiſſima, mihi coràm dixit, cùm maritus Lynzij in mercatu abfuiſſet, ſummo mane ad ſe veniſſe arcis capitaneum, atq; narraſſe quod magna agmina virorum, mulierum, & puerorum ad arcem Schallenburg in alta rupe ſitam accurrerent, ſeſe extra feneſtram proſpexiſſe, eosq; hinc inde diſcurſantes vidiſſe, ac iuſsiſſe, vt miniſtrorum alter ſtatim illis equo obuiam iret, & cauſam turbæ, vel terriculamentorum ſciſcitaretur, qui reuerſus ſignificauit, Turcas magnis copijs eueſtigio illos ſequi: ſuſcepiſſe ſe omnes, vt non modo arx, ſed etiam foſſæ atq; areæ omnes, hominibus repletæ fuerint. Panicus hic terror Vienna Lynzium vſq; ad 30. milliaria peruaſit, cùm cuſtos ciuitatis & tubicen in ſpecula, excitato interdiu ab agmine boum Vngaricorum puluere, ſignum Turcæ aduentantis dediſſet, vbi omnia in vrbe ſubito metu perculſa & turbata, donec inanem eſſe terrorem euentus docuit. Quis verò non videt hæc terricula-

menta prodigij vim habere & aliquid præsagire?

3. Terriculamenta hominum ex panico terrore Labaci in Carnia.

Postremo Anno 1592. à nato Christo iterum panicus terror Labacensem ciuitatem Carnorum metropolim ita concessit, allato quanquam falso de celeri ingentis Turcarum exercitus aduentu rumore, vt repente tota vrbe trepidatum, omniaq́ quàm celerrimè conuasata fuerint. Quod quisq; preciosum charumq́ habuit, id equis, curribusq́ auexit, cæteri sibi de fuga prospiciebant, matres paruulos complexæ liberos: eiulatus, planctus, vagitus passim auditi miserabiles: tota vrbe tumultuatum: Deniq; spectaculum ab omni parte lacrymabile, adeo vt cum Turcam iam portis insistere quisq; sibi persuaderet, præcipitiq́ fugâ sibi consulere cuperet, in cæco isto tumultuosoq́ impetu tàm hominum, quàm equorum pedibus complures, inprimis pueri & puellæ occubuerint, nec paucæ mulierculæ exanimatæ sint. Quæ ex re tanta trepidatio animiq́ consternatio omnes inua-

inuasit, vt vix triduo, quanquam tandem indices, alijs super alios aduenientes, rem periculo carere, hostem viginti & eo amplius miliaribus vrbe abesse nuntiarent, domum redire pleriq; ausi fuerint.

Hæc sanè φόβητρα *trium generum omissis alijs dixisse sufficiat. Qui sapit intelligit, me etiam non monente, hæc aliquid mali & quidem maximarum calamitatum, non tam hisce, quàm multis alijs regionibus prænunciare: nimis quidem anguntur & cruciantur, tam multa millia cæsorum & captorum in Hungaria, Croatia, Styria: sed tanta prodigia maiores certè adhuc tribulationes & miserias portendere videnter.* Terriculamenta præsagiunt bella & calamitates magnas.

Interea tamen omnipotens ille & misericors Deus in his ipsis & futuris miserijs, cladibus ac captiuitatibus, pios consolatur, & signum gratiæ ac misericordiæ suæ inauditum, iucundum aspectu, & generi humano semper gratum palàm ostendit, nimirum aureum dentem molarem pueri Silesij Christophori Dens aureus prodigiosus præsagit aliquid boni.

Dentis aurei fitus versus sinistram significat etiam mala.

Mulleri in sinistra tamen parte inferius. O rem admirandam & quàm diligentissimè excutiendam! Bonum in genere significat expectandum esse magnum, licet sinistrè nos egerimus, & adhuc agamus, nostrisq; peccatis & conatibus nimiùm sinistris, calamitates immensas nobis attrahamus, ac inferiores non rarò succumbamus.

Deus enim æternus Pater Domini nostri Iesu Christi cum Spiritu suo sancto non tantum terret, nec tantum affligit, sicut Diabolus facit, sed etiam in summis difficultatibus & maximis anxietatibus rursus nostri miseretur, paternè nobiscum agit, & nos infirmos ac ad desperationem vsq; turbatos reficit, erigit, atq; spe melioris boni consolatur, id, quod & ex historia Euangelica Matth. 24. vbi de anxietate hominum in terra, desperatione ac summa tribulatione prius, mox de consolatione, qua nos capita attollere & animum colligere iubet, agit, & ex concursu signorum antedictorũ in terra, partim tristium,

vt

vt terriculamentorum partim amicabilium, vt aurei dentis, constat. Hic enim prodigij rationem habet duabus de causis, 1. Quia aliquid naturale rarum, quod semper prodigiosum in se continet, existit. 2. Quia magna ex parte miraculum diuinum. Quid vero portendat, paulò post vberius dicetur. Sufficit hoc in loco scire, eum præsagire bonum magnum, quod quidem ingentes calamitates præcedent.

Dens aureus prodigiosus duabus de causis.

1.

2.

Problema III.

Vtrum interpretatio huius prodigij, nimirum aurei dentis, dari queat, & quænam harum dignior censeatur?

Interpretatio prodigij huius vel alterius cuiusdam est penes Deum, vt & Iosephus patriarcha & Daniel Propheta monent, ille Genes. 41. dicit: Sine Deo non respondebitur salutare Pharaoni, nam incerta: ambigua & fallax est humana coniectura, quæ non à Deo exoratur vel proficiscitur. Quic-

Interpretatio prodigiorum duplex.

1. Penes DEVM.

quid enim in interpretatione aurei dentis scire licet, aut ex rerum natura, aut ex reuelatione mysterij petendum est,
2. Penes homines quibus DEVS concedit. quorum hoc precibus impetrat Daniel, & ex dono diuinitus concesso habet Iosephus: illud ratio confirmata scientia naturalium subtiliter inuestigat, sed facilè labi potest, nisi diuinitus regatur. Daniel igitur vnus ex sapientibus Regis Nabuchodonoser in hanc sententiam loquitur: Mysterium quod Rex interrogat non est sapientium, magorum, incantatorum, aruspicum, annunciare Regi; sed est Deus in cœlo qui patefecit Mysteria, & nota fecit Nabuchodonosor quæ oportet fieri nouißimis diebus.

Cur docti de interpretatione prodigioru solliciti esse debent. Sed tamen exemplo vtriusque monemur, homines doctos de interpretatione sollicitos in timore Domini esse debere, inprimis eos, ad quos vel officij, vel quæstionis sobriæ ratione spectat. Hi enim Numinis diuini ope interpretari mysteria possunt.

Obiectio calumniatorum. Perpulchrum quoque est quod Daniel vult nos de interpretatione mysteriorum laborare,

re, nō quod in nobis ſupra omnes qui viuunt, ſapientes ſimus, ſed ideò vt coniecturam Regi oſtendamus, quid Deus in poſterum fieri velit. Quare non alia de cauſa, quàm vt gloriam Dei celebremus, nos pro virili interpretationes prodigij noui, Aurei nimirum dentis videbimus, & priùs aliorum, quotquot de hoc ominari aliquid videntur, ſententiam, poſterius noſtram conſiderabimus. Refutatio obiectionis. Nouem interpretationes aurei dentis.

Primùm ſunt, qui planè naturalem eſſe aureum dentē hunc, & ex imaginatione forti matris prægnantis natū opinantur, ideoq́ nihil quicquā futuri portendere, cum huiuſmodi naturalia crebrius obuia nihil præſagiant, nec vllam prodigij rationem habeant. Sed horum opinio in primo problemate ſatis, puto, refutata eſt.

Deinde non multum ab his differunt, q huic puero, ex ſucco metallico auri materia in aurifodinis montiū vicinorū latente, ac in ſuperficiē ad ipſa olera ac flumina redundante, atq vel per cibum, edendo aſſumpta, vel per potum aquarū

ſœcun-

fœcundarum auri attracta, enatum
Refutatio. aureum dentem asserunt. Nam hi quoque eum planè naturalem faciunt & addunt, alibi in folijs & nodis vitis idem factum. Verum de his antea quoque dictum est, cur eorum sententia constare nequeat, & consequentia eorum falsò concludat nihil prædicere. Hi enim ad minimum fateri cogerentur, planè naturale (quod nunquam concedimus) hoc quàm rarißimum esse, atque omnia naturalia rara prodigiosa.

3. Dentem aureum esse planè miraculosum ad redarguendum nobilē φιλάργυρον.

Tertiò fuere qui cum aureum dentem prodigiosum asseueraret, putarunt magistratum eius, nobilem ante dictum nimis auarum & φιλάργυρον esse, vt Deus hoc prodigio ei ostendat, aurum etiam ex osse vel ossea radice dentis produci posse: sed & hi valde errant, cum nobilis iste pro sua liberalitate, non modo pauperes subditos iuuet, sed etiam in cognatos stipendia ad sustentationem studiorum conferat.

4. Dentem aureum significare famē

Quartò, inter eos, qui prodigij rationem aureum dentem habere concedunt.

dunt, non desunt, qui putant aureum dentem huius pueri Silesij, auri inopiam & famem, ex caritate annonæ significare. Nam cum aurum vel præter ordinem naturæ crescat, vel etiam in naturali cursu, quàm rarissimum in dente existat aurum, apud omnes ideò diminutum iri sibi metuunt, vt nusquã amplius inueniatur, ideoq́ fames vniuerso Imperio Romano, sub quo natus est puer, immineat. Addunt sæpè aristas frumenti multò copiosiores & longiores defectum eius præsagijsse. Sed facilè refutari potest hæc sentẽtia, exemplis earundem aristarum pleniorum quæ frumento copiosè prouenientè creuerunt: præsertim cum vberiorem frumenti prouentum annis sequentibus duobus experti simus.

& inopiam auri.

Refutatio.

Quintò, plures inueniuntur, qui signum fertilitatis auri, aureum dentem in montibus VVeigelsdorfiani pagi, in quo puer natus & educatus est, statuunt. Quibus sententia eorum, qui naturali vi aurum redundare & ex montibus

5. Aureum dentẽ præsagire fertilitatem auri in vicinis montibus.

tibus in cespitem atq; olera quibus hic puer vesceretur, & ex aquis quas biberet affirmabant, suffragari videretur, si ita sese res haberet. Nam succus metallicus in ijs montibus & aquis tanto magis luxuriaretur, quanto plus in cespitem, vel etiam in crescentia è terra redundaret, sed vt an... naturalem vim tantam certis de causis negauimus: ita montes hosce, eam ob causam, magis auro abundare, multo minus cōcedimus. Nam non tantum in vno homine, sed in multis, neq; in vno dente tantū eiusdem pueri, sed in pluribus aurum luxurians tum deprehenderemus. Deinde cur non in pluribus folijs plantarum ibidem nascentium idem conspiceretur. Quin etiam purum aurum natiuū, vel in interioribus viscerib. montium frequentius inueniretur, vel ex arena fluminis vicini copiosius elueretur, quorum nullum euenire scimus.

Refutatio huius interpretationis.

6. Aureū dentem confirmare chymicam auri fastitij arcē.

Sextò, audio non paucos arbitrari hoc miraculo diuino & rarissimo naturali, nimirum, aureo dente Deum velle te

le testari artem factitij auri scilicet Chymicam non modo possibilem esse, sed iamiam vires acquisituram, & in effectum quàm maximè venturam. Equidem non omnino improbamus artem Chymicam, & alicubi candidos ac doctos viros, piè modesteq́ ei operam dare scimus, quos omni laude dignos esse censemus. In horum numero D. Sigismundus VVoyselius, Medicus Physicus ordinarius Reipublicæ Vratislauiensis supremus, vir bonus, hodiè principatum obtinet. Sed impostores plerosq́ chymicos sese falsò venditantes, plenos mendaciorum, vafros deceptores, & vanissimos homines seriò detestamur. Etsi igitur veræ chymiæ incrementum quod ad gloriam Dei & vtilitatem Reipublicæ cedat, vnicè velim, tamen hanc interpretationem quoq́ reijcio: primùm quia prodigium aurei dentis multò maius est, quàm vt Deus & Natura ad excolendam chymicam factitij auri tantum vti velit. Deinde cum veri chymici & pauci sint, & ipsi vt velint, non proficiant

Chymica vera laude digna & rarissima.

Pseudochymici fugiendi.

Refutatio huius interpretationis.

nihil

nihil horum euentuum ex prodigio ho nobis persuadeamus.

Postremò Pseudochymici, qui hanc interpretationem afferunt, non rarò propter imposturas in contemptum veniunt, imò sæpè præmium imposturarum in furca auferunt.

7. *Septimo, vir excellentißimus, sapiens & pius, quem nominare non attinet, in consessu multorum præstantißimorum virorum, cui & ego ipse interfui, dixit. Aureum dentem præsagire aureum seculum: nullum verò aliud fore, nisi æternam vitam. O dignam interpretationem! Nam congruit cum præsagijs Christi, qui de extrema mundi senecta, & comminationes magnas, & in ipsis miserijs consolationem piorum, præcessura finem mundi prædixit.*

Aureũ dentem prædicere aureum seculum scilicet vitam æternam.

Confirmatio huius interpretationis.

1.

2. *Nemo sanæ mentis negabit signa in Sole, Luna & stellis ante prædicta, præcessisse finem mundi, cum tot magnæ con-*
3. *iunctiones, tot horrendæ Eclipses, noua*
4. *infestaq; stella propè Casiopeam, tanta*
5. *Chasmata, tam admirandi Cometæ, &*

adeò

adeò inusitati terræmotus apparuerint. 6.
Imò signa in terra quoque accedere, nimirum anxietatem hominum, terricula mentaque, vel ex terrore & rabie diabolicorum miraculorum, vel ex immani Turcica tyrannide, vel ex iniquioribus exactionibus, vel ex varijs dißidijs. Nihil hisce solatio esse potest, quàm spes vitæ æternæ, quam vult portendere aureum dentem. Deus enim signis tantarum ante finem mundi calamitatum, quantæ non fuerunt vnquam, quamdiu hæc mundi machina stetit, signum etiam gratiæ ac valde amabile, nimirum aureum dentem huius pueri immiscet, vt aureum seculum appropinquare verè gaudeamus. Si in omnibus magnis 8.
mutationibus prodigia visa sunt, cur appropinquante mutatione huius vitæ in æternam, Deus splendentem & aureum dentem non ostentaret. Huic in- 9.
terpretationi aßentiũtur vaticinia Danielis cap. 12. & Apocal. cap. 20. Illud enim prædicit tempore tantarum tribulationum & vastationum per Tur-

cam, venturum Michaëlem Archange-
lum, pro defenſione populi tui, & gra-
10. *tam quietem. Hoc præſagit & rabiem*
diabolicam recluſo inferno ad breue
tempus, & tyrannidem Gog & Magog,
vt congregentur ad prælium, atq; tunc
deſcenſurum ignem à Deo è cœlo, qui
deuoret eos, atq; diabolum cum omni-
bus ſuis coniectum iri in ſtagnum ignis
& ſulphuris, cœlum verò nouum, no-
uamq; terram piorum fore.

Tempus noui ſeculi æterni.

Etſi de die vel anno non ſimus certi, nec nos prædicere volumus, tamen in mentem nobis erudita, pia collatio Moyſis & Natiuitatis Chriſti ab Abrahamo Bucholcero facta veniat, vbi ſcribit: Vt à nato Moyſe vſq; ad natum Chriſtum fuere anni 1596. ita multi ſcripſere euolutis à natiuitate Chriſti annis 1596. expectandam eſſe mutationem, vel aliam quandam rerum humanarum magnam, vel ſanè vltimum aduentum Chriſti, atq; nouam vitam æternam.

Nam & alia multa, ſi ſeries natiuitatis Chriſti, cum natiuitate Moyſis ſpectetur,

ctetur, congruunt. 1. Vterque nascitur magna persecutione piorum ingrauescente, Pharao enim duplicabat labores & anxietates Israelitarum. Herodes miserè trucidabat Iudæos. Deinde vt Moyse nato Pharao infantes duobus modis persequutus fuit; vno per violentas obstetricum manus, altero per submersionem in flumine: Ita Herodes etiam nato Christo infantes duplici ratione persequutus; vna subdola assentatione; altera violenta profusione. Tertio, vt obstetrices non obediunt Pharaoni, ita Magi non Herodi: & infantes vtrinq; seruantur. Quartò, vt Moyses seruatur in arcula, sicq; euitat mortem: Ita Christus in Aegypto insidias effugit tyranni, quò cum matre & Ioseph se in fugam receperat. Quintò, inter Moysis liberationem ex aquis & Christi exilium in Aegypto, interuenìunt 1596. anni.

Octauo, meam fortè sententiam de aureo dente dissimulare non debeo, nec volo, sed ea duplex in mentem venit. 8. Aureū dentem præsagire egenti certam spē & solatium.

Prior verò hæc octaua sit interpretatio, posterior nona, qua doctrinam hanc de aureo dente concludemus. Prior præsupponit, aureum dentem partim naturalem, sed quàm rarissimè, partim miraculosum magni prodigij rationem habere, atq; significare gratum & iucundum solatium valde egenti diffidenti. Deus enim miseris & egentibus sæpe solatio adest, & signo certo fiduciam confirmat. Verbi gratia, si aurum & argentum ad necessarios vsus, aut quid aliud maius pio alicui, cuius rationem inprimis Deus habet, desit; Deus prodigium scilicet aureum dentem ex ossea radice producit, vt vel oculis cernamus Deum quotidiè aurum vel ex osse facere posse. Hæc interpretatio & ad puerum, & ad Magistratum Fridericum à Gelhorn seniorem, & ad supremum Magistratum, nimirum Cæsaream Maiestatem hoc modo accommodari posse videtur.

1. Puero Silesio cum aureo dente.

Puer orbatus patre, & mater vidua summa primùm egestate laborauit, sicuti

uti mater mihi corâm dixit, se adeò abiectam fuisse, vt ne in ædibus quidem homines eam ferre voluerint: sed in pagi agro propè sepes relicta sit, donec dominus fundi eorum misertus pro sua liberalitate eos receperit & sustentarit. Non tamen puero eo anno, sed aliquot elapsis dens aureus obortus est.

Nobilissimus vir Fridericus à Gelhorn, si auro vel alijs quibusdam egere videatur, quod tamen non est, diuinitus signum hoc nimirum aureum dentem, sibi datum animaduertat, vt in Dei fiducia tanto magis acquiescat, nec sibi dubitanti diffidat. Quippe opibus & auro ipsum à Deo benignè donatum esse, prudentia pietateq́; imò etiã liberalitate adeò præ multis alijs nobilibus excellere certum est, vt cum filios filiasq́; habeat, cognatis tamen suis pluribus stipendia ad sustentationem studiorum & honestæ vitæ conferat, ideoq́; de sufficientia diuitiarum non laboret. Fieri tamen potest, vt de alijs quibusdam tum, cùm puero dens aureus ena-

Pueri magistratui scilicet Nobili Friderico à Gelhorn.

tus fuit, ſolicitudinem ille ceperit, ſuæq́ fortunæ diffiſus fuerit, atq; ideò hæſitanti Deus ſignum, aureum videlicet dentem, in ſubdito exhibuerit, melioremq́ fiduciam confirmarit.

3. Sacræ Cæſareæ Maieſtati tanquã ſupremo magiſtratu. Præterea (quod quidem præcipuum) Sacram Cæſaream Maieſtatem in apparatu præſentis belli contra Turcam, tã difficilis, vehementer de ſumptibus ad expeditionem neceſſarijs, & inprimis de auro tanto ad alendum exercitum numeroſiſſimum & ad comparanda inſtrumenta bellica ſolicitam fuiſſe, nullum eſt dubium. Sed benigniſſimus Deus hoc ſigno amicabili, ſcilicet aureo dente, ſui ſubditi ſuccurrit, & quàm facilè ſibi ſit neceſſarios ſumtus indigentiæ ſubminiſtrare liquidò docet.

Nec erubeſco haſce interpretationes aurei dentis, octauo loco inſerere, cum vnum prodigium multa ſæpè portendat, & vnum ex his maximè, de quo ea quæ ſequuntur.

4. Aureũ dentem præſagire acceſ- Poſtremò igitur nonam interpretationem & ſententiam meam poſteriorem,

rem, imò potiorem addo. Nemo nescit quoties dentes homo ex opinato amittit, siue reuera fiat, siue in somnÿs videatur, subinde mali quid portendere, modo decrementum corporis, vt in Cacochymicis, modò interitum vel suÿpsius vel suorum parentum, aut coniunctissimorum, modò amissionem honoris & bonorum. Nam experientia multorum id testatum rel quit. Etenim dentes naturaliter vacillantes, aut citiùs iusto cadentes non modo senium ante senectam, sed vndiquaq; imbecilliorem corporis valetudinem significant, impediunt enim bonam & iustam concoctionem primam, cuius initium in ore est ipsa masticatio difficilior, imò sæpè nulla. Addo quod vel ab acribus falsisq; humoribus, quibus hi referti sunt, eroduntur, vel à malignis aliquando vsq; ad scorbutum & gallicum morbum tolluntur.

sionem magnæ potentiæ & regni parati Sacræ Cæsareæ Maiestati & toti imperio.

Prodigiosa dentium amissio significat diminutioné bonorum corporis & fortunæ.

Ratio- 1.

2.

Sed præter sanitatis iacturam etiam interitum regni, honoris ac omnium bonorum fortunæ dentis amissio portẽdit. 3.

Exemplum in princip. Atheniensiū Hippia.

Id quod ex historia Hippiæ tyranni Atheniensium videre licet, qui cum sternutatione facta dentem de improuiso excußisset, qui rursus inueniri non potuit, postea regnum amisit, in exilium pulsus est, & suo visu priuatus, sicq; corporis & fortunæ bonorum iacturam simul fecit. Suidæ verba sunt: Hippias tyrannus iræ suæ in Athenienses & crudelitati insecutæ causam prætexebat Hipparchi cædem. Proptereaq; acerbus dominus posterioribus temporibus factus, nullum inde fructum cepit. Nam à Cecropidis pulsus est. Qui patria eiectus Persas auxiliares adduxit, animaduersa Darij cupiditate Atticæ potiundæ, propter ineptum illius studium, ne Atticas ficus in libero solo, sed in sua prouincia natas ederet. Patriam igitur suam inuadens Hippias cum Persis & barbaris præcellens, vehementer sternutauit. Cum autem à vehementi sternutationis concußione vnus dens excussus est: & in arenas dilapsus, reperiri non potuit, victis barbaris iterum fugi-

fugiens in Lemnum peruenit, atq; in morbum incidit, visu amisso, sanguine per oculos effluente, acerboq; mortis genere decedit. His pœnis patriæ datis, ad quam seruitute opprimendam barbaros adduxerat iratis patrijs Dijs. Hæc ille.

In somnijs verò si dentes alicui cadant, cum aut parentes, aut amicos optimos, aut boni quid amittere adeò manifestum est, vt pluribus declarare non sit opus.

Cum verò contrariorum eadem sit ratio, crescere dentes, necesse est accessionem noui boni eiusq; non vulgaris significet. Quid verò boni magni præsagiat, natura rei, scilicet dentis aurei, si diligenter examinetur, perspicue docet. Dens significat in sacris literis vel potentiam magnam, vel regnū, regemq;, illam apud Danielem cap. 7. Nam vbi 4. Monarchiam innuit habituram magnam potentiam, dicit quartam bestiam habere dentes grandes & quidem ferreos, verba hæc sunt: Ecce bestia quarta terribilis & stupenda, & fortis

Prodigiosum incrementum dẽtium significat accessionem bonorum corporis & fortunæ.

Dens significat duo.
1. Potentiam.
2. Regnum magnum & pacificum.

Probatio ex interpretatione Danielis & Angeli.

vehementer, cuius dentes ferrei magni. Atq; paulo post iterum quærebam de 4. bestia, quippe quæ multum differebat ab alijs bestijs, bestia terribilis admodum, dentes cuius ferrei & vngues ænei, edens & comminuens & reliquum pedibus suis conculcabat. Angelus verò, quem interrogat Daniel, interpretatur id de potentia magna hac ratione: Bestia quarta, regnum quartum erit in terra, quod superabit omnia regna, & deuorabit omnem terram, & conculcabit eam atq; contundet. Quid igitur vetat nos bonum hoc, quod ex prodigio aurei dentis quærimus, de potentiæ magnæ accessione interpretari? Sed quod maius est, alibi & significat regem vel regnum. Daniel enim ibidē de secunda bestia simili vrso, & eius dentibus ita loquitur: Ecce bestia alia similis vrso, in parte stetit, & tres ordines erant eius in ore, & in dentib. eius. Quod multi docti viri interpretantur de secunda Monarchia, & dentes tres de tribus potentißimis Regibus Medorum

atq;

atq; Persarum, nimirum Dario & Cyro, & Artaxerxe. Deus igitur sine controuersia, tùm potentiam, tùm etiam Regnum denotat.

Aurum sicut preciosißimum omnium metallorum habetur, ita homini quam gratißimum semper existit. Bonum igitur preciosum ac optimum aurum significat, id quod in somnijs & Daniel de re optima, nimirũ pace, & alij, de alijs bonis intellexerunt. Sic enim facta est interpretatio de aureo capite in magna imagine viso à Rege Nabuchdonosor in somnio: Dicit enim sapientißimus Daniel, aureum caput significare magnum, & quidem maximum regnum primæ Monarchiæ. Imò etiam potentißimum regem qui tunc erat Nabuchodonosor ille: & addit de secunda Monarchia, post te insurget regnum aliud minus & inferius te vel tuo. Vnde facilè conijcere licet, quod Regem vel regnum magnum non longè lateq; regnando, vt ratio somniat, sed pace & virtute eminentißimum significarit.

Aurum significat bonum preciosum.

Ratio.

AureumRegnum non intelligendum est de amplitudine.

Nam

Nam ſecunda Monarchia Medorum & Perſarum, quæ regnum inferius & minus aureo iſto dicitur, multò latius prima Monarchia regnabat, quod ad Aſſyriorum & Chaldæorum regna Perſarum atq; Medorum acceßio facta eſſet. Amplius etiam regnum tertia Monarchia Græcorum fuit, quæ teſte ſacra ſcriptura toti terræ dominabatur.

Aureum regnum intelligendum eſt de magno regno eminenti virtute & pace.

Aureum verò regnum prima Monarchia erat integritate & præſtantia virtutis, clementia & inprimis pace. Etſi enim Nabuchodonoſor, teſte Ieremia cap. 26. gentes multas ſibi ſubiugauit, & bella contra varios populos geſſit: tamen annos 20. poſtea in pace vixit, vt & filius Euilmerodoch annos 30. ita vt altißima pace 50. annorum prima Monarchia frueretur, & regis Salomonis pacem ſuperaret, donec nepos Balthaſar ſuccederet, atq; iterum euaneſceret pax, imò periret Monarchia prima. Aureum igitur dentem meritò interpretamur regnum potentißimum & maximum, eminentia integritatis, virtutis

tutis & inprimis pacis, in hac etiam vita secuturæ.

Quod verò dens aureus prodigiosè ſeptimo anno critico puero excreuerit, & iam vltra biennium duret, duraturus proculdubio multo diutius, ſignificat acceßionem regni optimi & pacati, eiusdemq́; durationem quandam ante finem mundi. Nam antea dictum est, dentes amittere prædicere diminutionem regni, honoris & aliorum bonorũ. Econtra creſcere dentes, acceßionem eorundem, eoq́; magis quod bono critico anno ſcilicet ſeptimo ætatis puero, qui ſemper ſanctus & felix habetur, id factum est.

Aureũ dentem creſcere indicat acceſſionem regni præclari & pacati.

Cui autem acceßio huius magni regni ſperanda ſit, quis quærat? Cur non pueri huius Magiſtratui ſupremo, nimirum Sacræ Cæſareæ Maieſtati & Romano Imperio. Nam & ſacræ literæ & quotidiana experientia teſtantur, prodigia præſaga rerum adeò magnarum diuinitus ideò nobis dari, vt ſciamus, quid Regi & Imperatori euenire debe-

Aureũ dentem creſcere ſubditos Sacræ Cæſ. Maieſt. & Romani imperij ſignificare magiſtratui tam a bona.

debeat. Daniel enim capite secundo in interpretatione prodigij nouæ imaginis dicit, DEVS magnus ostendit Regi quæ ventura sunt postea. Eodem modo nostro seculo ancilla in Marchia, cum antea sanæ mentis alijs honestè modestéq; seruijsset, Francofurti ad Oderam subito furore correpta, quæcunq; tetigit in Numisma argenteum commutauit, omniaq; ea, quæ inuitæ ei non auferebantur, deuorauit, sicuti huiusmodi Numisma ablatum apud multos remansit, sed aliquantò post ea quæ tetigit in ferreas acus mutauit: cuius rei interpretatio in Magistratum eius loci directa prorsus non aberrabat.

Historia de ancilla Marchiaca mutante omnia in argentum in manibus suis.

Sed adhuc multa concurrunt simul consideranda, 1. Quod dens ille aureus vltimus sit: Deinde quod inferior molaris & quidem versus sinistram partem. Singula igitur pro virili perpendamus.

Circumstantiæ dentis proprias interpretationes requirunt.

Vltimus dens isq; aureus prædicit, illud pacificum & gloriosum regnum fore vltimum ante finem mundi, sub quo

Aureus dens vltimus præsagit regnū pacificum & gloriosum vltimum.

quo homines in pace tranquillè viuant, vnde securitas quæ contemptum veræ religionis & pietatis pariet sequetur. Vt cum Filius Dei aduenerit, vel parum confeßionis & fidei inuenietur, vel corda hominum crapula ac luxurie aggrauabuntur. De priori Christus ipse dicit, vbi interrogat, an putas filium hominis cum venerit inuenturum fidem? De posteriori Matth. 24. Sicut erant dies Nohæ: ita erit & aduentus Filij hominis. Sicut enim diebus, qui præcedebant diluuium, edebant & bibebant, vxores ducebant & nuptum dabant vsq; ad eum diem quo ingressus erat in arcam, nec cognouerunt diluuium vsq; venisset: Ita erit & aduentus Filij hominis.

Molaris autem inferior vltimus, in quo omnes cibi postremo conteruntur & læuigantur, indicat calamitates tantas, quantæ ab initio mundi non fuerunt, quibus nos corporales pœnas peccatorum nostrorum postremo atque satis grauiter luamus, priusquam au-

Dens aureus molaris inferior significat magnas calamitates & grauissimas pœnas præcessuras effectum aurei dentis.

reum

reum regnum illud vel effectus aurei dentis adueniat. De his enim quoq; Daniel prædixit cap. 12. Et veniet tempus, quale non fuit ab eo, ex quo gentes esse cœperunt vsq; ad tempus illud. Deinde Christus Matth. 24. Erit enim tunc oppreßio magna, qualis non fuit à principio mundi ad hoc vsq; tempus.

Calamitates præcessuræ effectũ aurei dentis duplices. 1. Rabies diabolica.

Sed fortè quis mallet scire, quæ & quales istæ tribulationes maximæ futuræ sint, aut vnde expectandæ. Apocalyps. 20. cap. interpretatur duas plagas vltimas ante finem mundi. Vnam rabiem diabolicam: Alteram tyrannidem Turcicam: verba ita se habent: Et cum consummati fuerint mille anni, soluetur Satanas de carcere suo, & exibit, & seducet gentes, quæ sunt super quatuor angulos terræ Gog & Magog, & congregabit eos in prælium, quorum numerus est sicut arena maris. Et ascenderunt super latitudinem terræ, & circuierunt castra Sanctorum & ciuitatem dilectam. Et descendit ignis à Deo de cœlo, & deuorauit eos, & diabolus qui sedu-

seducebat eos, missus est in stagnum ignis & sulphuris, vbi est bestia & pseudopropheta, cruciabuntur die ac nocte in secula seculorum. Quis verò non videt miserrimas afflictiones hominum à Satana in Marchia, & tot tantaq́ue terriculamenta antedicta hominum in varijs locis permittente Deo à Diabolo prouenire. Deinde Turcica impressio in has terras, Anno 1592. cœpta vlterius grassatur, de qua Daniel, vbi de quarta bestia, & de quarto Regno vel Monarchia loquitur Nā post decē cornua eius, id est, Reges, adhuc vnius cornu, id est, alterius Imperatoris mentionem facit, qui non tantum tres ex superioribus debellarit, sed etiam prælium facturus sit cum Sanctis & praualiturus, hunc omnes docti interpretantur Turcam coniunctum cum Tartaris & alijs gentibus. 2. Turcica Tyrannis.

Quid verò illud, quod dens aureus molaris inferior versus sinistram partem, non versus dextram superior enatus est? Nihil aliud quàm quod ali- Dens aureus versus sinistram partē significat sinistrum successum nostratium cō-

tra Turcam aliquamdiu. *quamdiu nostra consilia sinistrè capiantur, nostræ defensiones sinistrè instituantur, & nostri conatus parum vel nihil succedant, cuius occasione hostis superior erit, nos vincemur aliquoties, pœnas peccatorum graues luemus, miserè turbabimur, & miserrimè tribulabimur, imò non nisi contriti corde & seriò agentes pœnitentiam diuinitus exaudiemur, atq; tunc Deus mitigabit pœnas, arma Turcarum atque Tartarorum reprimet, & demum effectum aurei dentis, nimirum auream pacem, regnum totius Imperij Romani pacatum vsq; ad finem mundi dabit.*

Tempus & magnarum calamitatũ & aureæ pacis secuturæ difficile dictu. Testimonia. 1. Danielis. *De tempore verò vel calamitatum, quæ præcedent regnum aureum vel inchoandæ aureæ pacis, certi quid statuere est difficile & fortè impossibile. Daniel ipse initio dubitare videtur, propterea quod obscurius dicit, tradunter in manum eius ad tempus, tempore & dimidium temporis. Atq; capite eodem 12. iterum Angelus ad Danielem dicit: Vade Daniel, quia clausi signatiq; sermones*

mones

menes vsq; ad præfinitum tempus. Eligentur & dealbabuntur, & quasi ignis probabuntur multi, & impiè agent impij neq; intelligent omnes impij. Nec Ezechiel Propheta aliud quid quàm obscurius de Gog & Magog concionatur, cap. 38. Cum venerint in terram Israël comitabitur furor Dei, in igne iræ loquetur, erit motus magnus in terra Israël & scindentur montes & omnis turris in terram corruet: tunc vocabit contra eum omnem timorem gladij, & ignem, & sulphure pluet super eum, & omnes, qui cum eo sunt Gog & Magog cadet & omnes qui circa eos sunt, & gentes quæ dabuntur multitudini auium. Sed tamen Daniel in fine addit dicto capit. 12. Porro docti intelligent: atque statim certum atque definitum numerum temporis duplicem subiungit: quorum vnum cum Melanchthone de tempore magnarum calamitatum: alterum de initio aurei regni intelligimus.

2. Ezechiel.

Daniel enim etsi prius indefinitum Modus frangendi po-

tentiã Turcorum atq; Tartarorũ.

tempus aßignaret, tamen postea monet Turcicam potentiam, cum ad summum fastigium peruenerit, & iam spe totius orbis terrarũ potiundi inebriata fuerit, subitam inclinationem passuram, eiusq; vires attritas iri, si non prorsus excindantur, & quidem modo quodam inopinato, cum Deus illum excitarit, quem nemo putauit, & consummatis omnibus, quæ scripta sunt tum in Ezechiele, tum in Daniele, tum in Matthæo, effectus aurei dentis aliquamdiu sequetur. Scriptum enim est à Daniele: In tempore illo consurget Michaël princeps magnus, qui stet pro filijs populi tui. Existimo igitur aliquem Principem de improuiso excitatum iri, qui potentia Michaëlis Archangeli (non enim ipse veniet) confirmatus victoriarum frequentia inclarescet, sicq; Cæsari & toti imperio potentiam suam adiunget, & feliciter aderit.

Tempora duo definita calamitatũ ante initium aureæ pacis.

Sed vlterius libet considerare duo tempora calamitatum tantarum: vnũ Epitasin Turcicæ potentiæ, alterum Catastro-

tastrophen eiusdem ad internecionem, quemadmodum nobis ob oculos à Daniele posita sunt. Prius tempus numerat dies mille ducentos nonaginta, verba eius sunt: Porrò docti intelligent, & à tempore cùm ablatum fuerit iuge sacrificium abominatio in desolationē, dies 1290. Sunt verò anni tres cum dimidio, qui si ad cœptam tyrannidem Turcicam, Anno 1592. in qua templa totius Croatiæ sunt destructa & Vngariæ, in vallos & munimenta bellica, dum terra replerentur, conuersa, accommodentur, durabunt ad annum vsque 1596. qui est 40. à Cometa anno 1556. viso, & cum collatione Moysis atque Christi vt antè dictum est cōuenit. Addo quod congruat cum persecutione Israëlitarum tempore Antiochi & maximarum calamitatum populi Dei, quæ præcedebant vltimam quietem, in fine politiæ Mosaicæ, antequam nasceretur Christus. Verisimile igitur est Turcas atq; Tartaros vires assumpturos, & hisce annis non modo in Vngariam, sed

Prius tempus maximarum calamitatum quæ præcedent.

& in Germaniam, Italiam &c. vehementer grassaturos ac calamitates incredibiles aduenturas, vt neque Sacris in Ecclesia locus sit, neque auxilij copia fiat. Turca enim ad magnam potentiam veniet, & propter peccata nostra longè lateq; dominabitur. Sed cum nimium sibi confidat, & pij ardentibus precibus Deum exorent, regnum Turcicum inclinabitur, & quanquam non statim tolletur, calamitates tamen mitigabuntur. Nostrates victoriam tandem ipsis eripient, vnde ad catastrophen bellum perueniet. Horum tempus posterius Daniel præscribit, & adhuc periculosum fore monet. Numerat autem 1335. dies, verba eius hæc sunt: Beatus qui expectat & peruenit vsque ad dies mille trecentos triginta quinq;, sunt anni tres & octo menses.

Posterius tempus calamitatum non adeò magnarum.

Hic rursus consideremus magnum similitudinem belli Antiochi & Nicanoris contra Iudæam. Quarto enim anno Machabæus diuinitus excitatus poten-

Similitudo belli Iudaici tempore Antiochi cũ bello nostro contra Turcam.

tentiam Tyrannidis fregit, calamitates ſenſim mitigauit, & rem ad Cataſtrophen deduxit, donec Nicanor qui multo truculentiora minitabatur à Iuda Machabæo prorſus ad excidium cæſus è tota Iudæa expulſus fuit, ac Eccleſia pace aurea ſexto denique anno frui cœpit.

Nam & hoc Daniel prædixerat cum numerauit 8. capite, dies huius belli 2300. quo tempore exacto bellum durauit, verba eius ſunt: Vſquequo viſio & iuge ſacrificium & peccatum deſolationis, quæ facta eſt, & ſanctuarium, & fortitudo conculcabitur? & dixit ei, vſq; ad veſperam dies 2300. & mundabitur ſanctuarium.

Eodem modo nos ſciamus vel præmoneamur hodie, bellum Turcarum contra nos in fine anni 92. cœptum, ſubinde auctum, multas arces & ciuitates ab ijs captas iri, inermem multitudinem Hungariæ, Boëmiæ, Germaniæ atque Italiæ miſerias ſummas experturam, plures captiuitates ingreſſuros,

nec exercitus sufficientes qui Turcam reprimant futuros, sed anno quarto, qui erit 1596. cum Turca ad fastigium & nostræ calamitates ad lamentabilẽ epitasin venient, de improuiso princeps excitabitur diuina & Michaëlis potentia munitus, qui mitiget pœnas, & aliquantulum Turcam reprimat. Verum ne tum quidem hisce victorijs Ecclesia statim in tuto erit. Nam dubio Marte inuicem adhuc 1335. dies, id est, annos tres, & octo menses periclitabimur. Sed in horum fine scilicet anno 1600. Gog & Magog, id est, Turcæ & Tartari coniuncti maximis copijs cõgregabuntur, & in prælio magno de quo Ezechiel viribus ad excidium vsq; attritis succumbent, ac prorsus eradicabuntur.

Etsi enim alij aliter intelligunt verba Danielis: tamen certum est, quod ibidem quærat de nouissimo tempore ac fine mundi Daniel: Angelus de eo respondet, & addit, prudẽtes intelligent. Deinde nemo nescit Danielem de 4. Monarchijs ordine dicere, vt necesse sit

in vltimo capite, de fine quartæ Monarchiæ ipſum docere, idem Melanchthon nobiſcum ſentit.

Poſtremò de tempore aureæ pacis, & regni glorioſi adhuc in mundo, quando initium eius futurum ſit, ex fine numeri poſterioris facilè conſtat, nimirum anno 1600. ſed quamdiu duratura pax illa & regnum, affirmare non licet, nec aliquid reuelatum eſſe legimus. Angelus tamen etiam aliquid innuit cum dicit: Tu Daniel vade ad præfinitum & requieſces, & ſtabis in ſorte tua, in finem dierum: quaſi dicat, Effectus aurei dentis ſcilicet regnum magnum & planè pacatum vſque ad finem mundi conſiſtet.

Sunt etiam qui de morte Danielis hæc intelligunt, ſed quia Angelus concludit, ſtabis in ſorte tua, in finem dierum, aliud velle, & quietem & ſortem bonam omnium in perſona Danielis, pòſt tantas calamitates prædicere videtur. Quid etiam aliud, quod dicit: Beatus qui peruenerit ad dies 1335.

quàm quod docet, finem tunc omnium calamitatum fore & initium aureæ pacis, vel effectus aurei dentis in hac vita ante finem mundi secuturos. Imò Christus cum de tantis tribulationibus loquatur, dicit, nondum erit finis, quasi moneat, post tribulationes auream quietem ac pacem, ante finem mundi fore. Hoc insuper prodigium Chasmatis antedicti & hastarum in Chasmate secum pugnantium, quæ posterioribus annis albicantes visæ sunt, portendunt, animum addunt, victorias atq; regnum aureum sperare faciunt.

Effectus aurei dentis qui statim post enatum prodijt.

Deniq; etsi effectus aurei dentis statim adesse nec potuit, nec debuit, tamen aliquantulum promicuit & specimen sui præclara victoria eodem anno scilicet 1593. secuta, initio Iulij edidit. Hazam enim Bassa Bosnensi multo maioribus copijs reuertente ad Siseckij obsidionem, Rudolphi Imperatoris copiæ licet multo minores duce Barone à Redern Silesio & eius signifero viro forti à VValda, hostem feliciter sunt adorti:

Tur-

Turcas in fugam coniecerunt, multis cæsis, pluribus in flumen præcipitatis, & cateruatim submersis: in quorum numero ipse Hazam Bassa fuit cum fratre, & Sinan Begus nepos Turcici Imperatoris ex sorore, multiq; primarij milites. Paulò post Zabaka, Filekum, & Nouigradum aliaq; munitissima castella Turcis erepta fuere. Sed hæ victoriæ non diu durarunt. Sinistrè enim agendo multa rursum amissa, miserrimæ vastitates atq; captiuitates secutæ sunt, adeoq; nostra peccata & sinistrè acta Turcam & Tartaros superiores reddidere. Nihilominus Deus statim post prodeuntem dentem aureum aliquid læti nobis ostendit, vt vel emicare ipsum paulatim intelligeremus. Non quod statim vires suas omnes aureum seculum & sperãda pax assumere debeat, sed serius differri, donec omnia quæ & scripta sunt, & signa in Sole, Luna atq; terra prædixere, compleantur.

Itaq; animo recolamus & peccata nostra, quibus iram Dei omnia con- Collatio causarum & effectuum aureæ pacis.

sumen,

ſumentem & calamitates, quæ pœnæ eorundem ſunt ineuitabiles, accerſiuimus. Nonne ſat triſtia, ſat ardua, & ſat horrenda, multæ eæq; ampliſsimæ regiones experiuntur, ſed neq; hæc ſufficiunt, plura, tot coniunctiones magnæ Solis & Lunæ, cum Marte aliis planetis, tot horrendæ Eclipſes, tot Chaſmata, noua ſtella, tot Cometæ præter ſolitum durantes, terræmotus, inundationes aquarum, peregrinum populum aduenturum certò prognoſticantes, anxietates & terriculamenta, quæ nemo ſatis effari poteſt, tempus tribulationum maximarum adeſſe teſtantur. Congruunt multorum doctorum virorum præmonitiones antea factæ. Ipſi Turcæ ſciunt Monarchiam ſuam vltra mille annos non duraturam, quæ anno 1593 finitur, ſed prius bella Chriſtianis ipſos moturos, feliciter etiam contra ſanctos pugnaturos, vaſtationem magnæ partis in orbe terrarum futuram. Lactantius Firmianus, Turcam dominaturum inprimis 1600. in Germania, & Italia

lia, ac iram Dei contra nos exarsuram, omnia elementa nobis infesta fore, prædixit.

Hæc cum fieri oporteat, ad benignitatem omnipotentis Dei optimi maximi confugiamus, qui misertus nostri, vel multò post spem melioris regni aurei nobis facit, vel suos etiam in medio afflictionum mirabiliter protegere & liberare potest. Nostrum est iram Dei ardentibus votis & seria pœnitentia flectere, annos tribulationis abbreuiare, & aureum regnum atq; aurei dentis effectum citiùs adeò exorare. Epilogus.

FINIS.



RE-

REGNI TVRCICI CATASTROPHE,

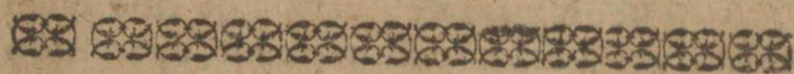
ANTONII TORQVATI Ferrarienſis Philoſophi, Medici, Aſtrologi, clariſsimi.

AD immaniſsimos Turcas ratiocinationem meam conuertam, quos longum, latum & magnum Imperium, diuitiarum magnitudo, frequentia victoriarum & gloria tantum extollet, eorumq́ue animos & ſpem ſic eleuabit: vt ſibi putaturi ſint, nec cœlum reſiſtere poſſe. Atque idcirco ad totius orbis Imperium aſpirabunt, Aſſyrios & Ægyptios maximis prælijs fractos ſuperabunt. Armenios, Parthos & Perſas continuis prælijs moleſtabunt. Pluries aduerſus eos victores & ſuperiores euadent & quandoq; ſuccumbent. Magna ſtrage ſuorum in Chriſtianos arma mouebunt. Venetis primum multa inferent damna. Poſt eorum amici facti Belgradum

dum in ditionem accipient, Rhodum ſuperabunt, Pannoniam & Vngariam multis cladibus afficient. Tandem vim comminantes Regnum Vngarorum lacerantes, ſimulque Imperium Romanum, Germanumq́; diutiſſimis bellis tentantes, in eorum manus cadent. Annus erit Chriſti 1594 vel 1594. ſed prius Apuliam intrabunt, Siciliam, Galliæ, Hiſpaniæq́; littora claſſe ſua, nec non Italiam moleſtabunt & affligent. Timorem magnum Chriſtianis immittent. Sed Chriſtus tandem ſuorum ſtragem non ferens, furorem Germanicum, vigorem Vngarorum, militiam Hiſpanorum, ac Italorum ingenia contra eos adducet. Et tandem eorum Imperator ſuperatus interficietur. In quo prælio negotioque Regis Vngariæ laus erit prima. Nam vt aſtra prædicunt, dicti Regis auſpicio, ingenio, & induſtria ductuq́; perficientur omnia, quæ de morte immaniſſimi Imperatoris

toris Otthomannorum, & de victo-
ria contra eum habenda, prænun-
ciantur. Otthomanna namq; domus
in tredecimo vel quarto decimo ca-
pitibus corruet, nec illum excedet
numerum, nec annos ſalutis 1596.
tranſibit. Tunc enim horrendo con-
cidit caſu. Et ex Imperatoris Tur-
corum morte tanta orietur inter
duces eorum, & inter Otthoman-
neos contentio & diſcordia: vt ab
ſe inuicem, & ab externis interfici-
endi ſint. Tota Græcia minis, & ex-
ternis bellis permiſcebitur, adflige-
turq; peſte, ac fame laborans ſæuiſ-
ſima vltra modum vexabitur. Nec
paululum reſpirandi tempus reſta-
bit aut locus, donec penè tota pe-
reat. Tunc Chriſtiani omnes ala-
cres vno animo tranſibunt mare, &
tanta velocitate, tot tantiſque co-
pijs: vt quaſi totam terram Chriſtia-
norum in Orientem non ire, ſed po-
tius volare credendum ſit. Sed priùs
Veneti nō leuibus malis afflicti ſuc-
cum-

cumbent quàm hæc fiant. Tunc demum videbitur, Turcos ad fidem Christi conuolare. Tunc Christiani qui Christum abnegarant, ad iugum Christi suaue reuertentur, & gemina Imperia sub vnum Imperatorẽ conuolabunt, & summum Domini nostri IESV CHRISTI vexillum ad orientales plagas cum gloria portabitur, & Mahometana secta cessabit, passimque Mahometani atq; Iudæi ad CHRISTI baptisma conuolabunt, cui sit honor & gloria in sempiterna secula.



CONRADVS PÆDOPATER Goslariensis, IACOBO HORSTIO S.P.D.

CVM epistolarum genera inuenta sint, clarissime, excellentissime Domine Doctor, amice ac fautor plurimùm colende, vt certiores faceremus absentes, si quid est, quod eos scire aut nostra, aut ipsorum interesset, equidem intermittere non debui, quin ex instinctu

noſtrorum nobilium de prodigijs ac ſpectris in Marchia Brandeburgenſi, & inprimis Spandauiæ luxum in veſtitu taxantibus ad T.Exc. perſcriberem. Etſi autem tam varij generis & argumenti ſunt, quæ ex Marchia dira & auditu horrenda huc percrepant, vt hæſitante iudicio parum certi inde colligi poſsit, & T. E. grauioribus negotijs intenta eſt, quàm vt hiſce nouitatibus meditandis vacet: Tamen triſtiſsimum hunc rumorem non omnibus modis fictum aut fruſtraneum eſſe, & T. E. debitam operam illi rectè ſcrutando impendere, mihi omninò perſuaſum habeo. Rogo itaque amanter debita animi obſeruantia, vt quod T. E. hac de re conſtet haud grauatim nobiſcum communicet. Videor mihi huius rei grauitatem ad Theologos & Medicos ſpectare.

Ad Theologos, vt Eccleſia de hoc fatali exitio per veram pœnitentiam auertendo ſeriò commonefiat. Non enim eiuſmodi portenta ac terriculamenta à ſcriptura aliena ſunt, ſed Luc. 21. expreſſè terriculamenta inter ſigna terræ exitium mundi attractura recenſentur. Quæ non de terræ motibus, fame, peſte, & id genus calamitatibus accipio, ſed de ſingulari quadam hominum plaga, qua terriculamentorũ in ſpecie & diſtinctè fit mentio, & quid maiorem hominibus terrorem incutiat, quàm quod Spandauiæ proh, vltrà 150. homines à diabolo corporaliter obſeſsi dicantur? Deinde & Apocal. 12. extat. Væ habitantibus in terra, Diabo-

lus enim deſcendit ad vos habens iram magnam. Hoc dictum eximij Theologi de feruentiori Satanæ tyrannide & peculiari hominum vexatione intelligunt, ſiue viſibiliter, ſiue inuiſibiliter contingat, cum quo etiam hæc calamitas Marchiæ Brandeburgenſis non inconuenienter conferri poſſet. Monet etiam hoc accuratius nouitatibus hiſce intentum, cur illa ſpectra; luxum in veſtitu tantum damnent, & non etiam in cibo ac potu, qui hodie omnium vberrimus arguitur? Cur non etiam adulteria & ſcortationes, & id genus peccata taxentur, quæ æquè in hoc ſcelerato mundo impunè ſine metu conſcientiæ ac iudicij diuini graſſantur? ſed abſit παῤῥησία. Qua ratione etiam ad Medicos huius rei dijudicatio pertingat, pendet ex eo, quod vulgò fertur hanc tyrannidem non ſimpliciter immediatè, diaboli aſtu in obſeſsis exerceri, ſed per artem magicam quorundam maleficorum hæc ita fieri: quod E. T. iudicatu facilè eſt. Sed hic ne ſutor vltra crepidam.

Maiorem ſaltem in modum reuerenter à T. E. etiam atq; etiam precibus contendo, vt quid certi de hiſce rumoribus conſtet, nos certiores reddere non dedignetur. Sunt qui atteſtantur Gardelegiæ, Stendaliæ, & alibi vicinorum locorum conſuetum in veſtitu luxum, de mandato magiſtratus, ob hunc terrorem, mutatum eſſe, ſed multi multa loquuntur. Nullus tamen dubito, quin ex ſtudioſis ex Marchia confluentibus, quid certi

hac de re Helmſtadium perferetur. Et cum E. T. ſit ſtudioſa in tanta rei veritate & eius cauſa inquirenda, multum de tua beneuolentia ac humanitate nobis pollicemur. Et rogo ſubmiſsè, iure amoris, quo me olim T. E. proſecuta eſt, ne mihi hæc in ſcribendo audacia vitio vertatur. Pro virili meam opellam quouis tempore grati animi teſtificandi cauſſa, clariſsimo Domino Doctori viciſſim declarare ſtudiosè & obnixè conabor. Hiſce precor T. E. feliciſsimum noui anni in Chriſto auſpicium. Bene vale. Egenſtedij 19. Januar. Anno à partu virginis. 95.

IACOBVS HORSTIVS D. Cunrado Pædopatri Goslarienſi S. D.

Qvæ admiranda in Marchia, amice optime, geruntur, partim ex publicè editis ſcriptis; partim ex rumore cognoui. Nemini autem maiorem fidem adhibeo, quàm D. Iacobo Colero; olim meo condiſcipulo, & viro graui ac bono, cuius epiſtolam de ijſdē ſcriptam, ad Brunſuicenſes tibi, tuiſque nobilibus mitto. Seriam horum quæ voluiſti cogitationem ſuſcepi, & vt tibi tuisq; nobilibus adeo efflagitantibus morem, gererem reſcribendum duxi.

Non

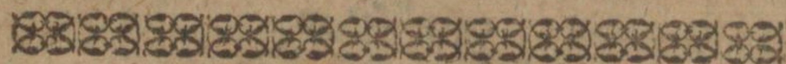
Non possunt non obsessi haberi, qui nunquam visos nouerunt, nomine appellant, admiranda loquuntur, pœnitentiam prædicant, immodicam luxuriem vestium taxant, inenarrabili furiunt rabie, modo clamitant, sibi ab altissimo, vt nolentes volentes ad pœnitentiam hortentur, modò ministros verbi iniurijs & conuicijs afficiunt. Sed volitare in aëre, & in templo, clamore ac strepitu concionem interturbare, varias formas diabolorum induere, quibus se spectandum hic & alibi exhibet, aurum, argentum, margaritas, lintea, ligulas & alia in viam proijci, eos qui tollunt statim obsessos reddi, ipsa quoq; diabolica sunt miracula, quia supra ordinem naturæ sese habent, & in multis cum DEI voluntate patefacta in verbo suo pugnant, & vanitatibus gaudent.

Vis dicam ingenuè, quid sentiam, diudicanda omnia opera sunt, an secundum cursum naturæ sese habeant, nec ne. Hæc fiunt supra & præter eum. Deinde discernenda sunt: vtrum miracula sint diuina, an diabolica, profectò sunt huius generis. Etsi enim prædicatione pœnitentiæ alijsq́; simulant quid diuini & sanctimoniæ, tamen diabolus horum omnium autor est, mendax & homicida. Prætextu illorum abducit homines à ministerio verbi Dei diuinitus instituto, docet aliud, quàm Filius Dei, mortuos & diabolos esse audiendos, & plus præstare posse, quàm sanctos Dei ministros, vanitatibus etiam gaudet, lintea hæc & illa abomina-

minatur, cum multa ſine faſtu de more vſurpentur, maiora peccata ne taxat quidem, nihil aliud quærit, quàm turbare etiam pios, conſcientias torquere, gloriam Dei magis lædit, quàm promouet, cum rabie diabolica tot furere faciat. Rumor eſt mortuos etiam ambulare, meræ præſtigiæ hæ: Non ipſi qui videntur ambulant, ſed diabolus in ſpecie eorum, ſicuti non erat Samuel à Pythoniſſa in Saulis gratiam excitatus.

Rurſus an miracula hæc diabolica immediatè vel mediatè per magicos veneficaſq; fiant, abſens nō ſatis dijudicare poſſum. Suſpicor mediantibus magicis hæc fieri. Sed quoquo modo ſe habeant, opera tamē diaboli, & miracula diabolica ſunt, permittente Deo, quæ nobis omnibus piè & feriò conſideranda veniant. Pulchrè congruunt dicta, Luc. 21. & Apocalypſ. 12. Sed adde 20. caput, in quo vltima plaga rabie diabolorum inferenda, paulò ante finem mundi deſcribitur, & Diabolus ad mille annos clauſus ad abyſſum inferni vſque ad breue tempus recluditur. Commiſerationem merentur homines afflicti, ſed contemnendus diabolus, nec ei quicquam credendum, nec in eius gratiam oratio Dominica, vt aliquando Abdias Prætorius Frācofurdiæ in publica prælectione dicebat, peroranda. In Deo confidamus. qui & Diaboli vires frangere poteſt, & ei tanquam hoſti ſuo ne minimum quidem fidei aut reuerentiæ exhiberi vult. Si in hac ſcæna medium alicuius magi lateat, nobis

propter mandatum Dei & instantes multas necessitates huius postremi seculi mundi orantibus ardenter in tempore patefiet, & nolens volens quiescere, author omnis mali cogetur. Timidus sane, vel magicus ille, vel Diabolus est, qui neminem nisi vulgares, nullos nobiles, Barones vel Principes tentat. Faciliùs igitur constanti contemptu eius & pijs precibus eijcietur. Ex addita intimatione cognosces, quæ pro virili publicè declarem & prælegam. In Marchiacorum diabolicorum miraculorum mentionē quoque incidi, & publicè dixi, quid sentirem, subinde commonefactione de emendanda vita nostra in hac rabie diabolica & Turcica tyrannide reiterata. Tu cũ tuis nobilibus, quibus ex me salutem dicas, hasce meas meditationes boni consule, & vale: In Iulia Academia, quæ est Helmstadij, 22. Ian. An. 95. quem tibi tuisq; ex animo felicem precor.

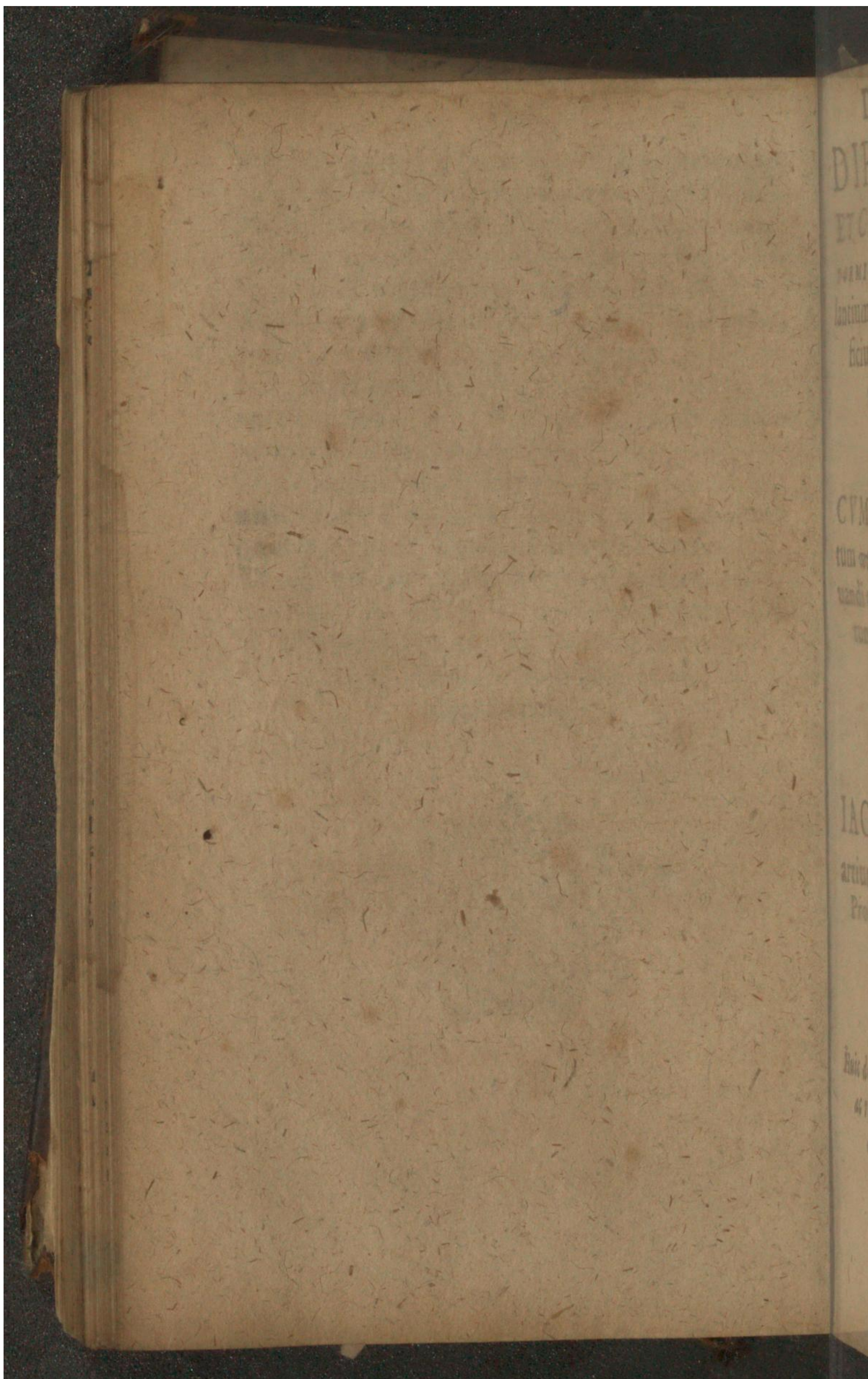


CONRADVS PÆDOPATER, IACOBO HORSTIO D. S. D.

IVdicium excellentiæ tuæ de spectris & præstigijs in Marchia Brandeburgensi accepimus, & pleriq; boni præsertim collegij Assenburgiaci alumni de illo sibi gratulantur. Nostris nobili-

bus etiam adeo probatur, vt in vernaculam ipſorum linguam transfundere iuſſus ſim. Meæ etiam expectationi adeò ſatisfactum eſt, vt pietatem cum ſapientia ac arte meritò in te coniunctam prædicem. Ideoq; quot Agamemnon apud Homerum Neſtores, quot Darius ſibi Zopyros optabat, tot etiam (abſit inuidia dicto) Horſtios noſtro ſeculo precor. Ago T. Excell. gratias quàm maximas omnium noſtrorum nomine, quod illas cogitationes ſuſcipere non grauata ſit, nobiſque verè pias ac graues meditationes communicârit, confido nobiles noſtros T. Excell. viciſsim ſuam beneuolentiam comprobaturos. Hiſce T. Excell. cum vxore & liberis, animulis tuis, tutelæ ac protectioni diuinæ etiam atq; etiam commendo.





DE NATVRA, DIFFERENTIIS ET CAVSIS EORVM, QVI DORMIENTES AMBVLANT, VIGIlantium opera, eaq; difficilima perficiunt, & aliquando culmina tabulataq; ædium perreptant:

CVM CERTA RATIONE,
tum προφυλακτικῆς, hoc est, præseruandi eos, ne ad hosce mores redeant: tum θεραπευτικῆς, hoc est, curandi atq; tractandi in ipso paroxysmo:

AVTORE

IACOBO HORSTIO
artium ac Medicinæ DOCTORE & Professore in Academia Iulia ordinario, Ducum Brunsuicensium & Lunæburgensium Medico.

Huic doctrinæ annexa sunt omnia, quæ veteres ac recentiores, licet perpauca sint, de his conscripsere: accessere quoq; marginales glossæ & alia addita.

NOBILISSIMIS VIRIS, IMAGINIBVS MAIORVM, VIRTVTE ET PIETAte præstantisſimis, AVGVSTO de Aſſenburgk in Newdorff & Falckenſtein Ludouico de Aſſenburg in Schermbeck & Hindenburg: Iohanni Erneſto de Aſſeburg in VValhauſen & Peſchendorff, fratribus: Dominis & amicis ſuis colendis.

MVlta in rerum natura, viri nobiliſsimi & Domini in perpetuum colendi, ſunt abſtruſa & occulta. Neq; enim DEVS Optimus Maximus nobis, qui mentis caliginem pœnam peccati primi lapſus hominum promeriti ſumus, aditum facilem ad ea, quæ abditiſsima ſunt, patere voluit, ſed multo labore omnia rimanda & eruenda ingenioſiſsimis quibuſque reliquit. Ac horum non pauca reperiuntur, quorum finis eſt ſola contemplatio, vt mens verita-

tis ſtudio & rerum inuentarum gaudio percupidè fruatur: Plura ad communem vitæ generis humani vſum modò hunc, modò alium conferuntur. Qui fieri ſolet, vt alij aliorum ſtudiorum ac voluptatum deſiderio teneantur atque ſummopere flagrent. Medici, ea quæ ad ſanitatem hominis vel præſentem tuendam; vel imbecilliorem à morbis præſeruandam, vel amiſſam curatiua morborum reſtituendam faciunt, ſedulo inquirunt. Ex his recentiores, viri doctiſsimi & ſolertiſsimi magnã eorum, quæ antea incognita fuêre, partem addiderunt. Maiorem ſapiens vetuſtas prius inuenit. Maxima autem pars adhuc hodie abſtruſa & occulta manet: vnde ἀναιτιολόγητα, quorũ nec cauſa, nec ratio vlla reddi poteſt, dicuntur. Multo minus omnia, ſiue proprietates corporum humanorum, ἰδιοσυγκρασίας vocant, ſiue morborum accidentia, ſymptomata dicunt, ſiue mutationes mor-

borum ſubitas periculoſasq; criſes appellant, ſiue materias auxiliorum, plantas earumq́; vires puto, ſpectes, ſub intellectũ & cogitationem medici cadũt. Sufficiat nobis copia doctrinarum medicarum de multis veris, vtilibus principijs ac ſibijpſis in arte conſentientib. ſiue præceptis, ſiue plantis, eaq́; rectè & prudenter, imò quàm certiſsimè ac tutiſsimè ad ſanitatẽ hominis adſequendam accommodare diſcamus. Ac cũ mens hominis, ſi vel omniũ maximè medica tum ſcientia in arte, tum exercitatione in vſu confirmata fuerit, lubrica ſit, ac facilè errare queat: medici arti ſuæ non nimium fidant, ſed ſubinde numen Diuinum, ſine quo nihil eſt in homine, piè exorent, vt illud & omnibus conſilijs & factis ſua benedictione adſit.

In cæteris, quæ nobis & natura, & Deus hactenus planè occulta reliquit, medici partim omnibus ſanæ mentis hominibus meritò ſunt excuſa-

cuſati, ſi vel illa ignorent, vel tales morbos, ſymptomata cauſasq; eorum, imò etiam proprietates corporum humanorum curare & tollere nequeant: partim ſolerti ſtudio indagare conantur, vt & malis antea incognitis ac inſanabilibus mederi magis poſsint. Ex horum genere reuera eſt ambulatio, aliaq; admiranda operatio dormientium, ea nimirum, quæ non ritè fit, nec prout decet, nec periculo noxaque caret. Nam rectè ambulantibus operantibuſque, tum mens, tum ſenſus omnes vigiles attendere ac circumſpectè agere debent, neutiquam ſimul & dormire & vigilare decet. Rarius hæc hominibus accidere olim arbitrabar, nec vlla inueſtigatione cauſarum & modi corrigendi hæc corpora, ac in meliorem tutioremque ſtatum reducendi opus eſſe putabam. Sed me ſeneſcentem, ad quem tot tantique conſilij petendi gratia, quotidie accurrunt, aliud experientia

tia docuit. Plures opinione vel mea vel aliorum ſunt, quorum quidam ſeſe fidei & taciturnitati noſtræ, quæ ad finem vſque vitæ omnibus vel iuramenti Hippocratis religione ſalua, σὺν θεῷ, manebit, commendarunt, vt nec nominare fas ſit.

Quare ſeriam de his cogitationem ſuſcepi, & cuiuſdam ambulonis, qui hoc anno paſſim omnibus in noſtra Academia innotuit, exemplo adductus, publicè hanc doctrinam in magna frequentia auditorum Academiæ Iuliæ triduum docui. Ac cum non tantum ſtudioſi, ſed etiam Profeſſores quidam collegæ mei optimi ac honorandi, me etiam atq; etiam rogarent, vt dicta publicè conſcriberem, & in lucem ederem, quo plures & alij & ipſi huius doctrinæ compotes ſimul fierent, morem geſſi, & hoc opuſculum breuiter concinnaui, ac ſecunda editione non parum auxi.

Amplitudinibus autem veſtris, vi-

ri integerrimi atq; nobilissimi, dedicandum duxi, vt & meam in vos omnes obseruantiam testarer, & pro vestro studio iuuandæ Academiæ Iuliæ gratum animum declararem. Nam nemo vestrum est qui vel virtute vel autoritate, vel nobilissimæ familiæ antiquæ splendore alteri cedat. Te AVGVSTVM ob prudentiam & eruditionem tuam summa cum humanitate coniunctam tanti quanti decet, fecêre Duces inclyti Brandeburgenses & Brunsuicenses: Te Ludouicum ob ingenij acumen, & eximiam bonarum artium culturam omnes boni, inprimisq; Henricus Iulius Episcopus Halberstadensis & Dux Brunsuicensis clementissimus noster Princeps intimis animi sensibus amplectitur: Te Iohannem Ernestum ob eloquentiam & fortitudinem illustres atque alij Principes viri obseruant. Neq; vobis satis fuit vna cum alijs nobilibus Ducatus Brunsuicẽsis magnos sumptus

ptus in Academiam Iuliam liberaliter fecisse: sed & Professores eius adhuc hodie benignè fouetis, & Rempublicam literariam consilio atq; opera iuuatis. Quare cum auctiorem hunc librum ederem, plures etiam Mœcenates vos fratres esse volui. Amplitudinibus vestris ego omnia, quæ possum & debeo, quàm humilimè rursus offero. Valete. Ex Iulia, Mense Septemb. Anno 1595.

Ampli. vestr.

Studiosissimus

Jacobus Horstius D.

AD CLARISSIMVM, EXCELLENTISSIMVM ET ELEgantissimum Medicum D. Iacobum Horstium.

Pande sinus NATVRA *tuos arcana reclusis,*
Namq; patent foribus cuncta theatra suis.
Quæq; prius sunt visa tuis miracula alumnis,
Non magis hæc gelidi signa stuporis alunt.
Omnia mens abstrusa sagax rimatur, & vrgent
Ingenij arcanum luxuriantis opes.
Sed quis opus doctè deduxerit admirandum
AMBVLO *quod media tu te quiete moues?*
Sic vt inaccessi præcelsas culminis ædes
Perreptes: peragens lumine cassus iter.
Atq; oculis ineas clausis, quas ipse nequiret
Tutus Aristorides Argus adire vias.
Has nimio causas nisu Natura latentes
Occuluit varijs hactenus ipsa locis.
Quid non vincit amor Sophiæ? Namq; Horstius a-
Ingenio has tandem noscere posse dedit. (cri
Et naturali ducatur vt ordine mirus
Ambulo, sat stabiles fecit inire vias.
Huic & Apollineam fas est applaudere pubem
Laudibus, & celeri subdere calcar equo.
Sic magis aucta suis succrescet Iulia donis,
Horstius & clarum nomen ad astra feret.

Tobias Coberus Medicinæ studiosus, & poëta Laureatus.

DOCTRI-

DOCTRINA DE NATVRA NOCTAMBVLONVM.

Caput I.

De euidentia naturalis ambulationis & aliorum voluntariorum motuum in somno.

MVLTI SVNT, QVI CVM *vel causas, cur dormientes in somno ambulent, variaq; opera peragant, ignorent, vel ipsi tales nunquam viderint, nihil eorum, quæ dormientes perficiunt, vtut à fide dignis vel doctoribus referri audiunt, credant.* Noctambulonum naturam pauci credunt. *Neq; id mirum. Nam & Galenus præclarè in physicis & medicis exercitatus, de se ipse scriptũ reliquit: Quæcunq; actiones musculorũ in medio sunt inter extremas & mediam figuram, in his vt plurimum somnum capimus. In quacunque enim talium constituens membrum musculis circa ipsum tonicè agentibus custodiam figura commiseris, sic seruãt,* Exemplum Galeni lib. 2. de motu muscul. capit. 4.

adeò vt sedentes quidam sæpe dormiuerint, & nonnulli deambulantes, & hoc equidem audiens non credebam: & qui illos ambulones dormientes somnoq́ oppressos tecto exilire, surgere, eo se subducere, modò aliquid, modò nihil secum auferre, ambulare, scalas ascendere & descendere, ianuas aperire, varia opera, quorum quædam vigilantibus impoßibilia sunt inoffensè peragere, imo culmina tabulataq́ ædium sine noxa perreptare spectant, non possunt non eos admirari, & cum stupore videre, donec edocti naturam horum omnium magis magisq́ cognoscant. Itaq́ initio huius doctrinæ de natura eorum duo tantum docebimus:

Exempla aliorum.

Summa doctrinæ capitis primi.

Rationes quæ cur Noctambulones esse credamus.

Vnum, experientiam testari hanc
1. *ambulationem: expertis verò credere fas est.*
2. *Alterum, euidens sensui esse, in dormientibus motus voluntarios, qui vnũ membrum huc, alterum illuc moueant, non feriari omnes: nec musculos omnes otiosos esse. Qui verò euidentibus fidem*

dem derogat, sensus est expers.

Experientiam multæ historiæ ambulonum, quæ passim recitantur, meritò confirmant. Sed omissis alijs paucas tantum, quas decet, & nos experti sumus, hoc est, quas vel αὐτοψίᾳ *vidimus, vel à fide dignis audiuimus, bona fide recensebimus. Multo plura scio quæ taciturnitati nostræ commissa sunt.*

Experientia confirmatur historijs.

Francofordiæ ad Oderam M. Martinum Guttenbergerum, medicinæ id tẽporis studiosum, qui pòst promotus in Doctorem, multos annos medicum Reipub. Rotteburgensis ad Tuberim egit, & ante biennium mortuus est, iuuenem perspicacis ingenij, paruæ staturæ hominem, calidum & siccum toto corpore, nisi quod cerebrum humidius haberet, contubernalem meum, cum ambo in eadem habitatione superioris tabulati collegij dormiremus, ego expergefactus in cubiculo nudum ambulantem & simul dormientem, mox ascendentem clausis oculis & palpitando ad fenestram permagnam prorsus apertam, vt

1. Historia D. Martini Guttenbergeri.

iam in illa ſtaret, aduentantem cum admiratione & ſtupore ſpectaui, ſed quia, ne feneſtra egreſſus caderet, & periret, metuebam, ſequor, ſtantem meis manibus à tergo amplector, & è feneſtra ad cubiculum retraho, appellatione propria aliјsq; commotionibus excitans ac quærens quid agat, reſpondet, nihil: Vlterius interrogatus, cur nudus ambulaſſet, & feneſtram aſcendiſſet, dicit ſe nihil horum ſcire, ſicuti poſtea ſeſe omnia hæc neſcire mihi, cui aliàs ne minimum quidem vnquam pro arctiſsima coniunctione diſsimulabat, confeſſus eſt.

2. Hiſtoria Iohannis à Schleinitz in Hoff.

Rurſus antequam artium ac medicinæ diſcendæ gratiâ Francofordiã ad Viadrum, vbi decem ferè annos vixi, me conferrem, ſtudioſum literarum in aliјs Academiјs egi, vocatus fui ad Schleinicios nobiles præcipuos in Miſnia inſtituendos, quorum pater Georgius à Schleinitz in Serhauſen conſiliarius multorum principum ac vir integerrimus mihi coràm dixit, ſeſe & duos fratres in ſomno ſæpius ambulaſſe, alterum horum cum

cum Lipsiæ literis operam daret, dum ita ambulat, ac tegmina ædium perreptat, cecidisse & crus fregisse, præceptorem verò eorum hoc periculo adductum alios fratres in somno ambulantes, & culmina ædium scandentes noctu obseruasse, & eos redeuntes ad lectum expectasse, atq; cum in tuto essent, virgis tamdiu cecidisse, donec expergefierent sponte, quod cum bis terúe factum esset, nunquam amplius in somno ambulauerunt.

Tertiò, tres nobiles in arce Bernstein iuuenes, & sat bellicosi fratres, in eodem cubiculo dormiunt, quorum vnus nudus in somno surgit, indusium manibus secū aufert, è lecto sese subducit, silens pergit ad fenestram, corripit funem è trochlea pendentem, & in domus fastigium prorepens, incidit in nidum picarum, quem diripit ac dissipat, pullos indusio inuoluit, iterum descendit, ambulat, & ad lectum se confert, pullos cum indusio ibidem abscondit & bene dormit. Mane expergefactus cum 3. Historia nobilium de Bernstein.

fratribus loquitur, nihil scit, nisi quod quasi per somnium recordatur, fratribus suis hæc verba refert: Narrabo vobis mirabile somnium, visus sum mihi surgere è lecto, ambulare, penetrare ad domus fastigium, nidũ picarum disturbare, pullos auferre mecum: alij ipsum rident. Nihilominus post hæc & alia colloquia surrecturus, quærit in lecto indusium, sed illud pullis circumdatum pullosq; viuos inuenit, omnes ad turrim accedunt, & nidum fractum expugnatumq; vident.

4. Historia Blanckenburgici scholastici. *Quartò, adolescens, vel puer adhuc frequentans scholam Blanckenburgi in radice Herciniæ, sæpe in somno ambulare, & varia opera peragere solebat. Is non modò noctu, sed etiam quoties post cœnam omnibus astantibus (sæpe autem post cibum dormire solitus est) in somnũ incideret, adeò profundè opprimebatur, vt nulla voce nec forti commotione facilè excitari potuerit, & excitatus à somno & in lectum iterum deportatus dormierit: mane verò nihil de*

ijs

ijs omnibus quæ peregerat vel alij cum ipso perfecère, sciuerit: Ac quod magis est, tàm profundo somno oppressus, quicquid apprehendit, siue mensam, siue clauum in pariete, siue mantile, siue vestem tam firmiter tenuit, vt manus eius vix duo aut tres aperire, ac inde auferre possent, ita, vt sæpe vestis illi in manibus potius relinqueretur, & vna cum ipso in lectulum deportaretur, donec expergefactus, spontè dimitteret, quàm tantum laboris cum ipso insumeretur.

Noctambulones profundũ somnum habent.

Quintò, accidit cuidam ambulanti in somno, vt ascenderet rotam, qua sarcinæ attrahi & demittit solent, in ea postea scilicet mobili sederet, donec spõtè descenderet, & silens in lectum sese iterum conferret. Paterfamilias hæc cognoscens, & cum admiratione spectans, aliquando substernit lectulos multos, sedentem acclamat, appellatione nominis sui è somno eum excitat, vnde ambulo terrore quodam, sine noxa tamen, cadit, neq; posthac vnquam in somno amplius ambulat.

5. Historia ascendentis rotam.

Sexto,

6. Historia eximij Iureconsulti.

Sextò, vir quidam clarißimus, ingenio præstanti & doctrina excellenti mihi ipse narrauit, sese adolescentem surrexisse, lecto se subduxisse, & ad illum sponte rediÿsse: quod ille prorsus nesciuit, nisi quod parentes eius inter dormiendum ambulantem secuti sunt, & ei narrauerunt. Hic verò hodie senex Reipub. præclaram operam nauat, & vix similem habet. Aliÿs autem ætatibus nihil tale, quod dormiens ambularet, vnquam peregit.

7. Historia coqui Ducis Holsatiæ.

Septimò, nostis in hac vicinia aliquē, cuius pro concione facta est mentio, die 24. Martÿ noctambulonem fuisse, qui cum è lecto surrexisset, de scala descendisset, iter magnum per aream ædium fecisset, in culinam venit palpitando, puteum ingressus est, & parieti eius digitis manuum pedumq́; firmiter adhæsit, nudus, indusio tantum indutus, nec aquam in puteo nisi fimbria indusÿ palmæ quantitate tetigit, spōte expergefactus fortè gelidæ aquæ contactu clamat: O mein bein/helfft mir; *Domestici audita*

dita & agnita voce, illum quærunt, putei parieti affixum manibus pedibusq́; inueniunt, ſcalam cum lucerna illi porrigunt, ſed cum hac ratione redire non poſſet, vrnam illi demittunt, monentes vt illam dextro pede ingrediatur, dextra verò manu catenam apprehendat, ſeſe extractum iri, quod feliciter factū eſt, ſed valde refrigeratus in puteo, & in lectulum deportatus obmuteſcit, & vix palpebras easq́; rarius, nec niſi valde excitatus aperit. Ad quem curandum ego vocatus, ea die in remedijs contra apoplexiam porrigendis multum laboris temporisq́; inſumſi, vix quædam & paucißima loqui illa die cœpit, commotusq́; corpore parumper, ſtatim vomuit cum ſingultu quodam, mente autem tota die priuatus fuit. Sequenti mane ego iterum iſtum viſitaui, ſed omnia loquentem & mentis bene compotem inueni, vbi interrogatus, num aliquid ſciret, dicit ſibi quaſi per ſomnium videri, quod ambulaſſet, & cadere voluiſſet, ignem ſuper ſeſe conſpexiſſe quoq;,

Apoplexia per accidens Noctambulones afficiuntur.

&

& sub aqua fuisse, sed & indusium in fimbria parumper madefactum aquâ, omnibus alijs suis partibus planè siccum & corpus uniuersum aridum frigidumq́ue testantur, ipsum aquæ nec totum nec ulla parte immersum esse, sed paruam partem indusij vel in vrna, dum egressus est, vel cum perreptando parietes putei ad aquam usq́ue descendisset, tantum madefactum: frigore verò aquæ excitatum fortè fuisse. Tertia, quarta, quinta, sexta, septima die, cum illum sæpius inuiserem, nihil mihi, nisi quod magnus digitus pedis doleret, & tumeret conquerebatur. Apoplexia verò hunc extractum ex puteo statim secuta est, ex nimia refrigeratione ab aëre frigido & istius intempestæ noctis & aquæ in puteo: Cætera sunt partim naturalia propria ambulonum, partim etiam diuina miraculosaq́ue, 1. Quod expergefactus non ceciderit. 2. Quod apprehensionis naturalibus instrumentis, scilicet digitis pedum manuumq́ue expansis tam diu firmiter adhæserit parieti. 3. Quod

Apoplexiæ causa in Noctambulone vnico.

ignem

ignem viderit supra sese, si ignis vel stella fuerit, sed tamen suspicor, cum circa tempus plenilunij acciderit, ignem sibi visum lumen lunæ in puteo refractum. 4. Addo quod sex dies antequam illi hæc ambulatio & apprehensio parietis putei accidisset, dixit mentem sibi aliquid magni mali præsagire. Sed hæ historiæ, quas vel ipse vidi, vel à fide dignis audiui, ad experientiam sufficiant: plures scio, quæ incerto authore narrantur, incertiores igitur pro certis venditare nolo: multæ etiam taciturnitate sepeliendæ.

Alterum, quod sensui euidens sit, voluntarios motus à nobis etiam, qui non sumus noctambulones, dormientibus perfici, declarandum est, vt rei huic, noctambulones in somno ambulare & certa opera peragere volentes posse, etiam si postea non recordentur & nesciant, fides fiat. Voluntarios motus à dormienibus perfici.

Somnus medicis & physicis vulgo quies animalium facultatum, quarum vna quoq; est loco motiua, dicitur. Sed Somni definitio.

recte

Lib.2. de motu musicul.cap.4.

rectè Galenus monet, intelligendam hanc definitionem non esse de perfecta quiete earum, sed secundum quid, & cessationem motus voluntarij, sicut & sensum, in somno non perfectam esse quietem, sed quasi intermißionem quādam vigoris: Si aliter de perfecta quiete dicitur, sententiam falsam & temere variam esse. Multa igitur nos in somno dormientes facere non tantum opera naturalia, quæ ne mutari quidem à nobis possunt, vt concoctionem cibi, pulsus arteriarum & similia, sed etiam voluntaria, quæ ἐκ προαιρέσεως procedunt certum est.

Definitionis somni explicatio.

Exemplum voluntarij motus in somno.

Lib.2. de motu musicul.cap. 4. Eodem lib. cap. 5.

Euidenter enim nos hæc, quæ sensibus videmus fieri, nimirum, in latere modò dextro, modò sinistro dormire, huc & illuc dormientes membra mouere, respirare, in somno loqui, vrinam reddere, & excrementa alui excernere, docent, quod voluntario motu peragantur & à dormientibus sponte perficiantur. Euidentißimum enim indicium de voluntarijs actionibus hisce tribus signis confirma-

Signa tria voluntariarū actionū.

firmatur. I. Si, quæ fiunt, ſedare potes, 1.
cum vis. II. Si, quæ non fiunt, facere 2.
potes, cum velis. III. Si citius aut tar- 3.
dius, crebrius & rarius faciendi ea potestatem habes. Nullum verò horum operum in ſomno, quæ nos enarramus, eſt, quod non ſedare, cum volumus, poſſumus: Nec ſi non facere liceat nobis citius aut tardius, perficere non negatum eſt. Fortè reſpiratio ſola alicui non in noſtra poteſtate eſſe videtur, ſed aliud ipſa experientia docet, ſcilicet quod quiuis reſpirationem cohibere, cum vult, poteſt. Memorabile eſt, quod Galenus ſcriptum reliquit: Quod totũ opus reſpirationis voluntate & ſponte ab anima fiat, declarauit barbarus ſeruus, qui, cum vehementi ira concitatus, mortem ſibi conſciſcere decreuiſſet, proſtratus humi, reſpiratione cohibita longo quidem tempore immobilis erat: poſtea verò paululum volutatus, hoc pacto mortuus eſt. Quare cum nos dormientes nec muſculos organa voluntarij motus ocioſos habeamus, nec à vo-

Reſpirationem eſſe in noſtra poteſtate.

Lib. 2. de motu muſcul. cap. 2.

Hiſtoria Barbari ſerui morientis ex cohibita reſpiratione.

luntarijs actionibus prorſus feriemur, quis mirabitur quoſdam homines ſingulari proprietate ſuæ complexionis in ſomno ambulare, varia opera peragere, & demum tegmina ædium & parietes earum, quos ne vigiles quidem poſſent, perreptare, atq; ex προαιρέσεως hoſce voluntarios motus obire, ſed quia mens non adeo intendit, expergefactos omninò vel planè vel maxima ex parte obliuiſci.

Cur noctambulones omnium obliuiſcantur.

CAPVT II.

De differentia tum diuinorum tum etiam voluntariorum motuum in natura noctambulonum.

QVemadmodum autem in omnibus rebus naturalibus conſeruatio & prouidentia diuina diligenter conſideranda eſt: ita in hiſce ambulonibus eaſdem non ſine numine diuino fieri ſtatuimus. Hippocrates enim ipſe medicus

Diuina prouidentia cõſideranda in naturalibus.

Lib. de elegantia medici.

ma-

magnus & pius, quo ad Ethnico licet, scripsit: Cum in aliis affectionibus & symptomatis medicina erga Deum valde reuerenter se habere comperitur, tum verò medici Deo locum dent, numenq́ omnia regens in medicina minimè superfluum & otiosum esse animaduertant, & in iis morbis, quos & ipsi aggrediuntur, & in iis, quos absque sua opera per se superari vident. Ambulones enim, dum dormientes ambulant, actionem musculorum quidem habent, sed læsam, ideoq́ etsi ambulant, tamen non ritè, prout debent, potiusq́ deprauatè, scilicet dormientes, nec sensibus omnibus satis perspectè attendentes, licet quibusdam excellentius, nec absq́ vitæ periculo: Ita diuinum hoc est, quod illæsi conseruentur. Nisi enim Deus cùm aliis naturalibus actionibus, tū vel maxime huic audaci temerariaq́ adesset, plures offenderentur. Deo igitur hîc quasi in vestibulo doctrinæ pro diuina miraculosaq́ conseruatione & gubernatione eorum ambulonum, qui

Noctambulonum actio motiua & sensitiua læsa.

Conseruatio noctambulonum illæsorum est aliquid diuini.

aliàs etiam planè naturaliter se habent, gratiæ agendæ sunt. Deinde etsi plerique ambulones naturali vi & efficacia in specie animalem puto, secundum proprietatem complexionis singularem sibi diuinitus concessam omnia agunt, nec quid diuinum amplius habent: tamen quidam ambulones non sunt merè naturales, sed partim naturalia opera, partim diuina miraculosaque simul peragunt.

Diuina in noctambulonibus.

Quæ igitur in quibusdam ambulonibus miraculosa diuinaque, quæ verò naturalia sint, distinguere oportet ac prius meritò illa declarantur. Omnia autem diuina nunc enarrare impoßibile est. Cum DEVS nullis limitibus naturæ, nullis etiam anteactis histortijs alligatus sit; Quædam igitur quæ hactenus præter ordinem naturæ diuinitus in ambulonibus aliquando visa fuêre, dixisse sufficiat. Huius generis sunt:

I. Animam mente & voluntate maiora viribus suis agere.

I Animam hominis, quæ quidem naturaliter in se continet mentem & voluntatem, atque προαίρεσιν surgendi è lecto,

lecto, ambulandi, varia peragendi, & ad cubile redeundi, sumit, multo maiora suis potentijs vel viribus ac planè diuina agere. Etsi enim huius rei rationes physicæ redduntur, quod dum corpus profundiori somno oppressum quiescat, nihil animæ impedimento est, atque sensus nec periculum vident, nec tangunt, anima efficacior sit: tamen intellectus mentis super omnem naturam in his sæpe relucet.

Intellectus mentis supra naturam in noctambulonibus.

Narratur historia de quodam ambulone, qui in somno surgens omnes ianuas & seras aperuit, paterfamilias verò custodiendi eius gratia in cubiculo, ne exiret, solerti & occulta arte aliam seram ostio fieri fecit, nihilominus ambulo in somno surgens, & iterum ad eam veniens, aperuit.

Noctambulo seram occultam aperiens.

II. Nonnullos ambulones expergefactos, stantes adhærentesque periculosissimis locis non cadere, vt in recenti historia dictum est, omnem sanè captum rationis humanæ, & physicæ doctrinæ excedit. Ideoque sanctis angelis præter or-

II. Noctambulones supra naturales vires ab angelis iuuari.

dinem naturæ illis ministrantibus & alleuantibus, meritò suam in hac parte laudem & gratiam tribuimus.

III. Noctambulones supra naturam perdurare.

III. In apprehensione adeo vehementi omnium rerum scilicet, tegminis & parietum, non desunt naturales rationes, sicut postea dicentur, veruntamen tam diu vires naturales perdurare, nec defatigatione remittere, reuera aliquid diuini miraculosiq́ue est.

IV. Mentem præsagam mali.

IV. Præsagire sibi mentem multos dies antè, tam periculosas ambulationes in somno, aliaq́ue opera auditu horrenda, partim animæ insitum fuit, partim diuinam quandam diuinationem prædictionemq́ue secum continet.

Naturalia in noctambulonibus.

Naturalia rursus in hisce ambulonibus sunt.

I. Somnus profundior.

I. Somnum grauiorem ac profundiorem esse, licet aliis magis, aliis minus, vnde hi vel proprio nomine vocati expergefiunt, illi nec his nec multis quassationibus & verberibus excitari possunt.

II. Am-

II Ambulare, manus pedesq; mouere. II. Ambulatio in somno.

III. Modò aliquid secum, modò nihil surgentes è lecto auferre. III. Apprehensio in somno.

IV. Varia opera peragere, quæ sine voluntaria actione & mentis cuiusdam prudentia effici nequeunt. IV. Opera naturalia mentis, & voluntatis.

V. Apprehendere multo firmius tegmina ædium, parietes & similia, quàm vigiles. V. Scandere.

VI. Eorum, quæ spontè & voluntariè fecerunt, obliuisci adeo, vt vel nihil de his vigilantes sciant, vel saltem parum, vnde somniasse sibi quidam videantur. VI. Obliuio omnium.

VII. Narratione suæ historiæ perterritos, Melancholicos tristesq; fieri. Hæc verò quomodo naturalia sint, doctrina de causis earumq; effectis, paulò post explicabit. Nam diuina considerare magniq; facere & ad gloriam Dei celebrare, etsi ritè fit, & inprimis est conducibile: oportet tamen Deo inuocato naturalia quoq; nos rimari, & naturalium actionum modum in medium afferre. VII. Melancholia in quibusdam post facta. Hipp. lib. de insomnijs.

CAPVT III.

De nomine eorum, qui dormientes ambulant, surgunt, & varia opera in somno, sæpe ea, quæ ne vigiles quidem possunt, perficiunt.

NEq. historiæ horum apud veteres nisi quàm rarißimè recitantur, neq. nomina satis accommodata inueniuntur. Fieri potuit vt plærięq. in familijs suis historias hasce dißimularēt, rati aliquid dedecoris inde eis aspergi, præsertim cum honoris percupidi & moribus grauiores, tum Latini tum etiam Græci, cum maximè florerent, essent. Hippocrates noster, quantum quidem ego diligentius eius verba perpendens assequor, inter somniantes referre videtur, vt insomnes vel somniantes appellauit. Nam de Sileno, qui in Platamonis ædibus habitabat, & noctu multa peragendo tumultuabatur, ac ab interprete eius, licet minus rectè, lunaticus statuitur, pro sua admiranda breuita-

Ratio.

Noctambulones dici possunt somniantes.

uitate ac summa sapientia nihil nisi hoc scriptum reliquit: Insomnem noctem duxit. In lib. de insomnijs, in quo non tantum de somnijs, quid sanitatis morborumúe portendant, sed etiam de ratione tuendæ valetudinis, præseruandorum & curandorum morborum eruditè disserit, loquitur de humido ac pituitoso illapso in corporis ambitum, quod hisce ambulonibus, qui intus calidioris sanguinis feruentiorisq; spiritus, ideoq; ibidem leuiores biliosiq; existunt; in capite vel frigidiores, vel humidiores, vel vtriusq; generis, & in toto ambitu pituitosi, vt nec omnes sensus nec oculos aperiant, habentur, accidit, inter somniantes enumerat.

Libri Hippocratis de insomnijs encomion.

Mox post tempora Hipp. interpretes eius hisce similes σελήνες, hoc est, lunaticos vocârunt, eaq; appellatio magno applausu auditorum approbata est, vt Galenus testatur his verbis: Silenus, qui in Platamonis ædibus habitabat, noctem insomnem duxit, multa verba, risus, cantus. Interpres dixit, σέλλω e-

Noctambulones dicti lunatici impropriè.

Comm. 1. in lib. 3. Epidem. Hipp.

rat, lunaticus: His præ admiratione discipuli in clamorem eruperunt. Ipse verò Galenus ironicè irridet, neq; immeritò, cum phreneticus potius esset.

Lunatici propiie.

Lunatici quidem denominatio est generalior, ac pluribus ægrotantibus imò insanientibus mania certis lunæ interuallis, propriè competit. Nam qui non semper nec continuò mania laborant, sed certo lunæ interuallo, vel multo post iterum furibundi redduntur, σεληνιακοί, *hoc est, lunatici propriè sunt, propter duas causas.*

Lunaticorum causæ.

1. *I. Quod non constantes in sua sapientia sunt, sæpè perbellè se habent, & aliquando in furorem subitò coniiciuntur. De quibus Ecclesiasticus docuit:* Cap. 27. *Sensatus homo in sapientia manet, sicut Sol, stultus sicut luna mutatur.*

2. *II. Quod luna cum effectu suo humiditatibus præsit, eas moueat & augeat, non immerito maiorem vim in morbos cerebri, inprimisq; in maniacos habere dicitur. Hæc verò eo magis lunaticos hosce reddit, si concipiuntur na-*

scun-

ſcunturq́, vel in interlunio, vel ea ma-
lè in aſpectibus collocata. Euangeliſta Cap. 4.
Matth. hoſce intellexiſſe videtur, cum
dixit: Obtulerunt ei omnes malè ha-
bentes, varijs languoribus & tormentis
comprehenſos, & qui dæmonia habe-
bant, & σεληνιαζομένους, hoc eſt, luna-
ticos & paralyticos.

Secundi generis lunatici, Epileptici Epileptici lunatici.
rectè dicti ſunt, propter eaſdem cau-
ſas, quod Epilepſia & inconſtanter æ-
gros corripit, & morbus cerebri, qui à
lumine lunæ variè afficitur, exiſtit. Quã Cap. 17.
ob cauſam in Euangeliſta Matth. ex-
preſſè Epilepticum Chriſto adductum,
lunaticum vocari legimus, Domine
miſerere filij mei, quia σεληνιάζεται, id
eſt, lunaticus eſt, & male patitur,
nam ſæpe cadit in ignem, & crebrò in
aquam.

Tertij generis ſunt in ſomno ambu- Lunaticorũ ſimilitudo cum noctambulonibus.
lantes, modò ſilentes, modò tumultu-
antes, vulgò Græcis σέληνοι aut σεληνι-
αζόμενοι, hoc eſt lunatici, germanicè,
Monſichtige oder Monſchlechtige
dicun-

dicuntur, ſed non adeo propriè: Eædem tamen rationes, propter quas alij vocantur, hiſce quoq; quodammodo conueniunt.

I. Hi non ſingulis noctibus ſed rarius, ſcilicet alij magis, alij minus dormientes ambulant, & inconſtanter cum aliàs ſæpe bene dormiunt, veluti luna mutantur.

II. Luna ſine dubio hiſce aliquid copioſioris humiditatis in intimis cerebri, & ambitu corporis confert, vt & grauius ſomno opprimantur, & cum multa ſentiant peragantq́; tamen in ambitu quidam muſculi, ſcilicet hi, qui claudunt oculos, nimis humectati ferientur. Hippoc. in lib. de inſomnijs ideo vult, ſi luna vel etiam alia ſidera ab aëre aut nube, aut aqua quaſi extingui, aboleri, aut lædi videantur, ſomnia hæc indicare in corporis interna humidum illapſum excrementum, & in ambitu corporis fieri talia.

In ſomno ambulantes Galeno dicti, lib. 2.

Galenus, qui longè poſt Hipp. ſcripſit. nullum illis nomen, niſi in ſomno ambulan-

lantes, adsignat, & tribus capitibus de cis docet. de motu muscul.

Leuinus Lemnius, vir pius & multa doctrina refertus, vocabulo magis apto & proprio quàm latino, ambulones denominauit. Ambulatores enim ab ambulando, & circumeundo in foro multum, dicti sunt: Anteambulones, qui principibus viris præirent, eosq́; domum deducerent. Vnde Leuino ambulones, quo vocabulo antea nemo vsus fuit, de hisce ambulantibus in somno & varia peragentibus, ritè sonat. Et Petrus Salius Diuersus, qui præclaram in arte medica operam nauat, appellauit, dormientes qui vigilantium munia obeunt. Mihi vocabulum noctambulonum maximè arridet, quod plerique omnes noctu ita ambulant, dormientes. Nemo enim, nisi Galenus, interdiu dormies ambulauit, à maxima autem parte denominatio fieri debet, omitto superstitiosas appellationes: Vnde hi malè baptizati dicuntur, quod illis contingere hanc ambulationem inter dormiendum putant,

Ambulones apud Lemnium.

Lib. 2. de occult. natu. mirac. cap. 5.

qui-

quibus in baptiſmo ſacerdos aliquid verborum vel ceremoniarum omiſerit, cum experientia hoc vaniſsimum eſſe teſtetur.

CAPVT IV.

De definitione noctambulationis in ſomno, & noctambulonum.

Cur definitio noctambulationis apud veteres non extet.

NEmo neſcit earum rerum, quas veteres nihil aut parum ſcriptas reliquere, nullas quoque definitiones extare. Sed quia nos naturam noctambulationis in ſomno & noctambulonum magis declarare annitimur, nec poſſumus, nec etiam debemus veram earum rerum definitionem ſilentio præterire.

Noctambulationis definitio.

Noctambulatio eſt motus hominis voluntarius cum ſomno & vigilia mixtus nec ritè factus. Ac vt definitionem declaremus vlterius:

Ambulatio in ſomno eſt motus muſculorum & aliorum membrorum corporis

poris humani, quæ non tantùm erectioni ambulationiq́; sed varijs etiam operibus peragendis seruiunt, voluntarius, cum quiete quorundam, tam quo ad sensum, quàm quo ad motum mixtus, vt mentis & cerebri ac organorum huic subseruientium facultate varia perficiat, vi verò quadam quiescente non omnia sentiat, nec omnes musculos moueat, sicq́; mens corpusq́; partim vegetum viuat, partim somno oppressum quiescat dormiatq́;, nec ritè omnia faciat. Noctambulones verò sunt homines inæqualis complexionis, aut frigidioris aut humidioris, aut vtriusque simul in cerebro, vt ideo in valde profundo somno sensus & motus nonnulli ferientur, & calidioris sicciorisq́; cordis & hepatis, ita vt calore sanguinis æstuantis, & agilitate spirituum mentis, cerebrum, & organa alia motus in illis ad mouendum sese sponte ac varia opera locomotiuæ peragenda, qaum promptißima euadant. Nam in ambulatione & musculos cum neruis alijsq́; sese

Noctambulationis definitionis declaratio.

Noctambulonum definitio.

Definitionis declaratio.

spon-

ſponte mouere, ideoq́; ſi pedes ambulare, ſi manus apprehendere, ſi corpus totum ſurgere, ſi mens & cerebrum cum neruis muſculisq́; ſimul agent, varia & ſolertia opera, quæ ne vigiles quidem poſſent perfici, quoſdam tamen muſculos, ac quædam organa voluntaria ceſſare & quieſcere, ita vt palpebræ oculorum plerunq́; clauſæ maneant, oculi non videant, & multa non ſentiantur, tum experientia in hiſce ambulonibus docet, tum pulchrè Galen. lib. 2. de motu muſcul. cap. 4. 5. & 6. docet.

Et quod magis eſt, tum demũ ipſum credidiſſe, cum ſibi ipſi quod præcedente nocte non dormijſſet: iter facienti idem accidiſſet, vt integrum ſtadium perambularet dormiens, ac ſomnia quoq́; haberet, nec niſi cum lapide offenderetur excitatus fuiſſet. Verba Galeni hæc ſunt.

Lib. 2. de motu muſc. cap. 4.

Nonnulli deambulantes dormierunt, quod audiens antea nõ credebam. Cum autem fuit opus aliquando, per totam noctem iter facere, experientia rem ipſam edoctus, coactus ſum credere.

Fermè

Ferme enim ſtadium integrum dormiendo peregi, & ſomnia videns non prius excitatus ſum, quàm in lapidem impegerim, & id eſt profectò, quod non permittit dormientibus iter facere longum, quia non poteſt exactè lauem viam nanciſci. Id igitur ſolis expertis credibile eſt.

Definitiones cauſales eſſe voluimus, vt cauſæ huius ambulationis magis conſtarent, ſed quia paulo poſt de cauſis eorum, hæ ex doctrina de ijs magis patebunt. Definitiones cauſales & ratio earum.

CAPVT V.

De differentijs noctambulonum.

SEd tamen noctambulones hi non ſunt vnius generis, nec vno eodemq́ modo ſeſe ſemper habent: differentias igitur eorum prius explicabo. Noctambulonum differentiæ.

I. Noctambulones alij ſunt merè naturales, alij ſunt & naturales & ὑπερφυσικοί 1.

2.

II. Noctambulones naturales, alij in Subdiuiſio Noctambu-

O *ſomno*

lonum ac corum differentiæ.

ſomno ſilentes ambulant, alij tumultuantes, quorum hi rariores, illi multo frequentiores ſine dubio, quod hiſce plures ſenſus motusq́ꝫ, illis pauciores in ſomno ferientur.

III. Noctambulones ſilentes alij plura, alij pauciora opera perficiunt.

IV. Noctambulones alij ſunt planè neſcij eorum quæ in ſomno egerint, alij ſomniando quaſi parumper recordantur, atq́ꝫ rurſus hi pauciores, illi frequentiores inueniuntur.

V. Noctambulones alij clauſis oculis ambulant, alij videntes, quorum illud maximè contingit.

VI. Noctambulones alij facilè vel ſola nominis proprij mentione facta, expergeſiunt, alij difficulter excitari poſſunt, vt ne quaſſationes verberaq́ꝫ illos ſtatim excitent. Ratio eſt, quia in his ſomnus profundior eſt, in illis minus, & in his ſenſus magis feriantur, in illis minus ocioſi ſunt.

Noctambulonum hyperphyſicorum

VII. Noctambulones partim naturales, partim hyperphyſici ſunt, qui alias

lias actiones planè naturales, & secundum ordinem naturæ habent, alias miraculosas, quæ planè præter ordinem naturæ fiunt. rum differentiæ.

VIII. Ambulonibus hisce aliquando Deus & sancti angeli adsunt, aliquando mali angeli sese immiscent. Sed de diuinis sacri vates, de diabolicis & magicis illi, qui de magia plura docent: nobis satis sit naturalium ambulonum naturam, differentias, causas, effectus, & curam tradidisse. 1. 2.

Sunt etiam quidam homines hisce ambulonibus naturalibus cognati, primum qui in somno loquuntur, alta voce clamant & aliquantulum subsiliunt, non tamen surgunt, nec ambulant, sed longè ab ijs differunt. Noctambulonibus cognati. 1. In somno loquentes.

Differentiæ

I. Quod hi lecto sponde'q́ inhærent, illi è lecto surgunt, & ambulando abeunt redeuntq́. 1.

II. Quod hi merè biliosi & æqualiter incalescẽtes noctu ita clament, atq; tumultuentur, illi ex vna parte corporis quiescant, ex altera hunc atq; maiorem 2.

iorem in modum membra sua hinc & inde moueant.

3. III. Quod his corporibus humores minus exæstuent, minorq́; sit spirituum ardor atq; agitatio, quàm illis.

II. In somno videntes acutius.

Cœlius lib. 16. lect. antiq.

Deinde vsu venit quibusdam, vt dormientes oculos aperiant, rectè videant, imò multò magis & acutius, quàm si vigilarent. Sic enim legimus Tyberio Cæsari hanc fuisse naturam, vt expergefactus noctu non aliter quàm luce clara contueretur omnia, paulatim tenebris sese obducentibus.

Ratio videntium in somno.

Ratio horum est, quod cum in his dormientibus sensus & motus alij omnes quiescant, spiritus animales calore & viuacitate quadã aucti ad cerebri anteriora maximè vergunt, sicq́; in basi, vnde optici nerui oriũtur, meatus apertos, nec satis vaporibus in liquorem condensatis obstructos inueniunt, mox magna copia in hos influunt, sic visionem acerrimam & in somno admirandam efficiunt. Sed hi quoq; à noctambulonibus differunt.

Differentiæ Noctambulonum videntium in somno.

I. Quod

I. Quod in his musculi palpebrarum tantùm mouentur, in illis multo plurium aliarum corporis partium: Musculis palpebrarum liquido humore vaporum oppletis, & in somno clausis. 1.

II. Quod in his spiritus versus anteriora cerebri & neruos opticos, in illis versus posteriora cerebri & neruos è spina dorsi prodeuntes, qui sunt causæ motus in brachijs & pedibus magno impetu ruunt. Neq. dißimiles his omninò sunt, qui vocem cantantis galli vel latrantis canis dormientes audiunt, aut qui in somno tum bene olentia tum fœtentia perfecto odore percipiunt & discernunt, sed eandem rationem quam noctu planè videntes, eandem causam sortiuntur, nisi quod spiritus impetu ruentes ad anteriora cerebri, his ad processus mamillares indeq. ad nares: illis ad opticos neruos indeq. ad oculos influunt. 2. 3. Audientes in somno. 4. Olentes in somno.

Caput Sextum.

De causis & effectibus tum

ambulationis in somno, tum aliarum actionum voluntariarum in dormientibus.

Aristotelis & Galeni consensus in inuestigatione ex causis rerum. Lib. 1. physicarum auscul. Lib. 2. de vsu partium.

PRæclarè Aristoteles dixit: Tunc vnamquamq; rem scire putamus, cum causas eius vsq; ad prima principia cognouerimus. Neq; medici hasce prætermittũt. Quam ob causam Galenus scriptum reliquit: Quicunq; ratione corpus nostrum curaturus est, is causas actionũ cognouisse debet, deinde modum secundum quẽ actio fiat, & locos, in quibus: & instrumenta, per quæ. Sed hoc opus, hic labor, vel quod non rarò nos quædã lateant, vel quia etiam naturales tum philosophi tum etiã medici dissentiant, & rationibus vtraq; ex parte probabilibus digladientur. Nihilominus cum non arrogantia nec inuidia, nec cupiditate obtrectandi, sed veritatis studio hasce abstrusas causas quàm verißimè indagare & demonstrare perquam velim, omnes sanæ mentis huic quoq; doctrinæ veniam dabunt, & in sui vsum bene tradita rectè accipient.

Philo-

Philosophi sanè docent effectum causas συνθετικῶς sequi, ἀναλυτικῶς præcedere. Ambulatio igitur atq; operatio dormientium est illis effectus in genere motus, vel eius tantum, vel eius simul cum sensu à naturalibus causis ortus. Motus verò is planè voluntarius existit, quo homo corpus & partem corporis pro arbitrio sursum, deorsum, dextrorsum, sinistrorsum, antrorsum, retrorsum, inq; orbem mouet.

Philosophorum sententia de motu noctambulonum. Ambulatio & operatio noctambulonum est motus voluntarius.

Sunt qui de genere huius motus atq; operationis in noctambulonibus, an ex προαιρέσεως procedat ac voluntate fiat, dubitant, ideo quod pleriq; noctambulones, nescij eorum, quæ peregerint, sint, ac obliuione in totum teneantur. Sed causa obliuionis hæc est, quod etsi anima imagines mente format, quarum cognitio βούλησιν, id est, appetitum voluntarium incitat, hic verò cerebri spiritus animales tanquam proxima instrumenta animæ commouet, vt veluti fulgur neruis versus posteriora cerebri, ad spinam dorsi nequaquam li-

Duorum de προαιρέσει noctambulonum.

Refutatio.

Causa obliuionis in noctambulonibus.

quere somni oppletis subitò influant, hominem surgere, ambulare & varia opera peragere, faciant: tamen tota mente non adeò vehementer hisce actionibus intenta est, sed obscuriorem earum impreßionem molitur, ideoq; planè horum oblitus quis, nescit quid egerit.

Causa noctambulationis quasi per somniū.

Rarò accidere solet, vt maior impreßio menti fiat, atq; tum quasi per somnium, nec tamen satis recordetur:

Causa firmæ memoriæ.

Mens enim, si insignes rerum impreßiones in imaginationibus acceperit, conseruat perpetuò, atq; memoria tenet: Sin minus, contrà.

Causæ obliuionis in mortalibus.

Experientia quoq; testatur multos homines in vigilijs egisse actiones quasdam, quarum paulò post sunt penitus obliti: Alium per occupationes varias, alium per ebrietatem, alium per metum, alium per phrenesin & similia.

1. Occupationes variæ.
2. Ebri[illegible]
3. Metus.
4. Phrenesis.

Nulla autem de causa, quàm quod horum, quibus mentem vel totam valde vel maxima ex parte adhibemus, recordamur, illorum, quibus segnius vel parum vel minima ex parte, penitus obli-

Declaratio causarum quæ fit exemplis.

obliuiscimur. Quorum verò obliti sumus, hæc ne acta quidem fuisse putamus. Itaq; vnus vigilantium multa simul agit occupatissimus, sed non omnibus æquè intentus horum, circa quæ ratio accuratè meditatur, & tota ferè est occupata, planè meminit, illorum, circa quæ parua mentis pars est occupata, si vel spontaneo motu facta sint, prorsus obliuiscitur, ac ne facta quidem esse, si in memoriam alij reuocent, concedit. Alter ebrius modò omnia segnius temereq; agit, omniumq; obliuiscitur: modo vni actioni valde intentus est, eiusq; meminit, alia, quæ luxuriando incautius egerit, nec reminiscitur, nec acta putat. Tertius magno & subito metu, tempore incendij vel fugæ consternatus aliquid secũ aufert nescius. Quartus in phrenesi mente errat, & aliquem centies ad se vocat, cum eo loquitur & multa agit, sed quia mens non rectè valet, nec satis intenta est, vbi conualuerit, omnium nescius viuit. Nihil igitur mirum in somno quoq; ambulantibus

I. Occupatissimi obliuio.

II. Ebrij obliuio.

III. Meticulosi obliuio.

IV. Phrenetici obliuio.

bus ambulationis & aliorum operum obliuionem tantam sequi, vt ne facta quidem putent eò: quod mens licet agat, tamen deprauatè non absq; errore quodam agit, neq; cum satis vehementi impreßione ad ambulandum & peragendum incitatur.

Subiectum noctambulationis.

Causæ omnium rerum naturalium philosophis quatuor enumerantur: Materia, forma, efficiens & finis. Materia

Noctambulones qui?

in qua, scilicet subiectum, non est quoduis corpus humanum: sed illud tantum, cui peculiaris aptitudo non tantum ad facilè mouendum, eleuandum & scandendum, sed etiam ad profundiorem somnum pro ratione complexionis suæ

Complexio noctambulonum inæqualis.

concessa est. Tale est corpus humanum inæqualis complexionis maxima ex parte calidæ & siccæ, vulgò cholericæ dictæ, quod feruentis sanguinis atq; spirituum subtiliorum eorumq; multorum copia abundat, inq; ætate vel puerili, vel adolescentum, vel florenti consistit, vt ab his corpus, siue vigilet, siue dormiat, pondere leuius sit, inprimis verò

in

in somno æstuante sanguine ac spiritibus corpus, manus, pedesq; alleuentur, plerunq; etiam paruæ staturæ, in qua vis spirituum vnita fortior manet. Deniq; animus audax, feruidus, & sua natura temerarius euadat: Minima ex parte scilicet cerebri aut frigidioris aut humidioris, aut vtriusq; simul, in qua pituitosum in intima cerebri & superficiem quorundam musculorum ac meatus neruorum, influit, vt somnus multò profundior quàm in alijs hominibus fiat, quidam musculi, vt palpebrarum, ac nerui optici in oculis & alijs quibusdam repleantur, torpescant, & dormiendo quiescant, vtut aliæ corporis partes varia peragant.

Neq; ignoro, Petrum Salium & Cælium, melancholicum habitum planè contrarium huic nostro cholerico nisce ambulonibus adsignare. Sed quis dicat corpora melancholica semper grauiora, omnibus alijs hominibus leuiora esse, ideoq; in somno, & à feruore sanguinis spirituumq; facilius attolli

Salij & Cælij sententiæ no[illegible] iones esse melancholicos: Refutatio. Ratio 1.

ad

2. ad surgendum ambulandumq́? Rectius
calidis & siccis vel cholericis tribuitur
spirituumq́ copia maior & celerior,
3. quàm melancholicis. Postremò audacia
& temeritas conandi & audendi aliquid insolitum magnumq́, non hisce,
qui semper metuunt tardantq́, sed illis,
inest. Nec ipse Salius in curatione horum à nobis dissentit, vbi primam curatiuam indicationem huius morbi rectè statuit, nimirum spirituum subtilitatem corrigendam incrassantibus: Humores sanguinis subtiliores, è quibus illi gignuntur, craßiores reddendos esse.
Rursus etiam multòmagis cum hoc malum tollere vult, & materiam auxiliorum præscribit, qua iuuentur & corrigantur, bubulam carnem, leporinam,
caseos, castaneas, &c. nonne contraria
contrariis curantur, & vbi morbo medetur frigidũ, is calidus sit, necesse est?
Experientia. atq; noctambulones ipse vidi calidos &
siccos, præterquam quod humidi cerebri essent. Videor videre quæ viros doctißimos Cælium & Salium in hanc sententen

tentiam adduxerunt, nimirum quod nulla ambulatio neq; operatio voluntaria in somno fiat, nisi fortis imaginatio alicuius rei, quam noctambulones instituunt, præcesserit: Nemo verò plura meditetur & mentem quasi intendat, atq; varias imaginationes animo concipiat, quàm melancholicus; facilè concedo in vigilantibus verum esse hoc de Melancholicis. Nam cum cerebrum eorum sit frigidæ & siccæ naturæ, spiritus animales subtiliores & puriores redduntur. Deinde etiam constantiores, vt animi concepta tenacius teneant & exequantur, sed tamē pauci sunt somni & facilè expergefiunt, vt in somno ambulare & varia operari non possint. Deinde cur calidi & sicci feruentes spiritibus non æquè varias imaginationes easq; satis audaces formarent, nisi quod hi non adeò diu atq; illi retineant, sed tamen ad aliquod tempus & tanto magis si inæqualis complexio fuerit, atque cerebrum humidius spiritus feruentes temperet, & somnum multum atq; pro-

fun-

fundum afferat. Non igitur omnes homines noctambulones esse possunt, sed hi tantum qui sunt inæqualis complexionis & quamdiu tales manserint: sicut enim in ætatibus decursu aliquo annorum temperamentum cuiusq; mutatur, ita in ijs noctambulatio incipit & desinit.

Lemnij autoritas noctambulones non esse melancholicos sed cholericos.

Lemnius igitur diuersum scribit, at nobiscum quodammodo sentit his verbis: Sunt istius conditionis homines raro laxoq; corporis contextu ac molis exiguæ, sed magna spiritus agilitate animoq; feruido. Vnde euenit, vt si vel extremis manuum pedumq; articulis prehendant aliquid, se librent ac fulciant contactusq; tabulatis adhærescant; simile enim quiddam ijs corporibus accidit, quod turbinatis illis dolijs, quæ apud Belgas Oceani ostijs inijciuntur, qui nautæ fidam stationem tutumq; portum consequantur, ac loca vadosa scopulosq; latentes declinent. Illa siquidem licet ferreis laminis obducta sint, catenisq; reuincta ac ponderoso ingentiq;

saxo

ſaxo alligata, fluctuant tamen, ac mari innatant, nec niſi dehiſcant, in imum deuoluuntur: Quoniam ſpiritu ac flatibus aëreq; copioſo adhibitis in eum vſum follibus oppleta ſunt: ſic iſti quoniam flatibus turgeſcunt, ac ſpiritu aëreo implentur, in ſublime rapiuntur, ac ſuſpenſo leniq; gradu vt limaces ac cochleæ, quæ cum oculis carent protenſis cornibus prætentant iter, editiſſima quæq; perreptant, nocturnasq; ambulationes perficiunt.

Quare corpora noctambulonum reuera illa ſunt, quæ inæqualis complexionis in principalibus membris exiſtunt, hoc eſt, quæ cerebrum vel frigidum vel humidum, vel frigidum & humidum ſimul habent, cor verò & hepar, quorum conſtitutionem omnes aliæ corporis partes, excepto cerebro, ſequuntur, calidiora & ſicciora, ſanguinem æſtuantem, ſpiritus ſubtiliores & agiles, deniq; habitum corporis maxima ex parte rariorem ac leuioris ponderis. Nam ſi æqualiter & valde calida

atq;

atq; ſicca totius complexio eſſet, bil
abundaret, habitus corporis vbiq; ſubti
lior, rarior ac leuioris ponderis eſſet, isq;
magno exceſſu ad morboſam vſq; no
xam, vnde nunquam profundè dormi
rent, ſed potius peruigiles ſemper forēt
imò anima ac calore in ſomno efferue
ſcente, ac ad varia opera excitata, ex
pergeſierent ſtatim.

Materia per quam in noctambulatione. Inſtrumenta.

Materia, per quam fiunt hæ ambu
lationes & operationes in ſomno, ſun
organa vel inſtrumenta ſenſus motusq;
voluntarij, non quidem omnia totiu
corporis, cum quidam muſculi, nerui a
liæq; eius partes ferientur, ſed propri
harum actionum corporearum. Anim
actiones aliæ ſunt incorporeæ, aliæ cor

I. Incorporea.

poreæ: Incorporeæ duæ, mens & vo
luntas, quæ organis non egent. Igitu
antequam in ſomno per organa opere

1. Mens.

tur, mens imaginatur ſibi aliquid, &
intellectu ſuo vel cognitione ſtatuit ſe
cum eſſe perficiendum; voluntarius ap

2. Voluntarius appetitus

petitus, qui cognitionem ſequitur, in
citat ſpiritus cerebri, tanquam proxim

ani

animæ instrumenta: postea per corporea organa reliqua perficit. Cerebrum enim organum animæ corporeum, & somno profundiori & varijs actionibus noctambulonum seruit. Ad animæ quidem actiones perficiendas in sensu motuq́; vtitur spiritu animali in cerebri ventriculis genito, posteaquam in neruos & totum corpus subito influit (incredibilis enim horum est celeritas) communia quidem sensus & motus organa sunt cerebrum, spinæ medulla: peculiaria cuiusq; partis in motu musculi, ossa eorumq́; articuli & cartilagines, inter quæ musculi manent primaria in sua quaq; parte.

II. Corporea cerebrum.

Spiritus animalis.

Musculi & alia organa motus.

Cætera quidem motum per se non efficiunt, absq; ijs tamen pars moueri nequit. Ad somnum verò profundiorem horum noctambulonum, fruitur vaporibus ex imo corpore in caput ascendentibus, & ibi frigiditate cerebri condensatis, vt tum in cerebro meatus opticorum neruorum & similium, qui in noctambulonibus ab omni actione quiescunt,

Profundioris somni ratio.

ſcunt & ferientur, repleantur, obſtruãturq́; tum etiam iterum liquores deſtillantes in intimam ſuperficiem, humectent ac ſomno ſtupefaciant.

Forma noctambulationis duplex.

I. Mixtio ex ſomno & vigilia.

Forma rurſus duplex eſt, vna ſomni deprauata ratio, quæ nihil aliud eſt, quàm mixtio ex ſomno & vigilia. Aliæ enim corporis partes ſomno oppreſſæ quieſcunt, aliæ vigilantium more operantur: Altera, ambulationis in ſomno & variarum actionum noctambulonum eſt ipſa vis & facultas ſurgendi, ambulandi ac varia perficiendi, quæ in ipſius organi complexione & partium ſymmetria conſiſtit, & ab influente ſpiritu ſubtiliſſimo atq; dilucido excitata & in effectum deducta.

II. Deprauata vis operationis.

Efficiens duplex I. Incorporeum, Anima.

Efficiens principium huius ambulationis in ſomno quoq; duplex eſt, vnum incorporeũ, nimirum anima tum mente ac ratione ſecum ratiocinans, & formans imagines, vnde ſibi hoc vel illud facturum proponit: tum etiam voluntario appetitu, qui ſequitur illam & ad conatus incitat, efferueſcens. Alterum corpo-

corporeum, quod instrumenti rationem habet. Est autem, vt antea dictum, cerebrum, in quo & sentiendi, & mouendi facultas consistit, quarum vtraque spiritu vecta per spinæ medullam & neruos in eas tantum partes, quibus noctambulonibus mouendis sentiendisq; ad suas actiones opus est, quàm celerrimè influit. De priori philosophi magis quàm medici cogitationem suscipiunt. Etsi enim medici à philosophia exordiuntur, eamq; potestate, vt Galeni verbis vtar, medicinam esse fatentur, imò etiam sciunt animam hominis esse aliud quid quàm temperamentum corporeum, quod ipsi formam corporis statuunt: tamen, cum animæ mederi nequeant, sed aut Theologis aut moralibus philosophis permittant, corporis tantum naturam & corpoream formam, cui remedia inueniũt, atq; dextro vsu adhibent, rimantur. Nihilominus tamen alicubi etiam dignam animæ mentionem faciunt, vt Hippoc. Etenim anima, dum vigilat, atq; corpori vires administrat,

Corporeũ. Cerebrum.

Philosophia est potestate medicina Lib. 1. Method. medendi.

Anima hominis aliud quam temperamentum.

Animæ opera in vigilante.

Lib. de insom.

in multa dispertita loca, nequaquam vacat sibi: sed singulis corporis functionibus intenta est. Quippe ipsis sensibus, auditui, visui, tactui, ambulationi, actioni: omni deniq; cogitationi, ipsa verò pro se nihil agit. Cum verò quiescit corpus, illa mouetur: atq; egrediens è corporis partibus, suo domicilio continetur: ibi omnibus illius fungitur officijs. Corpus enim somno captum nihil sentit: At ipsa vigilans cognoscit, videnda videt, audienda audit, vadit, tangit, mæret, temporis momento ratiocinatur: ibiq; in somnis tum sua, tum corporis obit munera omnia. Itaq; subinde præsupponatur, animæ facultatem imaginatiuam rerum idola repræsentare dormientibus, spiritus corporis ciere, & ad surgendum, ambulandumq; operaq; peragenda impellere, atq; quædam membra excitare, alijs adhuc somno profundo oppreßis, deniq; animam sua mente ac vi incorporea, multa agere ac perficere: Non tamen adeo vehementem impreßionem mentis, sed potius obscu-

Animæ opera in dormiente.

Modus effectionis in noctambulatione per principia incorporea & corporea.

Impreßio mentis in noctambulonibus est obscurior.

obſcuram accidere, teſtantur; 1. Quod memoria hæc non conſeruant, omniumq́; ferè obliti ne factum quidem putant. 2. Quod ſi tota mente acrius hiſce incumberent totum hominem vigilem redderet, omnesq́; ſenſus excitaret, vt in valde ſolicitis de ſurgendo ad rem neceſſariam media nocte perficiendam, qui recordantur, & ea hora, cuius impreßionem magnam fecerunt, expergeſiunt, videre licet. De poſteriori medici id, quod phyſici philoſophi incęperunt, ac poteſtate ſcripſerunt reipſa perficiunt, actuq́; diligentißimè docent, ita vt nec externas cauſas efficientes omittant, de quibus infra. Rationes duæ. 1. 2.

Finis huius ambulationis & aliarum actionum in ſomno procul dubio eſt, vt animæ cogitanti in ſomno ſibi quid peculiare idq́; προαιρέτως proponenti, ſatis fiat. Sed quia hæc vtilitas, neq; ad ſui conſeruationem, ſed ſæpius ad damnum atque incommodum, neque ad variarum rerum cognitionem acquirendam pertinet, mens hominis errat, atque Finis noctambulationis.

res & erroris & periculi plena est.

Medicorum finis in consideratione noctambulonum.

Medici cum alia omnia, tum verò maximè considerationem effectus huius & causarum ad finem praxeos, hoc est, corporis sanitatem vel præsentem tuendam, vel imbecilliorem præseruandam, vel absentem curatione morborũ restituendam accommodant, multoq; accuratius, quæ corporis humani sunt, enucleant, ab effectu analyticè progressi, ita vt affectum prius, dein corpora, causas & signa cognoscant, posterius cognitioni sufficienti operationem conuenientem adiungant.

Noctambulonum ambulatio est symptoma actionis animalis cerebri læsæ.

Qua ratione noctambulonum ambulatio, quæ plerunq; fit clausis oculis & visu oculorum quiescente, atq; effectio variorum operum, quæ nullo vsui, sed potius detrimento venit, est symptoma actionis animalis cerebri læsæ. Et cum huius tria genera sint, aut abolitæ, aut diminutæ, aut deprauatæ: sub hac tertia intelliguntur omnes actiones, quæ non ritè nec eo modo, quo debent, fiunt, imò etiam nimis inauctæ sunt, ideoq;

Galen de differentijs symptomatum.

Noctambulatio est actio deprauata.

etiam

etiam hæc mixta ex ſomno & vigilia, in qua nec rectè omnia corporis membra, vt debebant, dormiunt, nec ea, quæ tam varia in ſomno perficiuntur, ritè, vt decet, agantur. Etſi enim actiones noctambulonum ſunt partim motiuæ de loco in locum, partim ſenſitiuæ, dum palpando tangunt, diſcernunt, variaq́; opera perficiunt: tamen cum à vigilante, non à dormiente fieri deberent, non ritè nec eo modo, quo debent, peraguntur. Deinde cum ſenſus omnes ambulatio effectioq́; operum requirant, in hiſce & viſus & auditus, quia non facilè nec niſi valde commoti, vel proprio nomine appellati audiunt, & alij plures deſunt. Poſtremo temeritate agendorum efficiendorumq́;, ſeſe in pericula, nec rarò in maxima damna conijciunt.

Actio noctambulonum motiua deprauata.

Senſitiua noctambulonum deprauata.

Nihil nobis etiam obſtat, quod vel quædam actio aut apprehenſio vehemens manuum digitorumq́; inaucta magis videatur, cum & hæc actio medicis deprauata dicatur, atq́; ſubinde

Inaucta actio dicitur medicis deprauata.

in his aliquid deprauati, ex vigilia & somno mixtum deprehendatur, vel nonnulli medici celeberrimi ex recentioribus in quibusdam dissentiunt.

Sententiæ variæ autorum de noctambulatione.

Lib. 2. de occult. naturæ miracul. cap. 5.

1. Lemnij sententia.

Leuinus Lemnius, quem propter pietatem singularem & summam eruditionem magni semper feci, scribit, hasce actiones vi ac facultate naturali perfici, vbi dicit: Cæterum cùm ista obeunt, si illos nota agnitaq́ue voce, aut eo nomine, quo Christianismo sunt insigniti ac baptismo initiati, compellare pergas, ex consternatione incussoq́ue terrore, ac perturbatione decidunt, dissipatis scilicet spiritibus, discussaq́ue vi ac facultate naturali, qua illa perfecerunt. Hæc ille. Sicuti verò triplices sunt in homine facultates iuxta medicos. I. Naturales, vt hepatis & venarum aut etiam singularum partium, quibus nutrimur, augemur, & generamus alios. II. Vitales, vt cordis arteriarumq́ue, quibus viuimus, atque in affectus animi incitamur. III. Animales, vt cerebri & neruorum, quibus de loco in locum mouemur.

Facultates in homine tres.

I. Naturalis.

II. Vitalis.

III. Animalis.

uemur, sentimus, imaginamur, cogitamus, & recordamur: Ita totidem quoque actiones numerantur naturales, vitales, & animales, quarum hæ non modo principes, nimirum imaginatiuam, ratiocinatricem, & memoriam, sed etiam sensitiuam & motiuam comprehendunt. Itaq; si animalis vis ambulationem perficit, vt modo dictum est, nullo modo naturalis. Sed noster Lemnius facilè nobiscum conciliari potest. Naturale alio modo in genere, alio modo in specie dicitur. Naturale in genere est physicum quoduis, ad differentiam diuinorum, quemadmodum hoc in loco Lemnius cum naturali vi ac facultate hæc opera ambulonum perfici scribit, intelligit, ac vult physica vi, non diuina fieri, vel merè miraculosa. Naturale in specie, de naturali facultate aut actione longè diuersa ab animali sonat, quam Lemnius non statuit. Nam in sequentibus ibidem docet, huiusmodi noctambulonum opera ab animali cerebri facultate atq; actione, imò etiam

Actiones hominis tres totidē.

Obiectio.

Refutatio.

ab animali spiritu sponte, hoc est, voluntario motu, perfici, disputare quidem ibidem vlterius paulò aliter alicui videretur his verbis: Contrario modo efficiuntur ambalones nostri; illi siquidem clausis oculis in tenebris dimicant, ac strepitu tumultuq́; omnia complent, nonnunquam silentes sursum deorsumq́; rapiuntur, ac nullo fulti adminiculo summa tectorum fastigia ascensu superant: quæ ab ijs fieri persuasum habeo, ex sanguine turgido ac spumanti, tum æstuoso feruidoq́; spiritu, quæ in mentis sedem delata, animæ vim ac facultatem, qua functiones suas perficit, partesq́; instrumentarias ad actiones impellit, agitant, atq; ad huiusmodi motus effectusq́; concitant. Quo fit, vt corpus spiritus animalis impulsu, qui neruorum ac musculorum robur, hoc est, sentiendi mouendiq́; munus in cerebro continet, ac tuetur, in sublime feratur, eiusq́; vi etiam per somnum ad tales actiones incitetur. Hæc ille. Declaratio textus Lemnij. *Quibus noster Lemnius tantum de subiecti*

apti-

aptitudine, in qua animales actiones voluntariaq; motiones rectius fiunt, eruditè disserit atque innuit corporum subtilitatem & leuitatem, spirituum copiam, ac sanguinis turgentem statum causam esse, nostræ sententiæ in hisce non refragatur, sed potius subscribit.

Petrus Salius Diuersus medicus nostri seculi elegantissimus, & de re literaria medica monumentis suis præclaris editis bene meritus, lib. de affect. particul. cap. 18 contrariũ magis affirmat, nimirum affectiones hasce dormientiũ, qui vigilantium munia obeunt, non esse morbos, vbi dixit: Quos curabimus, non quia hæ affectiones sint morbi, vel quia ab his malum aliquod simpliciter immineat, sed quia hi dormiendo possent ex insomnijs ad præcipitia deduci, vel ad aliqua peragenda concitari, ex quibus vel mortem incautè ac inconsideratè sibi consciscerent, vel alijs inferrent, &c. Quæ si ita se habeant, effectus harum affectionum, scilicet in somno II. Salij sententiæ.

sur-

surgere & ambulare, & simul profunde dormire, non sunt symptomata, sed opera naturæ, quæ in commodum corpori cedunt. Nihil enim est tertium, teste Galeno, præsertim cum neutrarum constitutionum & morbosarum affectionum accidentia, sub symptomatis nomine ibi subintelligat, sed dormientes è lecto surgunt, ambulant & varia peragunt, ita vt non decet, nec vt videant, & sensus vtiles necessariosque rebus agendis adhibeant. Non igitur sunt operæ naturæ, nec corpori in commodum, sed potius ad noxam cedunt. Quas ob causas manent symptomata deprauatæ actionis animalis, quod contingunt præter naturam, & sunt affectus, qui sequuntur insalubrem ac præternaturalem corporis constitutionem, aut etiam

De different. symptom.

81. morbosam. Deinde quoties Salius noster in eodem capite scribit de curatione horum, & hosce ambulones patientes vocat, dicit eos consulere medicos, imò seipsum ad curandos eos accersitum esse, quæ omnia nulli nisi morbosæ affectioni

ctioni vel agris competunt. Neutiquam igitur in sententiam Salij ire possum, sed potius vt antè, dormientes è lecto surgere, in somno ambulare, parietes & tegmina ascendere, aliaq; varia perficere, statuo esse effectus, qui à morbosa constitutione aut affectione corporis, qua tunc ille homo præter naturam afficitur, proueniunt, & medicis propriè symptomata dicuntur.

Accidit hisce ambulonibus interdum, vt de illicitis & periculosis hisce ambulationibus & operationibus commonefacti terrore afficiantur, atq; melancholici reddantur. Itaq; consultius duco, eis parum vel nihil de peractis dici. Hoc symptoma non per se, sed per accidens, nec omnibus contingit, atq; ex illo altero iam explicato oritur. De melancholia quæ quibusdam ambulonibus accidit.

CAPVT VII.

De ratione cognoscendi penitius eos, qui ad noctambulationem dispositi sunt.

Sed

Affectus corporis causa noctambulationis estin-æqualis cōplexio cerebri frigidioris & humidioris, cordis & hepatis calidioris ficcioris'q;.

SEd cum non actionibus deprauatis, nec symptomatibus, quæ causa sublata veluti vmbra euanescunt, sed potius affectui corporis, à quo proficiscuntur, medeamur: Affectus corporis, à quo & profundior somnus & actiones deprauatæ huiusmodi mouendi, sentiendiq́; sicq́; aliquid mixtum ex somno & vigilia, nascuntur, est intemperies inæqualis corporis humani cum materia & pituita & bile, in qua principales eius partes, scilicet cerebrum, cor & hepar inæqualiter sese habent, excessu tā magno, vt tunc homo vna ex parte nimis profundè dormiat, ex altera intempestiuè surgat, ambulet, parietes & tegmina perreptet, imò etiam varia opera peragat. Porro inæqualem intemperiem partium corporis esse duplicem cōstat: Vnam, in qua partes minus principales inæqualiter sese habent; alteram, in qua principales corporis partes: & rursus hanc, quæ in noctambulonib. inuenitur, eam esse, quæ cerebri sit vel frigidioris vel humidioris, vel vtriusq;:

Duplex intemperies partis corporis.

cor-

cordis verò & hepatis simul calidioris sicciorisq́. Fieri autem potest, vt hæc intemperies aliquando magis, aliquando minus excedat: quorum hæc neutrius constitutionis hominem quidem dispositum aptumq́ ad hunc morbum & paroxysmum reddit, debilior enim multo est, quàm vt illud mixtum ex somno & vigilia ac hasce deprauatas actiones quietemq́ secum actu adferat, nisi magis augeatur. Illa verò in magno excessu, reuera nihil aliud, quam morbosa constitutio tum, cum & somnus profundior nimis adauctus est, & actiones deprauatæ dormientium statim noxam secum manifestam trahunt, & eo tempore complures causæ eæq́ sufficientes coierunt, atq́ hominem præter naturā in somno noctambulonē effecerunt. Adderē hoc quoq́, homines calidiores in quib. humiditas & siccitas tēperata est, excepto cerebro, vel calidiores & humidiores plus iusto, huic malo obnoxios esse. Est igitur morbus inæqualis intemperiei & cerebri excedētis vel

Alia differentia huiūs inæqualis complexionis.

I. Neutrius constitutionis inæqualitas tantum aptitudinē affert.

II. Morbosa inæqualitas q̃ actu secum affert noctambulationem.

Morbus noctambulonum.

vel frigiditate vel humiditate nimia: & cordis hepatisq́ calidioris vel ſiccioris plus iuſto ad noxam vſq; , vnde ſanguis æſtuans & ſpiritus turgens animusq́ feruidus, quibuſdam partibus corporis ſomno oppreſſis, mirificè operatur.

Cauſa morbi noctambulonum externæ. 1. Aër.

Cauſæ huius morbi, aliæ ſunt externæ, aliæ internæ. Externæ ſunt, primò aër humidior præcedentis diei, vel intempeſta nox iſtius ſomno oppreſſi profundiori, præſertim cum interdiu multum peregrinatus fuerit, vel noctu illũ liberius maioriq́; noxa ad cubiculum & lectum vſq; admiſerit. Cuius rei exemplum noctambulo huius anni & loci, ſuperiori menſe circa plenilunium, & valde intempeſta nocte præbuit.

2. Cibi & potus.

Secunda. Cibi potusq́; vel ſomnum profundiorem adiuuantes, vel calorem feruoremq́; cordis ac hepatis adaugentes. Prioris generis ſunt: iuſcula cereuiſiæ multo crebiora, ſemina papaueris albi, iuſcula ex his, lactuca veſperi in cœna largius ſumpta, vinum nouum, dulce, craſſum. Poſterioris generis ſunt,

cibi

cibi multi assati, iiq́; iusto vehementius saliti, aromata, oui vitellum sine albumine, vina generosa, inprimisq́; maluaticum. Tertiò, Vigilia præcedens multa, vt exemplo Galeni dormiendo peregrinantis accepimus. Somnus autem post cibum statim, quia inde profundior redditur. Quartò, motus & exercitatio vehemens, vel quod defatigatio somnum profundiorem conciliat, vel quia etiam spiritus humoresq́; alios in calida & sicca complexione tales præexistentes magis æstuantes reddit. Quintò, obstructio alui & viscerum. Sextò, affectus animi concitatiores, effrenes, quales solent esse cholericorum, audaces simul & temerarij, quo refertur imaginatiua fortior, licet magis ad animam eiusq́; mores atque eorum moderatores, quàm ad corpus & medicos, qui corporis curam gerunt, pertinet.

III. Vigilia & somnus.

IV. Motus.

V. Obstructio alui & viscerum.

VI. Affectus animi.

Internæ causæ in noctambulonibus continentes & immediatæ, sunt affectus ipse vel morbus, scilic. intemperies

Internæ causæ. Continentes.

inæqualis, tum cerebri frigidioris humidioriſúe, tum etiam omnium aliarũ partium corporis calidiorum. Antecedentes verò cauſæ internæ huius deteſtandi affectus ſunt pituita & bilis pituita intemperiem cerebri talem reddit ac ſomnum auget: bilis efferueſcentiam ſanguinis & ebullitionem ſpirituum, imò etiam ſubtilitatem ſpirituum animalium cerebri gignit. Vnde, niſi cerebrum ſimul valde frigidum vel humidum exiſteret, peruigilem prorſus hominem efficeret ac magis phreneticum quàm noctambulonem.

Antecedentes.

Signa huius affectus ſumuntur primum ab actione læſa, quando hominem talem non ritè ambulantem, nec prout debet, agentem varia vident. Vix dici poteſt quomodo familiæ hæc vitia corporis diſsimulent atq; occultare cupiant, vt noctambulones multò plures noſtra opinione eſſe, mihi perſuadeam. Dum hæc quæ publicè tribus prælectionibus in Academia noſtra docui, ſcribendo magis elaborarem, duo rurſus exempla in

Signa διαγνωστικά.
1.
Ab actione læſa.

vna septimana mihi occurrunt, vnum virginis in familia patricia vrbis celebrioris: Alterum vxoris clarissimi cuiusdam viri. Virginem frater, qui mihi ipse retulit, noctu cum in amplo cubiculo lumina ex remotiori parte arderent, vidit de lecto suo surgentem, ambulantem, clausis oculis, & quidem veluti ebriam, modo huc, modo illuc inter eundum nutantem, ad candelam ardentem accedentem, ex afflatu sui oris hanc extinguentem ac digitis prioribus planè delentem, atq; ad lectum redeuntem. Mane à fratre virgo interrogata, cur noctu talia peregisset, nihil horum sciuit. Deinde ab affectibus sensu perceptibilibus, vt si vel vocem alicuius hominis in tenebris audiamus, huius memores simus, vel in lecto solitum non videamus, & similia. Tertiò ab excrementis, si faciem magis bilem petere deprehendamus, circa caput omnia tumida & rubicunda aut flaua exstant. ἀναμνηστικὸν nullum nisi hoc inuenio, quod Lemnius scribit: Homines

II. Ab affectibus sensu perceptibilibus.

III. Ab excrementis.

Signa ἀναμνηστικά.

Prognoſ. *vltro citroq́; diſcurſantes miriſq́; vſos geſtibus, quos ex oculis deprehendere licet, ex vultu, inceſſu, veſtitu, totoq́; corporis habitu, quorum ſingula varijs modis componunt, atq; immutant, aliamq́ perſonam ſubinde ſibi aſciſcunt, & ad hoſce affectus magis diſpoſitos eſſe atq; huiuſmodi fore. Prognoſticum illud eſto: ætate mutari.*

Signa προγνωστικά.

CAPVT VIII.

De ratione præſeruandi hoſce corporis affectus.

Medici finis ſanitas.

Medici operatio dicitur θεραπευτική.

Eius differentiæ.

προφυλακτική.

MEdicus cum ſibi ſemper ſanitatem non tam ſuam, quàm aliorum hominum, tanquam finem, propoſitam habet, & ad eam contendit, ſolerti arte omnem operationem communi nomine medicis θεραπευτικὴν dictam inſtituit. Hæc verò pro diuerſitate vitioſi affectus huius duplex eſt, vna προφυλακτικὴ, hoc eſt, præſeruatiua, quæ verſatur circa habitum corporis introrſum ad hunc morbum diſpoſitum, corrigendo, auertendo

tendoq́; causas huius mali, ne quando ingrauescant & noctambulationẽ magno cum periculo noxaq́; gignant: altera θεραπευτικὴ specialis, hoc est, curatiua, quæ circa affectum iam præsentem & exasperatum reipsa versatur, de quarum illa prius, nisi quod initio hoc refutabo; huius mali nullam nec præseruatiuam nec curatiuam tradi posse, in quam sententiam multi iuerunt, cum nihil de iis scriptum meminerint. Sed cur non instituì vtiliter doctrina de his queat?

II. θεραπευτικὴ.

Affectus sanè corporis, quo ad hoc malum dispositum est, vitiosa sanitas existit. Est enim intemperies principalium membrorum corporis cum materia peccante pituita & bile nimium excedens. Minor sanè est in neutra constitutione quàm vt semper in actum prodeat, noctu surgat & ambulet, sed tamen semper disposita est ad hoc malum. Latet aliquandiu, sed vbi augetur, in actum deducitur, alias corporis actiones, vt sensum videndi audiendiq́;

 abolet,

abolet, alias inauctas ad admirationem vsq; , vt apprehensiones, ascensiones & similes deprauat. Nónne constitutio corporis huiusmodi correctione κατὰ μικρὸν eget? Nónne intemperies alterari sensim potest vel debet? nónne humores peccantes, scilicet pituitam in cerebro & bilem in cæteris partibus totius corporis, euacuare licet?

προφυλακτικῆς necessitas.

Curatiuæ necessitas.

Curatiuam quoq; mali iam præsentis tanquam morbosi affectus, nónne homines expetunt? Præclarè Salius vir omni laude dignus, curatiuam scribere instituit: ac vt taceam nostra medica auxilia, nónne qui animæ affectus sedarunt ac prudenter perturbarunt, id quod historiæ enarratæ testabantur, ab hoc malo noctambulones liberarunt? Constat igitur huius mali & præseruatiuam & curatiuam rectè tradi.

Neutra constitutio noctambulonum.

Constitutio verò corporis vel dispositio, quouis modo quis appellet, præseruanda in hisce hominibus, est neutra, hoc est, media inter sanitatem & morbum: alicubi sanitas vitiosa dicitur.

Est verò status corporis, propter multum excessum qualitatum in intemperie inæquali principalium membrorum, cerebri, cordis & hepatis, imbecillior ad resistendum causis externis, ideoq; facilimè, si adhuc magis augeatur, in somno huic malo obnoxius.

Causæ eius duæ cum sint, vna excedens qualitas humidior cerebri, vel etiã simul frigidior, vnde somnus profundus: altera excedens qualitas calidior cordis & hepatis, ac spirituum calorisq; natiui in alijs partibus, præterquam in cerebro & quibusdam neruis ac musculis, feruor æstuans: necesse est causas ambas simul ad generationem huius mali concurrere. Etsi enim quis calidioris hepatis & cordis, feruentioris spiritus & sanguinis sit in somno non adeo profundo, nunquam in somno surget, sed prius expergesiet, & facile intelliget sibi nõ frustra surgendum esse, multò minus ambulabit periculosè, vel ludicra non videns peraget. Necesse est accedat magna humiditas, vel etiam simul frigi-

Causæ neutrius constitutionis.

1.

2.

ditas cerebri, qua vapores elati superius condensantur, & quidam nerui musculiq; replenturatq; obstruuntur, vt in hosce nihil spirituum animalium ex cerebro iufluat, nihilq; agant & sentiant, sed planè quiescant & à sua actione munereue ferientur. Econtra, si quis satis profundè dormiret, cerebro nimium humidiori & frigidiori dotatus, neq; tam æstuans cor heparq; neq; tam feruentes ac mobiles spiritus haberet, malum hoc non gigneretur. Neutrum sine altero noctambulonem efficit.

2. Adderem tertium, quod tamen frigidiorem & humidiorem cerebri constitutionem sequitur, scilicet segniorem mentis impreßionem. Nam dum hi Noctambuloneshisce, quæ in somno agunt, parum intendant, vnde etiam facilè obliuiscuntur, & expergefacti nesciũt, quid egerint: fieri solet, vt virgis & loris castigati, aut alio terrore admoniti, segnitiem hanc obiter multa gesticulandi peragendiq; deponant: ac mente vehementius attendentes, ad malum hoc non redeant,

Sed

Sed quia hoc de affectibus animi regendis ac moribus gubernandis, morale potius quàm physicum & medicum foret, neq; semper hisce malum cederet: præseruatiua, in qua ad causas futuri mali respicimus, duos priores scopos habet, à quibus præcautio huius mali arte medica rationali exorditur, vnum ipsam dispositionem neutram corporis inæqualem intemperiem, quæ recidiuũ paroxysmum subinde minatur, alterum humores peccantes pituitam & bilem; ad quos principales scopos accedit natura subiecti & virtus facultatis. ab his indicationes veluti summa consiliorum & regula rectè operandi medico sumuntur in instituendo προφυλακτικήν.

Scopi præseruatiui.

Principales duo.

I.

II.

Minus principales.

INDICATIONES PRAEseruatiuæ.

Indicationes præseruatiuæ.

1. Quod futurum est, scilicet surgere in somno, ambulare, & non ritè peragere aliquid, indicat esse propulsandum ac cauendum, ne id fiat.

2. Causa quæ hoc malum excitat

& interius mouet, indicat esse remouendam.

3. Causæ hæ si sint plures, vt de duabus dictum est, indicant vel ambas vel saltem alterutram tollendam esse.

4. Intemperies cerebri plus iusto humidior, indicat esse exiccandum, sicq́; somnum profundum, causam mali, inhibendum.

5. Intemperies cerebri plus iusto frigidior, indicat cerebrum esse calefaciendum.

6. Intemperies cordis & hepatis plus iusto calidior, indicat esse refrigerandum.

7. Intemperies cordis & hepatis nimis calida & sicca, indicat esse refrigerandum & humectandum.

8. Natura cerebri & alias frigidior humidiorq́;, & in quibusdam imbecillior, adeo vt ad Epilepsiam disposita sit, indicat abstinendum à valde refrigegerantibus & humectantibus.

9. Natura cordis & hepatis calidior, indicat cerebrum frigidum humidum-

midumq́; , ita eſſe calefaciendum, ne viſcera alia inflammentur febrisq́; generetur.

10. Intemperies inæqualis cerebri & aliorum viſcerum, indicat modò cerebrum modò cor & hepar alterandum.

11. Materia peccans indicat euacuandum quoq; eſſe.

12. Pituita cerebri, indicat purgandum eſſe phlegmagogis.

13. Bilis in cæteris partibus corporis, indicat purgandum eſſe cholagogis.

14. Pituita craßior cerebri, indicat attenuandam & incidendam ante purgationem eſſe.

15. Sanguis tenuis æſtuans & ſpiritus feruentiores, indicant eſſe incraſſandos contrariјs.

16. Intemperies inæqualis contraria ſibi ipſi in principalibus membris & in humoribus diuerſarum partium corporis, indicat tutius ac commodius per externa ſuam cuiusq; alterationem fieri poſſe.

Mate-

Materia auxiliorum.

Materia auxiliorum.
I.
χειρουργικὴ non habet locum nisi in sanguineis.

Hæc cum in medicina triplex ſit, διαιτητικὴ, φαρμακευτικὴ, χειρουργικὴ: Poſtrema nullum hic locum habet, niſi ſint ſanguineæ complexionis, aliæ verò ſalubres hoc modo noctambulonib. exiſtũt.

Διαιτητικὴ.

διαιτητικὴ cauſis gignentibus vel pituitam in cerebro, vel humores ſpiritusq́ ſubtiliores ipſamq́ bilem, aduerſari debet.

Aër.

Aër igitur ſit temperatus, modicè ad frigidum vergens, vitetur nebuloſus, pluuia multa, gelu immodicum, loca ſubterranea, ſtagna.

Cibus.

Cibus ſit paulò craßior, caro bubula, leporina, veruecina, panes toſti, oua frixa, caſeus, pyra, oryza, piſces molles, caſtaneæ, & olera multa. Sed tamen quæ caput petunt, vt lac, lacticinia, raphani, cepæ, allium, vitentur.

Potus.

Potus ſit cereuiſia tenuior, triticea magis quàm hordeacea, vinum ſubaſtringens, album.

Somnus.

Somnus vitetur meridianus, & qui ſtatim

ſtatim cœnam ſequitur, parcior quoq; exiſtat & ſæpius interturbetur.

Exercitatio corporis ſit vel pauca vel nulla. Exercitatio.

Inanitio & excretio per nares & os multa, quæ ſi deeſt, arte etiam iuuetur, ſed aliarum corporis partium planè moderata. Affectus animi ſint alacres, & moderati: temerarij autem, ira & libido, maximè periculoſi ſunt. Inanitio & Excretio.

Φαρμακευτικὴ remedia iuxta indicationes ſuggerit. Φαρμακευτικὴ.

Primum, aluus leniatur benedicta medicina, v. g.

R. *Elect. lenitiui,*
Diacathol.
Flor. caſſ. recenter extr. an ℥ ij.
Cum ſaccharo q. ſ. fiat bolus.

Deinde ad maximam partem humorum peccantium alterandam ſequenti ſtatim die veniendum eſt. Sunt autem plærique; humores noctambulonum totius corporis, exceptis ijs in cerebro, nimis tenues, ſubtiles, bilioſi, itaque digeſtiuum, hoſce alterans refrigerando,

incraſ-

incrassando & modicè astringendo, hoc est:

R. Aquæ Acetosæ
Borraginis
Buglossæ an. ℥ ij.
Santali citrini
Rosarum rub.
Cinamomi an. ℈ s.

Coquantur duabus ebullitionibus, post stent in infusione horas 4. demum colentur, & adde

Syrupi de succo Borraginis ℥ ij.
Violarum ℥ j.

Misce & fiat potio, pro duab. vicibus.

Vel hæc capitalibus incidentibus temperentur, vt simul & æstuantibus humoribus spiritibusque & crassæ pituitæ cerebri prosint, v. g.

R. Aq. Betonicæ
fragariæ
Acetosæ an. ℥ ij.
Syrup. de succo Borraginis ℥ ij,
de Betonica ℥ j.

Misce & fiat potio pro 2. vicib.

Vel modò digestiua pro alterandis tenui-

nui-

nuibus in plerisq; partibus, modo pro attenuanda & incidenda crassa pituita cerebri, ac torpido segniq; ac somnolento humore, alternatim propinentur, v. g. Potio prior ante dicta, triduum propinetur sua medietate, post biduum lambantur Syrupi sequentes:

℞. Syruporum de Betonica
de Cichorio cum Rhab.
de succo Borrag. an. ℥ ij.
Aquæ Fœniculi ℥ j.
Cinamomi ʒ j.
Misce & dentur.
Sign. Syrup. pro 6. vicibus.

Tertiò, bilis iterum purganda est maxima ex parte, & pituita paulò minus, potione hac:

℞. Rad. Cichorij ʒ ij.
Borraginis ʒ iij.
Fœniculi ʒ j. s.
Polypodij ℥ s.
Sem. Anisi ʒ j. s.
4. frigidor. maior. an. ʒ. s.
Herb. Betonicæ M. j.
Acetosæ M. ij.

Endi-

Endiuiæ M. j. s.
Florum Borraginis p. ij.
Rosarum rubearum
Violarum
Buglossæ an. p. j.
fol. senæ ℥ j. s.
passul minorum ℥ j.

Coquantur l. a. in s. q. aquæ, ad tertias post colentur ℥ xiij. *& in colatura infundantur.*

Rhab. electi contusi ℈ iiij.
Cinamomi electi ℈ j
Macis ℈ s.
Agarici trochiscati in petia ligati, ℈ ij.

Stent in infusione per noctem, mane colentur.

R. *Colat. huius* ℥ vij.
& adde Mannæ ℥ j. s.
Syrup. de succo Borraginis
de succo Acetosæ an. ℥ s.
Rosati solutiui ℥ j.
Misce, & fiat potio.

de qua medietatem vna vice mane horis quatuor ante cibum calidè ebibat,

alte-

alteram quarta die post, sed medicus prudens videat, vtrum purgatio vna sufficiat, an repetenda sit hac eadem, & qua die pro ratione & humoris peccantis & virium. Quarto post purgationem ad localia accedendum, & interius sequentibus diebus intermediis, alterantibus & inprimis etiam corroborantibus hepar atq; cerebrum, idq; exiccantibus, quotidie bis frui potest, 2. horis ante prandium, vti oportet rotulis scilicet diarhodon Abbatis, & rotulis nostræ descriptionis sequentis, quibus feliciter nos in hisce noctambulonibus vsos esse multi viderunt, licet sanè alternis diebus variare etiam hasce rotulas.

℞. *Marg. præparat.* ℈ j.
Smaragdi præparat. ℈ s.
Ol. nucis moschatæ per expressionem ʒ j.
Sacchari clarificati lb. s.
Aq. lauend. ℥ iiij.

Coq. ad consumptionem aquæ, post l. a. fiant rotulæ.

Conserua quoq; rosarum & Borra-

 ginis

ginis tantum uti aliquando conuenit.

Cal. & exiccantia cerebrum multò frigidius & humidius adhuc necessaria sunt. Sed si interius adsumantur, simul sanguinem æstuantem reddunt, & bilem augent, ideoq́ nocent.

Quare potius capiti lixiuia exiccantia ex maiorana, betonica, floribus chamomeli, stœchados arabici, ante etiam frictiones cum linteis calidis optimè cōueniunt, cum cerebrum tutò calefiat, nec aliæ corporis partes noxam inde, sed commodum persentiscant. Masticatorij sacculi mane pituitam masticando extrahunt. v. g.

℞. Salis amoniaci
Staphis agriæ an. ℈ s.
Rhabarbari
Piperis an. ℈ j.
Cubebarum
Masticis an. ℈ ij.
Pyrethri
Zinziberis an. ʒ j.

Cum linteo fiant parui sacculi masticatorij interpastati: aut si sint delicatu-

catuli, pomum olfacient, quod

R. *Storacis cal.*
Benzoi
Olibani an. ℥ s.
Laudani ℥ j.
Caryoph.
Macis
Nucis moschatæ
Cubebarum an. ℈ j.
Sem. Nigellæ
Maioranæ an. ℈ s.
Moschi gr. iij.
Draganti q. s. in aq. lauendulæ macerati, & fiat pomum cum Syndone.

Capvt IX.

De ratione curandi eos, qui noctu surgunt, ambulant, & varia perficiunt in ipso Paroxysmo.

Noctambulatio ipsa, in qua huiusmodi homines surgunt, ambulant, & varia per agunt, modo clausis oculis modo videntes, nec tamen omnia Noctambulatio est symptoma.

 perspi-

perſpicientes, Symptoma eſt actionis deprauatæ ſenſus motusq́ voluntarij.

Morbus quis.

Cauſa immediata huius ſymptomatis continens dicta, eſt morbus ipſe, nimirũ intemperies inæqualis & cerebri humidioris vel ſimul etiã frigidioris, & cordis hepatisq́ calidiorum feruentiorumq́, in tantum excedens ſuis qualitatibus, vt hanc deprauatam ambulationẽ operationemq́ ambulonum actu iam efficiat.

Cauſæ antecedentes.

Cauſæ antecedentes ſunt pituita craſsior multaq́, in cerebro abundans, & ſpiritus ſanguisq́ totius inſuper corporis feruens ac æſtuans. Signa præſentis mali, actio ipſa deprauata, quam non æger, ſed adſtantes cum ſtupore & admiratione intelligunt. Prognoſticum, 1. hoſce noctambulones iam ambulantes de ſanitate & vita periclitari, cum modo in aquam, modò in ignem, modò altius deſuper in terram cadere poſsint. 2. Noctambulationem, ſi nec crebrior nec adeo periculoſa fuerit, ætate mutari. 3. Noctambulationem multam & periculoſam, requirere curatiuam.

Signa morbi.

Prognoſticum.

I.

II.

III.

Cura-

Curatiua rationalis duplex hic instituenda est, vna in paroxysmo, altera post eum.

Curatiua noctambulonis in paroxysmo est irregularis potius, hoc est, quæ symptoma vrgens & adeo periculosum, neglecta aliquandiu vera & legitima curatiua, spectat. Curatiua noctambulonis in paroxysmo.

Ipsa igitur noctambulatio, ipse spirituum & sanguinis feruor, ipse somnus profundus, scopi huius curatiuæ fiunt. Scopi curatiuæ.

Indicationes sunt:

I. Spiritus ac sanguis feruore sese ad omnia membra efferentes in somno profundo, indicant esse dißipandos ac sedandos solerti arte. Indicationes curatiuæ.

II. Natura subiecti, in quo virtus facultatis cerebri robustior, indicat statim esse dißipandos.

III. Natura subiecti, in quo facultas imbecillior & ad Epilepsiam disposita, indicat non nisi cum finis sit paroxysmi, dißipandos aut dispergendos.

IV. Sensus torpentes in somno tam

profundo, indicant eo in loco, vbi tuto licet, esse excitandos.

V. Commotio magna sanguinis & spirituum æstuantium, indicat solerti arte interturbandam.

VI. Mens incitata in noctambulatione, indicat finito paroxysmo non esse consternandum noctambulonem multa narratione tristium ac admirandorum, præsertim cum multi ex hac in melancholiam inciderint.

VII. Noctambulatio periculosissima indicat inhibendam esse, quàm primum & quàm tutò liceat.

VIII. Spiritus feruentes & animus vigilans, indicant & refrigerandos esse pedes manusq́, & terrore optimè curari.

Materia auxiliorum.

Materia auxiliorum in ipso paroxysmo.

I. διαιτητική.

Primas tenet διαιτητικὴ

I. Motus corporis noctambulantis vehementior ab altero factus in loco tuto vt sensus excitentur, prodest.

II. Pro-

II. Proprij etiam nominis acclamatio.

III. Affectuum animi correctio, si sint nimis temerarij, obiurgationibus & verberibus compescendi sint, si negligentiores & oscitantiores, minis aliisq; pœnis accuratiores ac memores sui officij reddendi sunt, si tristiores, consolationibus erigendi veniunt.

χειρȣργική. *Peluis vel vas rotundum aqua frigida plenum, ipsi in eo loco, ad quem pergit, supponatur, vt noctambulo ingressus mobilia hæc vasa aqua repleta, & refrigeret sanguinem feruentem & cadat. Hoc terrore & remedio expergefacti ad se redeunt, neque vnquam post noctambulant.* II. χειρȣργική.

Φαρμακευτική *nulla adhiberi solet: sed mihi valde consultum videtur in fine paroxysmi rotulas descriptionis nostræ pro alteratione & corroboratione cerebri antea conscriptas, vsurpari statim duas, quia hunc in Applexiam, illum in melancholiam incidisse vidi.* III. Φαρμακευτική.

Curatiua regularis & vera ipsius in- Curatiua regularis.

extra paroxysmum.

temperiei inæqualis valde excedentis, conuenit quodammodo cum προφυλακτικῇ, est enim simul προφυλακτικὴ & θεραπευτικὴ, nisi quod alterantia intemperiem cuiusq;, localia plura sunt continuanda.

In intemperie cordis & hepatis alteranda modò Vnguenta ad regionem hepatis, modò Epithemata adhibeantur insuper.

Vnguentum.

Vnguentum.

R. Olei de Nymphea
violarum
liliorum alb. an. ℥ iij.
Vng. infrig. Gal.
rosati Mesues an. ℥ s. ʒ ij.
Ceræ q. s. & fiat vnguentum.

Epithema.

Epithema.

R. Aq. rosarum ℥ iiij.
Endiuiæ
acetosæ
absinthij an. ℥ ij.
aceti rosacei opt. ℥ j. s.
Sp. diatrion Santal.
Diarhod. abb. an. ʒ j.

Misce

Misce, & fiat Epithema.

In intemperie cordis alteranda, sacculi cordiales cum floribus refrigerantibus & Sp. Diam. frigidi conueniunt. Sacculi cordiales & species.

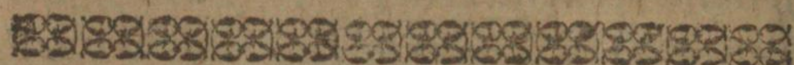
In intemperie cerebri alteranda, cũ nihil intus assumi queat, quod calefaciat cerebrum, quinetiam sanguinem & spiritus feruentiores reddat: Compositũ concinnè factum medicamentum quod vtrisq; inæqualibus intemperiebus prodest, vsurpandum est in hunc modum: Morsel

R. *Sp. arom. rosati* ℈ ij.
Diarhodon
Diam. frig. an. ʒ s.
Diamoschu dulcis
Diambræ an. ℈ s.
Olei macis gutt. iij.
Sacchari ℥ iij. s.

Dissoluantur in aqua Borraginis q. s. fiant morsuli.

Postremò illud monere fortè debeo, aliquando noctambulationem in sanguineum quoq; per se calidum & humidum vel etiam calidum tantum cadere posse, ideoq; quod cerebrum illi sit Venæ sectio.

humidius, nec tamen frigidum, vt inde somnus profundior accerſeretur, cætera omnia principalia feruentia manerent. Hiſce noctambulonibus venæ ſectio, & ratione euacuationis, & refrigerationis medetur. Sed cætera prudentiæ cuiuſq; medici relinquimus.



IACOBVS HORSTIVS D. STVDIOSIS ARTIVM ET MEDICINÆ in Academia Iulia S. D.

Hodie, Deo volente, hora ſecunda pomeridiana, in auditorio magno, ad prælectiones vſitatas reuertar. Sed quia initio earum, ſubinde hiſtorias medicas dignas memoratu adducimus, & ad vſum diſcentium phyſica medicaq; accommodamus, vt & auditorum experientia augeatur,

tur, & medicina rationalis exemplis confirmetur: non poſſumus hiſtoriam ambulonis, qui hiſce diebus in ſomno ſurgens, ſat longinquum iter dormiens ambulauit, & perreptādo puteum ſatis profundum ingreſſus, apprehendensq́; digitis manuum atque pedum parietem eius, firmiter adhæſit, donec clamans auxilium domeſticorum experiretur, ſilentio præterire, præſertim cum in ſacris concionibus de diuina eius conſeruatione & liberatione rectè dictum ſit. Fateor numen diuinum & in operibus naturæ, & in morbis multa ita regere, vt maxima pars ſit diuina & miraculoſa, minima naturæ & artis medicæ. Nam Hippocrates peſti τὸ θεῖον, id eſt, diuinum ineſſe docet, & rurſus περὶ εὐσχημοσύνης medici monet, vt numen diuinum omnia regens & in ijs quæ natura fiunt, & in morbis arte curatis, ſedulò animaduertat. Sed naturalis iſta vis & in hiſce ambulonibus, & in alijs multis

vel

vel operibus naturæ, vel morbis, qua Deus tanquam ſuo medio vtitur, diligenter explicanda eſt. Quam ob cauſam hora & loco antedictis, de natura, cauſis, effectu & curatione noctambulonum phyſicè diſſeram, vt & quæ naturalia ſint, ad gloriam Dei magis cognoſcantur, & quæ miraculoſè præter ordinem naturæ ſeſe habent, diſtinguantur. Qui de his certiores eſſe volunt, id temporis ibidem conuenire poterunt. Valete. Helmſtadij 23. Aprilis, Anno 1592.



DE NOCTAMBVLONIBVS OMNIA

quæ extant apud omnes medicos atq; Philoſophos tam veteres, quàm recentiores.

Hippocrates lib. III. Epidemiorum, & Galenus commento I. in eundem. Interpretes Hippocratis lunaticos, licet non ſatis propriè, appellaſſe.

VErùm hactenus quidam Interpretes librorum adeo contemnunt auditores, vt ego Alexandriæ quondam huiuſcemodi audiuerim de quodam ægro interpretationem in lib. I. de vulgaribus morbis deſcripto, illo capite, cuius eſt initium: Silenus, qui in Platamonis ædibus habitabat. Nam exponendis Hippocrates ijs, quæ illi acciderant, ita ſcribit: Noctem inſomnem duxit, multa verba, riſus, cantus. His igitur acclamabat, qui enar-

rabat

rabat librum: ſcilicet σεληνιακὸς erat, id eſt, lunaticus. Hîc præ admiratione diſcipuli in clamorem eruperunt.

Ariſtoteles lib. 5. de generatione animalium cap. 1.

Affirmat in ſomno non tantum motum, verum etiam ſenſus ſeruari poſſe, hac verba habens: Accidit enim dormientibus etiam animalibus ſenſus, non modò quæ ſomnia vocantur, ſed etiam præter ſomnia, vt ijs qui dormientes reſurgunt, & quidem pleraq; agunt ſine ſomnio. Sunt enim qui dormientes reſurgant & ambulent, videntes eo modo, quo qui vigilant. Iis enim ſenſus accidentium contingit, quanquam non vigilantibus, tamen non vt ſomnium.

Galenus lib. 2. de motu muſculorum tribus capitibus docet, & quod dormientes in ſomno ambulare queant, & quo modo.

Caput quartum de motu muſculorum.

Non

Non igitur ne dormientes quidem, omnes penitus ocioſos muſculos habent. Sed quicunque propter ebrietatem, aut defatigationem, aut infirmitatem virium omnes corporis partes omnino exoluentes, in mediam eas figuram muſculis redire permiſerunt: hi tantum perfectè muſculos quieſcentes habent. Non tamen in extremis figuris vllam particulam quiuis poteſt habere, dum dormit. Valida enim, & vehementer intenſa actione muſculorum ad huiuſmodi indigemus. Quacunq; autem in medio ſunt inter extremas & mediam figuram, in his vt plurimum ſomnum capimus. In quacunq; enim talium conſiſtiens membrum muſculis circa ipſum tonicè agentibus cuſtodiam figuræ commiſeris, ſic ſeruant: adeo vt ſedentes ſæpe quidam dormiuerint, & nonnulli deambulantes: & hoc equidem audiens, antea non credebam. Cum autem fuit opus aliquando per totam noctem iter facere, experientia rem ipſam edoctus, coactus ſum credere. Ferme enim

ſta-

ſtadium integrum dormiendo peregi, & ſomnia videns, nec prius excitatus ſum, quàm in lapidem impegerim, & id eſt profectò, quod non permittit dormienti iter facere longum, quia non poteſt exactè lauem viam nanciſci. Id igitur ſolis expertis credibile eſt. Cætera autem omnibus euidenter quotidie apparent, quæ in his, qui dormiunt ſedendo, accidunt. Et ipſorum quoq; diſcumbentium pauci omnino exactam figuram in vnaquaq; particula habent. Qui autem in manibus aliquid ſeruant, hi quidem & valde tonicam actionem oſtendunt: manent enim eorum digiti exactè flexi circa paruum ſæpe corpus, aurum, aut lapidem, aut aliquem nummum. Quod autem inferiori maxillæ accidit, nónne & id manifeſtum eſt? non enim diſcedit à ſuperiore, niſi ebrius aliquis, aut valde ignauus, aut ſummè defeſſus dormiat: & ipſe quoq; ſtertor propter huiuſmodi fieri ſolet, relaxata quidem inferiore maxilla, ſupino autem iacente homine. Etenim & idipſum videli-

delicet supinum iacere, signum est resolutionis: ob eamq́ue causam vtique & Hippocrates vtrumque damnat, & supinum iacere, & hiare dormientem. Decubitus autem in alteram laterum laudat. Cognoscere autem maximè posses quanta actio huiuscemodi cubationibus inest: si corpus hominis mortuum sic inclinaueris, non enim, ne minimo quidem tempore manebit: sed supinum aut pronum statim fiet, quocunque grauitate verget. Itaque & supinum iacere, & hiare non absque actione stertendi, aut exolutionis, aut ebrietatis, aut ignauiæ sunt signa. Ideo rursus Hippocrates, cum omnes partes iubeat luxatas, & contritas, in figuris dolore carentibus manuali operatione pertractare, cuiusmodi, inquit, in inferiori maxilla hominis mediocriter hiantis. qualis enim in manu angularis est figura, talis est in inferiori maxilla mediocris hiatus, hæc enim est extremarum media. Extremæ igitur inferioris maxillæ figuræ sunt, tum quæ maximè hiantibus, tum quæ den-

Lib. 1. Progn.

Lib. de luxatis.

S tes

tes inuicem firmantibus fit, quarum illa quidem à musculis, qui in mento & collo sunt, deorsum trahentibus, altera autem ab his, qui intra maxillam ex palato oriuntur, & his qui temporales vocantur, perficitur: nisi fortè & musculi masticatorij nuncupati, qui sunt ad latera inferioris maxillæ, actionem adiuuant, hoc enim alibi discutiemus. Verùm mediocriter hiando media figura fit, omnibus dictis musculis quiescentibus. Cæterum & morientibus sponte sua ad hanc maxilla inferior merito accedit. Omnes enim musculi actione priuantur. Manifestum igitur, quoddum dormiunt non aperto ore, actio musculorum retrahentium maxillam conseruatur, multi verò extensas aut flexas ad vnguem manus habentes vel etiam crura, dormiunt, seruantes etiam in his actionem tonicam. Sed fortè longior sum, cum liceat in memoriam reducere, quæ maximè in promptu sunt. Quis enim nostrum opus esse negabit, scilicet effluxiones superfluitatū per musculos custo-

Lib. 11. de vsu part. & lib. 4. ad min. anat.

custodiri? Meatuum enim excretoriorũ finibus ceu portis quibusdam custodes præsunt musculi præualidi, nihil permittentes extra ferri prius, quàm ratio iusserit. Quin & hos in dormientibus videmus suum officium absq; vitio perficere. Et emittere aliquid superfluitatum inuitè, aut resolutis his musculis fit, aut ratione deprauata, vt in phreneticis: aut etiam ratione & musculis grauatis, vt in ebrietatibus. Oportet enim aut rationem non praeesse, aut musculos agere non posse, aut vtraq; simul esse læsa. Temeraria igitur sententia est, quæ asserit animam dormientium quiescere, nisi cessationem hanc non perfectam quietem, sed quasi intermißione quandam vigoris dicant. nam si hoc dicant, bene dicunt, ipsisq; assentimur. Non enim sensus expertes penitus sunt dormientes, sed difficulter sentientes. Cur enim vocantes subaudiunt, & lumine importato exurgunt, & tangentes sentiunt? quod si mihi ebrium dicas, nec vbi terrarum sit, scientem, & eum,

qui præ ignauia Epimenide profundius dormiat: isti & prius, quàm dormirent, propè sensus expertes erant. & magis vtique custodiam cuiuscunque rei permitteres viro frugi & strenuo dormienti, quàm huiuscemodi vigilantibus. Veruntamen & isti conseruant multas operationes animales.

Caput Quintum.

Non igitur adhibenda est fides sermoni dicenti actiones, quæ fiunt dormientibus, & profundiori somno oppressis, omnes naturales esse, non enim in vniuersum verum est hoc. Nonne transferunt & mouent variè membra? nonne etiam dormientes loquuntur? an & hæc naturæ opera dicent? At (dicet fortasse quispiam) non assequimur mente ea fieri. Neque sanè palpebrarum motum semper: neque cum concionem habes, aut oras, aut disputas, adhibes mentem omnium partium motibus: neque cum Athenas adis ex Piræo, omnibus particularibus crurum actionibus. Nam cogitabun-

tabundi sæpius imprudenter peregerunt iter, aut etiam præterierunt locum, ad quem principio proficiscebantur. Vtrum igitur ambulatio neq; animæ actio est, neq; motu voluntario fit? Aeque enim nos & ambulatio præsens videtur latere, & quæ in somnis accidit, motus quidem partium, quæ mouentur: actio autem tonica, earum quæ non mouentur. quare quam causam in vigilantibus dixeris, quod sæpe non animaduertunt particulares actiones, hanc etiam & ad dormientes, & grauius oppressos transferre licet, nec amplius admirari, cur multa opera voluntario & his fiant? sed causæ ignorantia promptè pronunciare nullum talium operum voluntario fieri, vide, ne temerarium sit. Quod si nullo certiore iudicio huiuscemodi iudicari queant, vtrum voluntatis an naturæ sint actiones, quid aliud concluditur, quàm nihil oportere de ijs pronunciari? Atq; æquum potius est de huiusmodi dubitare, quàm temerè decernere. Sed si habemus euidentißimnm iudicium de

 volun-

voluntarijs actionibus, sicut certè habemus, pronunciemus confidentur non solum quodq; dictorum, verumetiam respirationem ipsam motu voluntario fieri, nimirum cum & ipsa subijci iudicio videatur. Quid igitur est, quo iudicamus opera voluntaria? Multa tibi confido, (non vnum iudicium) me daturum, omniaq; sibi inuicem consentanea. Etenim si, quæ fiunt, sedare potes, cum vis, & quæ non fiunt, facere, id est motus voluntarius. Si præterea citius aut tardius, crebrius & rarius ea faciendi potestatem habes, nonne omnibus modis manifestum est actiones eas seruire voluntati? Arteriæ certè motum & cordis neq; cohibere, neq; excitare, neque crebriorem, neq; rariorem, neq; tardiorem, neq; velociorem voluntas facere potest: idcirco ne animæ quidem opera huiuscemodi esse dicunt, sed naturæ: motũ autem crurum in ijs omnibus ratio regit. Nam & sedare, dum fit, & rursus excitare quiescentem, & velociorem & tardiorem & rariorem ac frequentiorem

rem efficere potest. Hæc eadem & in respirationis motu fiunt, quæ actio quidem est φρενῶν, & musculorum thoracis, vt in his, quæ de causis respirationis scripsimus, demonstratur: animæ autem, non naturæ est opus. Siquidem mouere musculos, animæ officium est. Non est autem æquum, in quibus causam non reperimus, in ijs discedere ab his, quæ euidenter apparent: euidentia certè sunt iudicia actionum voluntariarum. Causam autẽ non reperimus in his, quorum particulares actiones non assequimur. Qui igitur euidentibus fidem abrogat, sensus est expers: qui verò de dubijs promptè pronunciat, temerarius est: qui autem propter obscuritatem, quæ in his inest, quæ etiam clara sunt, habet suspecta, de numero eorum est, qui dubitationibus oblectãtur. Porro qui non modò suspecta habet, verum etiã quæ clara sunt, propter obscuritatem dubiorum studet euertere; extremè fatuus est. Ne igitur spõte sensum nobis ipsi adimamus, neq; dubitationis æmuli, aut fatui, aut

aliud eiuſmodi quiduis ſimus, ſed quod tum rectum eſt, tum modeſtis hominibus conuenit, quod quidem euidens eſt, promptè accipiamus: quod autẽ eſt dubium, per ocium quæramus. Euidens igitur eſt, voluntatem reſpirationi dominari: Dubiũ verò, quid ſit, cur plæraſque actionum voluntariarum mente nõ aſſequamur. Eo itaq; ſuppoſito quod eſt euidens, ad veſtigandam cauſam tranſeamus, non contendentes omnino quicquam in ea, nec adſerentes adhuc nos inueniſſe veram cauſam, tametſi ea dictis antea longè eſt probabilior. Cæterum (vt ego arbitror) nemo adhuc cauſam dixit, ſed dubitatione ſola (cuius iam mentionem feci) adſcripta, cauſam ſe putauerunt inueniſſe. Quorum ſanè inſtitutum eſt laudandum, ſiue inuenerunt, ſiue inuenire ſtuduerunt. Sed ipſos nos quoq; non decet pigros eſſe ad inueniendum ea, quæ reſtant.

Caput Sextum.

Principium autem inueniendi ea hoc facie-

faciemus, multos videlicet homines interdum actiones quasdam egisse, quarum paulò post penitus sunt obliti: vt qui per metum, aut ebrietatem, aut aliquid aliud generis eiusdem egerunt, nihil amplius eorum, quæ egerint, dum in illis constitutionibus erant, recordantur. Causa autem, vt mihi videtur, est, quod non intenti actionibus tota mente fuerint. Pars enim animæ imaginatiua, quæcunq; ea sit, hæc eadem & recordari videtur. Si itaq; insignes impressiones rerum in imaginationibus acceperit, conseruat perpetuò: atq; id quidem est memoria tenere. Sin verò obscuras & penitus superficiarias, non conseruat: & hoc est obliuisci, & hanc ob causam in ira, curis, ebrietatibus, timoribus, phrenitidibus, & omnino in vehementibus animi affectibus, nullius eorum quæ egerint, amplius meminerunt. Quid igitur mirum est, in somnis etiam obscurè agente anima, obscuras etiam imaginationes fieri, ideoq; nec stabiles? quid etiam mirum, si in vigilijs ratione quidem

dem aliquid meditante, & tota ferè circa curam intenta, parua quædam eius admodum pars circa ambulationem occupata inpreßionem actionis facit obſcuram: & idcirco ſtatim oblita, ne quidem, ſi ſpontaneo motu opus factum ſit, amplius meminit? Vt enim ſi nullo pacto recordaremur, non vtiq; poſſemus de vlla re præterita conſiderare: ſic in quibus non meminimus, neſcimus qualiánam erant. Conſeruari enim ea prius memoria oportet, vt, qualiánam ſint natura, deinde conſideremus. Nihil igitur mirum mihi certè videtur, ſi motu voluntario reſpirationem in ſomnis agente, poſtquam expergefacti fuerimus, non poßimus dicere, an ſecundum voluntatem reſpiremus: ſed ſimile profectò accidit, quod illi, qui & pedes & manus in ſomnis mouerit, & aliquid ſit locutus: poſtea illorum oblitus dicat fieri abſq; voluntate & membrorum motum, & vocem. Nam & qui mente errant, loquuntur, & vadunt, & omnes motus voluntarios obeunt, ſed ne

hi

hi quidem, cum ad ingenium redierint, amplius meminerunt, quæ egerint. Noui enim quendam per tredecim dies delirasse hoc pacto. Putabat quidē se Athenis non Romæ iacere, crebrò autem familiarem puerum vocans, iubebat sibi, quæ ad gymnasium pertinebant, afferri, & pauca intermißione facta, heus, inquit, Ptolemæum dico, decreui in gymnasio diu lauari, ac nonnunquam etiam exibebat interea, atq; indutus ibat rectà ad ostium aulæ: ac cum retinerent eum, qui intus erant, exireq; prohiberent, cur prohiberetur ab eis, percontabatur. Hi verò (nihil enim licebat aliud dicere, quàm ea, quæ erant vera) febricitasse eum dicebant, & adhuc febricitare. Ipse autem & ad hæc valdè modestè respondebat: scire enim & ipse dicebat, quod adhuc reliquiæ sibi febris restabant, sed eas penitus esse exiguas, nec metuendum, ne à balneo læderetur: ortam enim sibi totam præsentem febrem ex itinere. An non recordaris, conuersus ad puerum dicebat, quod laboriosè

heri iter fecimus à Megaris Athenas? Talia cum diceret ac faceret, fluxu sanguinis per nares repente copioso sibi facto, & post ipsum sudore, statim quidem conualuit. Sed eorum, quæ ante sibi acciderant, nullius amplius recordabatur. Vtrum igitur (hoc enim est, quod à principio proposuimus ostendere) surrexisse & locutum fuisse, & aluum exonerasse, & minxisse (hæc enim omnia in omnibus illis diebus homo faciebat) non sint actiones voluntariæ: an id quidem absurdum? Nam si hæ non sunt voluntariæ, ne vlla alia quidem erit. Non autem eorum recordabatur, quemadmodum ne sobrij quidem eorum, quæ ebrij fecerunt, amplius meminerunt. Quid igitur mirum ita se habere & in respiratione, vt fiat quidem ipsa ex voluntate? Sed cùm aliâs quidem diligentius adhibeamus mentem, aliâs verò negligentius segniusq́; : Idcirco recordamur quidem actionum, quibus mentem adhibuimus: obliuiscimur autem, quæ secus se habent. Quoniam verò

cuius

cuius rei penitus obliti fuerimus, hanc ne actam quidem fuisse aliquando putamus: consequens est, vt ne si cum voluntate quidem acta sit, recordemur. Quod autem totum opus respirationis voluntate & sponte ab anima fiat, declarauit seruus barbarus: qui cum vehementi ira concitatus, mortē sibi consciscere decreuisset, prostratus humi, respirationeq́ cohibita, longo quidem tēpore immobilis erat: postea verò paulum volutatus, hoc pacto mortuus est. Quod si non liceret vsquequaq respirationem cohibere, ne idcirco quidem aliquis negaret, quin ipsa secundum volūtatem fieret. Apparent enim eorum operum, quæ motu voluntario fiunt, alia quidem libera esse, alia verò affectibus corporis seruire. Priora itaq perpetuò absq impedimento à nobis fiunt: posteriora verò non perpetuò, sed in tempore quodam & cum mensura. Nam ire ad aliquem, & alloqui & capere aliquid, & recipere, absolutè libera sunt: egerere verò & mingere, corporis affectuū sunt

reme-

remedia. Atqui nonnulli tacuerunt quidem annum integrum, & eo amplius, idq́ſ ſponte ſua: egeſtionem verò, vel vrinam retinere, non modò annis, ſed ne menſibus, quinimo ne diebus paucis nemo potuit. Adeo enim vrgent ac ſæpe angunt vel multitudine aggrauantia, vel acrimonia mordentia, vt quidam ne in locum quidem conſuetum abire valuerint. Simile igitur his eſt & reſpirationis opus, imo multo magis vrget, ac celeriorem neceßitatem habet. etenim periculum eſt ne quis moriatur, niſi reſpirauerit, atq; extremè moleſtum eſt ſuffocari. Nihil igitur mirum, ſi penitus retinere ipſam arduum ſit, neq; enim omnes ad moriendũ ſunt procliues, etiamſi infinitis malis conflictentur: neq; qui eò progrediuntur, abire è vita ſummo cum dolore volunt. Ne igitur quiſpiam eò, quod tacere quidem ſi velimus, vſquequaque poſſumus, reſpirationem verò retinere non poſſumus, idcirco voluntarium quidem opus eſſe vocem, minimè autem, ſed naturale quiddam reſpira-

tionem

rionem existimet. Id certè arbitror clarè demonstratum fuisse.

Ludouicus Cœlius Rhodiginus lectionum antiquarum lib. 16. cap. 36. editionis an. 1517. recentioris verò lib. 30. ca. 8.

Ex ijs verò omnibus facilimum erit, ambiguitates tollere, quæ ab ingeniosis plerunq; agitari solent, & ab experientia originem ducunt. Namq; obseruatum est, Vinolentos non ferè dormire. Id & in libro Encyclicarum quæstionum proposuit Aristoteles, & Hali Practices primo, vbi in ebrietate ait, non esse somno locum. Ibi namque fieri, quod in lucernis contingit, in quas si præter modum infuderis oleum, restinguitur mox lumen. Ratio verò euidens. Nam ad somnum creandum calidum adesse humorem, opus est: hic enim concoqui expeditè potest, indeq; ad caput vapores surriguntur, à quibus subinde somnus inducitur. Quod si deest, exiguusq; humor, aut concoctu diffici-

lis ineſt, ſomnus non oritur. Qua de cauſa poſt cibum ſomnolentiſsimi fieri ob calorem ſolemus. Melancholicos verò & vehementer æſtuantes inſomnia tenet, alteros, quia refrigeratus humor penitus eſt: alteros, quia nullus eſt, aut certè minimus. Scribit Auerrois, poſt labores obrepere ſomnum, quia dum mouentur animalia, exercenturq́ue, ſpargitur innatus calor eorum, & quantitas diminuitur, indeq́ue refrigeratur, & proinde neceſſario ad principia recurrit, vt proprijs velut theſauris communiatur aduerſus præpedientia. Ariſtoteles verò ex Themiſtij interpretatione: Aliquando, inquit, ex fatigatione multa pertentamur ſomno: Cuius ea ratio eſt, quod labor diffundit quædam in nobis, & tabeſcere facit, quæ vicem incocti alimenti præbent, niſi colliquamentū id frigidum ſit. Ita inteſtinorum calor, qui ex attritu, laboreq́ue exprimitur, recrementa quædam emollit, quæ ad ſuperiorem locum redundantia ſomnum inducunt. Interdum & morbi hoc faciunt,

ciunt, qui ex humidis & calidis excrementis conualescunt, quod genus in febre & lethargo cernimus. Hieme procul dubio somnolentiores sumus, quod aëris humectatio frigida facit, & noctes porro longiores, sicuti Hippocratẽ quoq; sanxisse nouimus. Sed maior id quoq; facit cibariorum ingestio, nam appetentia tunc vegetior & excitatior est. Quoniam verò vt membris grauioribus simus, facit somnus. Hinc & illud obuenire à peritioribus adnotatum est, vt quo tempore plus dormimus quàm vigilamus, quod hybernum profectum est, hoc vox efficiatur grauior. Cum enim tempus, quod interuenit ad vigilandũ breue sit, habitus corporis, qui inter dormiendum committitur, permanere vsq; ad somni repetitionem potest. Igitur cum aër non solum interior, sed exterior, sit craßior, & craßior qui est, tardius etiam moueatur, tunc grauior non immeritò vox est. Nec illud incuriosè transiliuerim, quod Aristotelica lectio, magister mutus mihi suggerit in

præsentia: Qui grauiter & suauißimè dormiant, nihil admodum somniare, quia sensus & intelligentia hominis tunc suo fungi officio potest, cum animus tranquillatur & requiescit, qua quidem requie vel ipsa sciendi ratio constare videtur. Ex quo fit, vt amentes sint pueri, & ebrij, & insani. Facit enim calor, qui nimis in his est, vt motu plurimo vehementißimoq́ inquietentur, quo motu desistente, prudentiores esse incipiunt. Qua tamen in parte commonendi amplius sumus, quod à doctißimis proditum est, Gallorum pueros initio sapientes videri, mox auctiores factos desipere. Quod educandi curæ aliqui ascribunt: Aut verius, cũ extra modum corpore sint humectiore, calor innatus ita adobruitur, vt quiescat. Propterea item orbiculatiore sunt capite, quia nequit expandi caliditas. Ex ea verò quiete videntur illi quidem sapientiores. Vbi verò auxerint, humecta illa redundantia ætate iam deflaccescente; calor inualescens præualet, proin-

proinde vehementiores illis contingunt motus, euaporante humido caliditatis vi. Adiuuare putant & capitis illam nõ naturalem configurationem, quam sunt initio consecuti. At in Italia contraria se ratione habere pueros, palàm est. Vnde scitissimum profluit Adagiũ, vt Gallicam appellantes sapientiam, præmaturam intelligamus, & quæ mox deficiens obbrutescat quodammodo.

CAPVT XXXVII.

Vt verò ad institutum redeamus, iactatur animus noster maximè in somnis, calore scilicet, qui vndiq; in partem se interiorem colligit. Atq; ita efficitur, vt plurima vehementissimaq; illa obstante iactatione, nullum interuenire somnium possit, vaporibus multis phantasiæ organũ scandentibus. Nec putandum, quod animus tunc conquiescat, & per se maximè sit, cum nullum somniũ trahitur, vt multitudinis opinio est. Plurimus autem motus, cum suauissimè quis obdormiscit, merito propterea

est, quod tunc maximè larga caloris copia in partem interiorem contrahitur. Porrò in somno, quem cibo ingesto primum capimus, nulla facultas videndi somnij datur, quia tunc maximè accidit, vt animus propter cibum ingestum concitetur. Somnium verò occurrit, cum cogitantibus nobis & ante oculos rem ponentibus, obrepit somnus. Illud quoq; obiter hic annotasse, operæpretium fuerit, eos qui instructi virtutibus sint, meliora somnia videre, quod etiam vigilantes meliora animaduertunt. Qui deterius animo vel corpore affecti sunt, deteriora concipiunt. Melancholici idcirco in somnis crebrò excitari consueuerunt, quod calore tunc largiore bilis atræ vrgente, animus moueri æquè amplius cogitur, vnde exiliunt sæpe, surguntq; euntes huc illuc. Hincq; aucupantur eruditi causam, quare nonnullis quandoq; obueniat, vt etiam dormientes ambulent. Id enim ferè contingit, vbi multus fuerit motus & multa perturbatio, nec tamen vali-

da

da adeo, vt etiam somnum conuellat. Sed quid est, quod contemplantibus plerunq; somnus obrepit? Nempe cum in motu & solicitudine cogitatio nostra sit, eoq; impediatur concoctio, necesse est, crassa esse euaporamenta, quæ commeant. Illud vtiq; scitu item iucundum, cum calor ad ima subterfugit, frigescũt palpebræ, & frigefactæ comprimuntur & confluunt. Ita quibus palpebræ sunt conniuendo obdormiscunt, nihil enim aliud cohibet, mouet, imperat, regit in corpore quàm calor. Frigent igitur superiora in somno, & vndiq; corporis extrema. Contra recalescunt inferiores loci, vt pedes, & interiora, vt viscera; & id genus alia. Expergiscitur verò animal, vbi primum absoluta & profligata concoctio est. Cumq; intimus calor, qui ambientis frigoris metu in angustum se contulerat, tandem victis difficultatibus, & superior factus promicat è latebra. Sed illud relinquimúsne indiscussum? Quidnam sit causæ, quod dormientes, & properè oculos diducen-

tes, lucem intuemur. Nempe, inquit Alexander, quod visibilis spiritus coactus, ac contractus, plurimusq; effectus inter dormiendum, repente ac multiplex exiens, per tenebras vtpote gradiens ipse ad videndum fulgentior euadit. Legimus in naturali historia, Tiberio Cæsari aliam quàm cæterorum mortalium fuisse naturam, vt expergefactus noctu, paulisper haud alio modo, quàm luce clara contueretur omnia paulatim tenebris sese obducentibus. Idem ferè Tranquillus quoq; de eodem recenset Imperatore. Cæterum nos posteaquam multa satis de somni ratione congeßimus, claudamus elucubrationem hanc Academicis placitis. Platonem accepimus, in cibo & potu tanta fuisse continentia, vt non solum delicatiores epulas & opipara conuiuia spreuerit, sed tantum duntaxat cibi per omnem vitam sumserit, quantũ satis esset ad vitæ neceßitatem. Oliuis modo Academicis & vili pane, atq; interim aqua contentũ fuisse prodidêre. Quem victum quantum

tum somni sequi verisimile est, tantum dormire solitum, scilicet non plus, quàm quod satis esset ad euitandam ex nimia vigilia malam valetudinem. Cæteros etiam, quod ex primo libro de legibus patet, solebat admonere, vt nocte surgerent ad res tum publicas tum priuatas obeundas. Somnum enim immodicum & corpori & animo obesse, dicebat; parumq́ inter mortuum & dormientē interesse. Itaq; vt quisq; viuere & sentire cuperet, sic vigilare oportere, quantum salua corporis valetudine id fieri posset. Hinc arbitror illa profluxisse Aristotelica ex libro de animalium generatione quinto: Somnus autem talis sua natura esse videtur, vt viuendi & non viuēdi interliminium sit, & neq; omnino sit qui dormit, neq; non sit. Viuitur enim potißimum vigilia, propter sensum. Et in præfatione naturalis historiæ Plinius: Dum ista mußitamus, pluribus horis viuimus: profectò enim vita vigilia est. Propterea Aristonis illud vero verius est: Breue admo-

dum viuendi tempus eſſe homini contributum: nam ſomnus veluti publicanus, dimidium aufert. At Leontinus Gorgias ſenio iam feſſus, ac perimbecillis, cum in ſomnum collapſus iaceret, ac familiarium quiſpiam accedens ex eo, vt haberet, ſcitari inſtitiſſet, ἤδη, *inquit,* μὲ ὁ ὕπνος ἄρχεται παρακατατίθεσθαι τῷ ἀδελφῷ, *id eſt, iam me apud fratrem deponere adortus eſt ſopor.*

Hieronymus Fracaſtorius lib. 2. de intellectione.

De ſomnÿs autem acturi operæ pretium putamus, vt prius de ſomno agamus, quid ſit, & quomodo fiat, ſed ne hoc quidem perquirere poſſumus, niſi prius de vigilia egerimus, quæ breui fient. Vigilare autem tum dicitur animal, cum & ſentit & ſtat, & motus exercet voluntarios: quæ tum fieri ſolent, cum anima ſpecie boni mota tranſmittit liberè ſpiritus ad membra extrinſeca exercenda per ſenſum & motum. Primum igitur, quod requiritur, eſt ſpecies boni in

in anima interiori, quæ in actu fit, & diffunditur ab ipsa vsq; ad membra exercenda, qua re facta, & spiritus necessarij & seruientes transmittuntur ad ea membra, & reguntur pro eo fine. Si igitur ipsa membra bene disposita sunt, si & viæ liberæ, & non impeditæ: si & spiritus apti: si & species mouens animam conueniens sit, tum fit membrorum exercitatio, & vigiliæ opera: quod si in aliquo horum defectus fuerit, impediri finem accidit. Si enim membra ipsa malè affecta fuerint, vt stupefacta aut resoluta, aut incisa, tunc nec stare, nec sensum obire, nec motus possunt. Similiter si & viæ aut oppilatæ nimium extiterint, aut ablatæ, idem sequitur. at verò & si spiritus inepti sint, vt stupefacti, aut resoluti, aut aliter impediti, non obtinetur finis: maximè autem cum species boni, quæ mouere animam debet, impedimentum vllum receperit. multipliciter autem impediri solet. Primum vel quod aliquod graue accidens illam opprimat & prosternat, vt lipo-

thymiæ, epilepsiæ, apoplexiæ, ecstases, præfocationes, contusiones, timores magni, & id genus: vel quod & potest & nullum graue accidens recepit, sed tantum quod sub labore quodam & certa molestia recipit exercere membra. vnde melius & suauius iudicat cessare, vel quod intenta ad aliquid, quo delectatur, obliuiscitur prioris intentionis exercendi membra. Tot igitur cum vigiliam impediant, somnum quidem non dicimus, cum propter defectum membrorum extrinsecorum animal nec potest stare, nec sentire, nec moueri. Similiter, nec si viæ sint oppilatæ atq; infartæ, aut abscissæ, eum somnum non appellamus: si propter hoc animal sensum amittit & stationem. sed neq; si spiritus ipsi sunt stupefacti, & immobiles: neque etiam, si graue aliquod accidens prostrauerit animam, & sensum & omnem intentionem abstulerit, somnum vocamus, sed tum solum dormire animal dicitur, cum anima non omnino in aliis impedita, aut recipit sub labore

quo-

quodam & displicentia exercitationem membrorum. unde magis gratam & suauem indicat cessationem, aut intenta ad aliquid, qua gaudet & delectatur, obliuiscitur prioris intentionis exercendi membra. Sub labore autem & displicentia recipit exercere membra, cum aut illa iam fatigata sunt, aut spiritus quodammodo fessi & resoluti: aut cum sedes ipsius animæ interioris grauata est, hoc est nerui & membranæ illic existentes: spiritus item pigri, torpidi, & viæ non planæ, expeditæ. hæc enim cum concurrunt, tunc retrahitur anima ab exercitatione membrorum, & quiescere amat, & intentio cessat exercendi, spiritus non transmittuntur, & sic fit somnus. qui propterea placidus & suauis dicitur, quod cessationem illam anima, vti gratum recipit, contrarium autem, vti graue. hæc autem grauitas, & labor animæ maximè accidit, cum euaporatione multa sursum lata nerui relaxantur & opplentur: similiter & membranæ circa cere-

brum

brum & venæ, vnde & ſpiritus graues redduntur, & pigri. quare anima ipſa laborem quendam percipit in mouendo ipſos, in tendendo neruos, & membranas, quas tendi oportet in vigilia. hi autem molles ſunt & graues, quibus de cauſis ceſſare ab opere ſuaue ab anima iudicatur. Euaporatio autem, vnde hæc accidunt, interdum à cibo & potu fit, interdum à quibuſdam epotis, quæ frigidiſsima ſunt, & craſſa & ſomnifera dicuntur. inter has verò euaporationes & ſomnos, qui ab his fiunt, hoc intereſt, quod quæ à cibo & potu fit, naturalis eſt, & finem habet in natura, quo animal reſtauretur à fatigatione in vigilia: qui verò ab epotis frigidis ſomnus fit, violentus eſt, & ad ægritudinem magis refertur; quare non naturalis dicitur. Naturalis quoq; & ille ſomnus eſt, qui fatigatis multum membris, tametſi non cibum & potum capiat animal, proſtratum tamen ſomno capitur. habet enim finẽ in natura reſtauratio. Videtur igitur, quod ſomnus ſit ceſſatio animæ interio

terioris ab exercitatione membrorum in sensu & motu non per impotentiam, sed ob id solum facta, quod melius, & suauius iudicat cessare, quàm mouere. quod fit àut euaporatione multa grauante, & opplente sedem animæ, aut fatigatis membris, & spiritibus: aut facta obliuione prioris intentionis ex intentione in aliud, quod delectat. & hoc enim sæpe accidit, vt infantibus, quibus nutrices per cantilenas somnum inducunt.

Est igitur somnus alius simpliciter & vniuersaliter vigiliæ oppositus, alius secundum quid, & in parte solum. Simpliciter quidem, quo & sensus omnes & motus voluntarij ligati sunt: secundum quid autem & in parte tantum, in quo vel non sensus omnes sunt ligati, vel sensus ipsi quidem ligati sunt, motus autem voluntarij non. Nam, quoniã neq; idem spiritus, neq; eædem viæ, neq; eædem species sunt sensuum omnium & motuum, fieri quidem potest vt plures ligentur sensus, non tamen omnes, vel sensus quidem

dem ligentur, motus autem voluntarij non. qua de causa accidit sæpe, vt dormientib. nobis sensus quidem ligati sint, voluntarij autem motus non. siquidem & quidam dormientes surgunt tamen, & sese vestiunt: & nonnulli domo exeunt. facta enim phantasia surgendi, quanquam sopiti sint sensus, motus tamen illi fieri possunt, qui à phantasia dependent, quoniam non simpliciter dormiunt. Interdum nõ omnes sensus dormiunt, sed aliqui tantum, propter quod somnus infantibus irrepit sensim ex cantilenis: intenta enim anima ad aures & cantum, obliuiscitur oculorum & cæterorum membrorum, vnde & spiritus, qui ad membra transmittebantur, recurrunt ad suum principium, quam cessationem recipit anima vt suauem: & in oculis & in alijs membris dormit, quamuis secundum aures vigilet. verum & in his paulo post dormiet, percurrente enim spiritu ad sedem animæ, & cum eo humore aliquo, grauatur sensim ipsa, & quietem simpliciter amat

vnd

vnde ſimul etiam aurium obliuiſcitur, ac dormit. ſimiliter & pedum frictio ſolet ſomnũ allicere eadem de cauſa. idem facit & lectio, & auſcultatio, & decubitus, & in vniuerſum omnia, quæ leuem voluptatem in certis membris inducunt. multa verò ſi ſit, vigiliam parit, quoniam attentionem poſcit. oportet ergo, vt non multa ſit voluptas illa, & nulla alia ſit ſpecies, quæ attrahere ad ſe animam poßit, vnde ſomnus conciliatur. Quo ingenio vtuntur medici ad ægros, qui dormire non poſſunt, per cadentis guttæ leuem, & placidum ſonum. alij cunabula inuenere, alij penſiles lectulos, alij alia.

Leuinus Lemnius de occultis naturæ miraculis lib. 2. ca. 5.

De ijs qui ſubducto lecto, ſomnoq́; oppreſsi ambulant, ac perreptant culmina ædiumq́; tabulata, multaq; perficiunt dormitantes, quæ vigilantibus acceſſu adituq; ſunt difficilima, quæque ſumma cura perficere præſtareq́; nequeant.

Con-

Contingit nonnullos in florentie quidẽ, viuidaq́; ætate (nam seniculi vtpote spiritu vitali vel extincto, vel flaccido, tale quiddam moliri nequeunt, vt qui etiam in genialis thori ascensu segnes sunt ac tardiusculi) intempesta nocte, vel antelucano, exilire, ac lecto se subducere, quæq́; accessu adituq́; vigilantibus sunt difficilima perficere, eaq́; tam inoffense peragere, vt nemini non spectantium admirationem stuporemq́; incutiant. Quod si illos non interpelles, nec ab incepto reuoces, sensim se denuò in lectum referant. Cæterum cum ista obeunt, si illos nota agnitaq́; voce, aut eo nomine, quo Christianismo sunt insigniti, ac baptismo initiati, compellare pergas, ex consternatione, incussoq́; terrore, ac perturbatione decidunt, dissipatis scilicet spiritibus discussaq́; vi ac facultate naturali, qua illa perfecerunt: itaq́; permittendi sunt suo motu ferri, atq́; in priores sedes se sponte recipere. Qui verò incubo opprimuntur, nocturnisq́; suppressionib. fatigantur, quod fit,

vbi cordi ac cerebro fuliginosi densiq́ spiritus incumbunt, vellicari debent proprioq́ nomine excitari. Confestim enim, etsi non magnopere vocem intendas, sibi restituuntur, atq; ad se redeunt, discußis scilicet fumis, ac subsidente sanguine, qui per riuos ductusq́ venarum diffunditur. Magna autem ex parte hic affectus ineunte vere illos corripit, qui aßiduè ventriculi cruditate laborant, quiq́ frequentius in dorsum ac resupini decumbunt. Quo fit vt patulis oculis atq; inconniuentibus, apertoq́ ore atq; hiante, magno valetudinis incommodo somnum capiant. Subitò enim velut graui ingruente mole eam angustiam percipiunt, vt suppresse voce suspiria gemitusq́ plorabundos edant; qui tamen, vbi quis inditum illis nomen inclamat, ocyus se in latus deuoluunt, illasq́ Strigas ac Lemures, quibus se opprimi imaginantur, excutiunt. Contrario modo afficiuntur nostri ambulantes: Illi siquidem clausis oculis in tenebris dimicant, ac strepitu tumultuq́

omnia complent, nonnunquam silentes sursum deorsumq́; rapiuntur, ac nullo fulti adminiculo summa tectorum fastigia ascensu superant. Quæ ab ijs fieri persuasum habeo, ex sanguine turgido ac spumanti, tum æstuoso feruidoq́; spiritu, quæ in mentis sedem delata animæ vim ac facultatem, qua functiones suas perficit, partesq́; instrumentarias ad actiones impellit, agitant, atq; ad huiusmodi motus effectus cōcitant. Quo fit vt corpus spiritus animalis impulsu, qui neruorum ac musculorum robur, hoc est, sentiendi mouendiq́; munus in cerebro continet ac tuetur, in sublime feratur, eiusq́; vi etiam per somnum ad tales actiones incitetur. Sunt autem istiusmodi conditionis homines raro laxoq́; corporis contextu, ac molis exiguæ, sed magna spiritus agilitate, animoq́; feruido: Vnde euenit, vt si vel extremis manuum pedumq́; articulis prehendant aliquid, se librent ac fulciant, contactisq́; tabulatis adhærescāt. Simile enim quiddam ijs corporibus accidit,

cidit, quod turbinatis illis dolijs, quæ apud Belgas Oceani ostijs inijciuntur, quò nautæ fidam stationem, tutumq́ portum consequantur, ac loca vadosa, scopulosq́ latentes declinent. Illa siquidem licet ferreis laminis obducta sint, catenisq́ reuincta, ac ponderoso ingentiq́ saxo alligata: fluitant tamen, ac mari innatant, nec nisi dehiscant, in imum deuoluuntur: quoniam spiritu ac flatibus, aëreq́ copioso, adhibitis in eum vsum follibus, oppleta sunt; Sic isti quoniam flatibus turgescunt ac spiritu aëreo implentur, in sublime rapiuntur, ac suspenso leniq́ gradu vt limaces ac cochleæ, quæ cum oculis carent, protensis cornibus prætentant iter, editissima quaq́ perreptant, nocturnasq́ ambulationes perficiunt. Quod verò inoffensè nulloq́ corporis incommodo ista peragant, nec labi contingat, aut in præceps agi, eò fit, quod sensim ac nullo metu, nullaq́ trepidatione, aut discriminis respectu ista aggrediantur, quæ plærunque vigiles à rebus anxijs ac periculosis vel

auocare ſolent; vel deterrere. Siquidem non alia ratione hæc attentare ſolent, quàm ebrij ac mente capti, qui inconſultè, magnaq́ temeritate atq; audacia, pericula quæq; aggredi non metuunt, quibus ſi poſtridie aut vbi mente conſtare cœperint, in memoriam reuoces, quid egerint quantaq́ diſcrimina ſubierint: omnia prorſus excidiſſe ſibi ingenuè fatentur, totoq́ corpore horreſcunt, cùm ab alijs, quibus ſe periculis obiecerint, quaſúe tragœdias atq; intemperies excitarint, referri audiunt. Quod ſi huiuſmodi corporibus humores minus exæſtuent: minórq; ſit ſpirituum ardor atque agitatio, vociferari tantum illos ac ſubſilire contingit, ſed lecto ſpondæq; inhærere: neq; enim tam validi ſunt, tamq; violenti ſpiritus, vt ſubtollere corpus poßint. Quibuſcunq; enim, Hippocrate teſte, cerebrum incaleſcit, quod bilioſis fit, non pituitoſis, hi noctu clamitant, ac tumultuantur, præſertim ſi tumultuosè ac feruidè ſua negocia, actionesq; diurnas perficiunt, rerumq;

ſua-

ſuarum ſatagunt: Vt ſunt Ardeliones quidam, hoc eſt, homines inquieti ac iactabundi, qui omnibus ſe negociis ingerunt, atq; vltrò citroq́; diſcurſant, miriſq; vtuntur geſtibus, quos etiam ex oculis deprehendere licet, ex vultu, inceſſu, veſtitu, totoq; corporis habitu, quorum ſingula variis modis componunt atq; immutant, aliamq́; perſonam ſubinde ſibi aſſciſcunt, nempe vel hiſtrionis, vel palæſtritæ, aut deniq; agyrtæ, hoc eſt, circumforanei circulatoris, qui ad nugas plebem conuocat: Quo fit vt in ſomno exiliant, ac plauſum ſtrepitumq́; excitent, ob ſimulacra quæ ſenſui occurrunt, quæq́; voluntati atq; actionibus diurnis correſpondent. Sic ſinguli noſtrum, cum interdiu intentè aliquid agimus ſerioq́; tractamus, earum rerum ſpecies ac ſpectra noctu animo obuerſantur, voceſq́; clamoſas ac turbulentas extorquent. Quæ enim toto die nos fatigare vrgereq́; ſolent, inclinato iam die in cerebrũ aſsiliunt, nocturnaſq; intemperies excitant, aut ſaltem men-

tem ijs occupatam detinent, vt somnus non sit placidus, sed obiectis imaginibus identidem interrumpatur.

Petrus Salius Diuersus de affectibus particularibus cap. 18.

De dormientibus qui vigilantium munia obeunt.

D*Vm homines vigilando munia animalia exercēt, spirituum opulētia in eis imminuitur ac disperditur: hinc labor in obeundis functionibus succedit, indeq; non possunt mortales perpetua sensuum agitatione frui. Huius merito ex naturæ præscripto animantibus irrepsit somnus, vt per eum, quiescente omni animalis motu ac sensatione, deperditi spiritus regenerentur, ac vires, quæ non tantum per motum sensationemq;, verum etiam per animales functiones obitas languent, restaurētur. In somno quiescit cerebrum, primum omnium sensationum instrumentum, & eo quiescente, cessat homo ab omni motu & ab omni sensuum functione: dumq; hoc*

hoc pacto se habet, in eo non tantũ nerui, musculi, membraq́ omnia, & præcipuè cerebrum, verum etiam omnes sensus consopiri videntur: quare tunc nec mouetur homo nec sentit. Attamen hic in somno non ita motu ac sensu priuatur, vt nusquam moueatur aut sentiat. Seruantur enim in dormientibus plurium musculorum motus, vt clarè apparet in his, qui excretionibus superfluitatum retinendis, & qui mandibulæ inferioris retractioni, & qui respirationi, & qui alijs huiuscemodi functionib. destinati sunt, sed clarius in his, à quibus purè & simpliciter voluntarij motus dependent, quorum ratione dormientes sæpe brachia & crura agitantes de loco ad locum mouentur. Seruantur etiam in multis sensus exteriores: Hinc aliqui vocem cantantis galli vel latrantis canis dormientes audiunt & dignoscunt, & lumen præsentis lucernæ verè agnoscunt, saporesq́ rei gustum afficientis dijudicant, fœtentiaq́ ac malè olentia discernunt: aliqui autem clàre

loquuntur, & alta voce quandoq; clamant, quidam etiam ad interrogata respondent, cuius merito nonnulli propria secreta in somnis cæteris aperuerunt. In nonnullis tamen adeo exteriores sensus consopiuntur, vt nihil ad extra percipiant, sed tantum interius phantasiâ repiant, sed tantum interius phantasiâ rerum idola repræsentante, apparent dormientibus insomnia, in quibus sibyipsis videntur audire, videre, loqui, discurrere, comedere, currere, pugnare, & cætera omnia patrare, quæ vigilando operari consuêuere. Hac insomnia aliquando clara & certa, aliquando incerta & confusa videntur, prout rerum spectra vel clarè vel confuse imaginationi repræsentantur. Nonnunquam tamen in quibusdam hæc ita euidentia apparent, vt dormientes ipsi, tanquam ex proposito ac ex industria aliquid agentes, è lecto surgant, & modò superiores domus partes, modò inferiores adeant, modò domo exeant ad exequenda ea, quæ verè imaginantur se facturos esse; hincq; in maximum discri-

crimen alicuius præcipitij deducuntur. Hoc quamuis difficile ſit imaginari rariſſimeq́; contingant tales caſus, cum in ſomno, quieſcente primo ſenſitorio (id eſt cerebro ipſo) debeat dormiens ab omni functione, tam motiua quàm ſenſitiua deſtitui, & ideo videãtur dormiẽtes nec poſſe moueri aut ſentire: tamen teſtimonia habemus celeberrimorum virorum, affirmantiũ in ſomno aliquando ſeruari motum, aliquando cum motu ſenſus ipſos, quod idem experientia ipſa in pluribus hoc euenire teſtata eſt. Galenus enim lib. 2. de muſculorum motu cap. 4. narrat quoſdam dormiendo deambulaſſe, & teſtatur ſe ipſum dormientem & ſomniantem integrum fermè ſtadium peregiſſe, nec à ſomno, priuſquam in lapidem impegiſſet, excitatum fuiſſe, quàm cauſam affirmat eam eſſe, propter quam non queant dormientes, quia læuem viam exactè nanciſci non poſſunt, iter longum facere, innuẽs ex hoc multos, ſi per planam viam progrederentur, longè proficiſci poſſe. Ariſtoteles au-

tem lib, 5. de generatione animalium, capite primo, affirmat in somno non tã- tum motum, verum etiam sensus seruari posse. hæc verba habens: Accidit enim dormientibus etiam animalibus sensus non modò quæ somnia vocantur, sed etiam præter somnia, vt ijs qui dormientes resurgunt, & quidem pleraq; agunt sine somnis: sunt enim qui dormientes resurgunt & ambulant videntes eo modo, quo qui vigilant, ijs enim qui sensus accidentiũ contingit, quanquam non vigilantibus, tamen non vt somnium. Ex quibus verbis claram eius habemus sententiam, quod in dormientibus quandoq; seruentur motus & sensus, & hoc non per somnium, quasi dicat, quod per somnium hoc eis non contingat, sed quod dormientes & non somniantes moueantur & videant, tanquam sint vigilantes. Quod affirmarũt hi duo inter Philosophos & Medicos celeberrimi viri, idem mihi experientia comprobauit. Iuuenem noui, qui somnians se propter negotia sua equitaturum

rum

rum esse, è lecto surgens, indutus vestimentis proprijs, cothurnisq; & calcarib. appositis, super fenestram (nam in tabulato degebat) conscendit & hinc indeq; diuaricatis cruribus parietem, perinde ac si equus esset, & voce ac calcaribus ad cursum incitabat: hic ex somno expergefactus, tanto horrore correptus est, cogitans se per somnium mortẽ ferè sibi ex præcipitio consciuisse, vt me die sequenti consuluerit ad prohibenda hæc insomnia, quæ ipsum ad obeunda vigilantium munia deducebant.

Alterum curaui, qui cum natura iurgiosus & contentiosus cũ alijs foret, vt plurimum somniabat se cum aliquo manum conferre, indeq; surgens è lecto arma capiebat, gladiumq; euaginatum furiosè vibrabat, perindeq; ac cum inimico pugnans, vndiq; parietes & circumstantia loca percutiebat, hunc solum in thalamo dormientem claudere, armaq; omnia inde auferre, ne vel seipsum vel alterum gladio confoderet, in posterum necessarium fuit, tam diuq;

solus

ſolus permanſit dormiens, quàm diu ſe cognouit à talibus inſomnijs deprehendi. Præter hos artificem cognoui, qui dormiens è lecto ſurgebat, è thalamoq́ exiens domum ferè totam peragrabat, ſcalasq́ nullo diſcrimine aſcendebat & deſcendebat. Hic ſemel nullis indumentis amictus exiens apothecam propriam adiuit, eamq́ clauibus aperuit, à qua demum expergefactus ab amicis, qui ei fortè obuiam facti fuerunt, maxima cũ verecundia & timore, dubitans ne inde ſtultus exiſtimaretur, non amplius dormiens, ſed vigilans rediuit. Dum hæc ſcriberem, accerſitus ſum ad inuiſendam adoleſcentulam annum decimũ nonum agentẽ, quæ decima die à puerperio media nocte, ſomnians ſe quædam domeſtica negotia acturam eſſe, è lecto hyeme ſæuiente, nullis indumentis amicta ſurrexit, & cum è thalamo hæc imaginatione ducta in partes domus inferioris deſcendere vellet, ſtrepitu facto dum oſtium aperiret, matrem, quæ vnà cum filia in eodem lecto decumbebat, exper-

expergefecit, quæ mater, nouitatem rei admirans, filiam alta voce clamans, eam increpando vocauit: ex qua voce expergefacta ipsa filia ad lectum rediјt, affirmans se nisi à somno excitata fuisset, è thalamo exituram esse. Hinc ad viginti quatuor dies, cum marito dormiens, similiter circa nonam horam noctis subito è lecto exiliens, & ad ostium properans, expergefacta à viro, eam alta voce vocante flens & tremens ad lectum regressa est, narrans se somniasse, fugere ex lecto tunc temporis voluisse, ad euitandam vim sibi illatam ab homine, Venerem ab ea expetente. hæc eadem cum similia insomnia sæpius passa sit, & hinc timeat ne quid mali ei ex hoc contingat, me ad eam curandam accersiuit. Alias his consimiles historias referre possem, tamen hæ sufficiant vltra testimonia Galeni & Aristotelis, ad confirmandam hanc sententiam, quod aliquando in dormientibus vel motus tantum, vel simul cum motu etiam ipsi sensus reseruentur. Qui dormientes

quo-

quomodo contra formalem rationẽ somni (qui est ligamentum primi sensiterij, per quod animal ab omni sensu & functione animali, ad regenerationem spirituum & ad restaurationem virium ex vigilia dißipatarum, quiescit) vigilantiũ munia, quæ sunt sentire & moueri, obire poßint, non ita facilè est explicare ac certam rationem reddere. Si tamen ad hoc ego probabilia (alij hanc rem demonstratiuis explicabunt rationibus) adducam, satis mihi fecisse videbor, ita horum affectuum causas expositurus. Anima corpori annexa, vt docet Hippocrates in libello de insomnijs, eidem, dum vigilat homo, ita inseruit, vt in multas partes distributa, singulis corporis partibus siue sensibus aliquam sui partem distribuat, videlicet auditui, visui, tactui, gustui, gressui, actioni, ac omni corporis facultati, in hacq́; distributione non sui iuris est anima, sicuti nec in cogitatione: non enim non potest corpori suas facultates impartiri, & non potest continuè aliquid nõ cogitare. Cum an-

autem corpus quiescit, anima adhuc in motu est, & corporis partes omnes perreptans, easdem gubernat, & omnes corporis actiones perficit. Nam corpus dormiens non sentit, ipsa verò vigilans cognoscit, ac visibilia videt, & audibilia audit, vadit, tangit, tristatur, gaudet, considerat: & in summa quæcunq; corporis aut animæ munia sunt, ea omnia anima ipsa in somno obit, dum anima, siue vigilando siue dormiendo hæc agit, semper omnia quæcunq; agat, mediantibus spiritibus, qui sunt propria & immediata ipsius animæ instrumenta, exequitur. Vnde in his, in quibus spiritus sunt perfectiores, semper anima proprias functiones, vbi organa naturaliter disposita fuerint, excellentius operatur, in quibus autem hi sint imperfecti, diminutè & imperfectè suas producit operationes. Spiritus perfecti & imperfecti redduntur ex puritate & impuritate sanguinis & humorum, quales enim sunt corporis nostri humores, tales sunt & spiritus. Qui spiritus

in aliquibus sunt puri, subtiles, ætherei & clari, in aliquibus sunt impuri, crassi, turbidi & nebulosi. Qui hos habent, sicuti nec vigilando perfectè, vel sensus vel mentis munia obeunt: ita nec dormiendo somniantes clarè rerum imagines, sensibus & menti iam oblatas, & in phantasia reseruatas, circumspiciũt: in hisq; præ nimia spirituum & humorũ impuritate, ac humiditate, vel nulla vel pauca & confusa videntur somnia; præ nimia enim turbatione & crassitie tum spirituum, tum humorum, rerum idola clara & euidentia repræsentari nequeunt. Qui autem spiritus claros, subtiles ac æthereos habuerit, sicuti in vigilia perspicax, ad actionesq; promptus, & ad motum facilis existit; ita in somno rerum imagines clarè discernit, easq; adeo euidentes ac euidenter conspicit, vt perinde ac in vigilia, ea omnia, quæ cogitationi offeruntur, tanquam vera imaginetur, eaq; sedulitate, qua vigilans in eisdem actionibus vteretur, hæc omnia mente exequatur, eo ordine

quo

quo imaginationi repræsentãtur. Quod si vltra spirituum tenuitatem ac subtilitatem dormiens sit fortis imaginatiuæ, quales solent esse qui melancholici sunt habitus, in quorum nonnullis rerũ imaginationes ita fortiter ac vehementer imprimuntur & adhærent, vt nullis argumentis dissuaderi aut ab his amoueri queant, in his hoc causatur, quod eis dormientib. somnia ita euidentia ac fortiter imaginata repræsentantur, vt vera magis hæc credant, quàm ea quæ ipsis vigilantibus offeruntur, hincq́; in his somnijs, tota mente ac totis viribus agentes, eas functiones, dominante anima præ spirituum tenuitate ac forti imaginatione ipsi corpori, perinde ac si vigilarent, operantur; & inde surgunt è lecto, ambulant, pugnant, ijsdemq́; proprijs operationibus, quæ somniantes imaginantur, se addicunt ac operam nauant. Quod si in his dormientibus etiam somnia non repræsententur, vbi tantã fuerit cum forti rerum imaginatione spirituum tenuitas & subtilitas,

possunt in his ab anima ita sensibus ipsis propriæ facultates impartiri, vt dormientes quidem non tamen somniantes, videant & audiant, cæterasq́ sensuum functiones euidentes habeant: indeq́ nonnulli dormientes iter inceptum prosequuti sunt, alij domus partes ipsis notas circumierunt superioraq́ ac inferiora adire potuerunt, alij ad loca familiaria, quæ ipsi videntes ab alijs discernere potuerunt, progressi sunt, quod est id quod philosophus per ea verba testabatur, dicens: Sunt enim qui dormientes resurgunt & ambulant, videntes eo modo quo qui vigilant: ijs enim qui sensus accidentium contingit, quanquam non vigilantibus, non tamen vt somnium. Causa igitur quod in dormientibus vel motus tantum vel vna cum motu, etiam sensus ipsi reseruentur, erit fortis imaginatiua vna cum spirituum tenuitate & subtilitate. Quoniam autem fortis hæc imaginatiua in melancholicis vt plurimum adesse solet, ideo animaduerto, talia accidentia vt plurimum

rimum causari in his qui melancholici sunt habitus, testorq́; me tales affectus in consimilibus hominibus curasse, in quibus etiam spirituum tenuitatem & subtilitatem inesse conieci. hos enim loquaces, promptos, impigros, facilè irascibiles & versatilis ingenij esse obseruaui. Quos cognoui facilius in hac incidere insomnia & dormitiones, vbi quibusdam passionibus irretiti essent, in his enim omnis imaginatio repræsentat id, à quo ijdem facile patiuntur & afficiuntur, & hi ab omni leui imaginatione & similitudine facilè in proprio affectu decipiuntur ac circa eandem supra modum solliciti sunt; circa enim sensus (vt dicebat Aristoteles in libro de somno & vigilia) facilè decipimur, cum in passionibus existimus. Vnde à modica similitudine trepidus imaginatur, & putat se hostem videre, amans autem dilectum inspicere, iracundus stimulantem præsentire, & hic quanto magis passibilior fuerit, tanto magis à minori similitudine decipitur. Vnde huius

ratione, qui fortem rerum imaginatiuam vnà cum ſpirituum tenuitate habuerint, ſi paſsionibus afficiatur, in hæc inſomnia procliuis erit: ac etiam vbi non ſomniauerit, dormiens poterit, ductus à leui ſimilitudine & imaginatione, vigilantium munia obire. Hæ penes me ſunt eæ cauſæ, ex quib. coniicio dormientes non præter rationem poſſe moueri & ſentire. Quas qui animaduertent, facilè nouerint, quibus præſidijs ſuccurrendum ſit ijs, qui talibus affectionibus detinentur. Cum enim, vt ex prædictis liquet, tenuitate ſpirituum ac forti imaginatione hi dotati ſint, quibus etiã adduntur ſæpe paſsiones quibus irretiti ſunt: quæ omnia in melancholicis habitibus promptius, quàm in cæteris quibuſcunq; reperiuntur ac firmantur, ideo ad talia inſomnia ac dormitiones prohibendas, & ſpiritus craſsiores reddere, & imaginationem minus tenacem efficere, melancholicum habitum temperare, & affectus ipſos in talibus patientibus corrigere debemus. Quos curabimus

bimus, non quia hæ affectiones ſint morbi, vel quia ab his malum aliquid ſimpliciter immineat, ſed quia hi dormiendo poſſent ex inſomnijs ad præcipitia deduci, vel ad aliqua peragenda concitari, ex quib. vel mortem incautè ac inconſideratè ſibi conſciſcerēt, vel alijs inferrent, cuius ratione, non autem quia ex inſomnijs aut ex ſomno lædantur, huiuſcemodi patientes conſulere medicos, ad tales ſomnos prohibendos, & ad talia inſomnia profliganda conſueuêre. Quod vbi contigerit, Medicus hac via quatuor indicationibus obuiabit. Primo nimiam ſpirituum ſubtilitatem corriget, eos craßiores reddens: hoc autem faciet, humores, ex quorum puriori & ſubtiliori parte hi regenerantur, incraſſando: hos verò incraſſabit, ſi alimenta craßi ſucci patientibus exhibenda præſcribat, talia erunt carnes bubulæ, leporinæ, ſuillæ & cochleæ, caſei omnes, oua ad perfectam concretionem cocta, fercula ex farina ſubacta, piſces molles, ſicuti loligines, ſepiæ, polypodes, anguil-

læ, legumina, castaneæ, rapæ, nuces pineæ, vina dulcia & crassa, & quæ huiusce sunt ordinis. Secundò imaginationis tenacitati ac fortitudini prospiciet, cerebrum, ex cuius sicca intemperie hæc dependet, humectando: in quo casu præter victus rationem humectantem præscribendam, maximè prodesse poterunt embrochæ & lotiones capitis, vel simpliciter ex aqua dulci paratæ, vel ex decoctionibus rerum, quæ eiusdem sint facultatis, compositæ. Secundum locum ab his habebunt inunctiones ex oleis humectantibus, quale est oleum amygdalarum dulcium & violaceum, & præter hæc odoramenta ex aquis odoratis, quæ similiter humectare queant. Tertio loco habitum melancholicum temperabit, præscripta ea victus ratione, quæ nec retorridos nec adustos, sed benignos humores generare poßit. quare humectantia alimenta, quæ tamen boni succi existant, administrentur, & corpus ipsum ad humidum alteretur, quod potißimum aquæ dulcis balnea, quæ in simi-

ſimili caſu cæteris omnibus medicamentis præferantur, præſtare poterunt; ſiq́; in his generati ſint, abundentq́; nigri & melancholici humores, lenibus medicamentis prius expurgentur. Vltimo vehementes intenſosq́; animi affectus corriget, ſi patientes à proprijs & moleſtis negotijs abducat, ſi hilarem vitam præſcribat, ſi iucundas & gratas ſocietates adhibeat, ſi grauibus perſuaſionibus eos increpet, ſi ſolicitudines & omnes laborioſas curas interdicat. in ſummaq́; ſi hos in contrarium habitum traducat. His omnibus peractis, ſperandum eſt, hoſce patientes à talibus inſomnijs & dormitionibus liberatos eſſe, vnde verè iucundiſsimum ſomnum, qui omnium laborum & ſolicitudinũ eis certum exiſtat perfugium, capere poſsint. Si tamen ex prædictis non omninò nec integrè res abſoluta ſit (in nonnullis enim vidi admodum difficile eſſe tales affectiones ſoluere) deueniat Medicus ad aliqua leniter ſomnum prouocantia: in quo caſu feliciter quandoque ex-

pertus ſum, poſt cænam ante ſomnum exhibere lac amigo dictum, ad quantitatem quinque aut ſex vnciarum, hinc enim leniter humectatur cerebrum, & leniter conſopitur, ſpiritusq́; illi tenues quodammodo incraſſantur. Quod ſi nec hoc ſufficiat: ad lenia ſtupefacientia deuenio, ſicuti ad fercula ex ſeminibus papaueris albi parata: ex quibus, prouocato profundiori ſomno, ac obtuſis ſpiritibus ipſis, adeo conſopiuntur homines, vt facultates ſenſitiuæ ac motiuæ proprijs organis ea viuacitate amplius communicari non poßint, vt ex his dormientes vel deambulare vel ſentire queant. Validiora autem ſtupefacientia vitanda eſſe duco, non quod hæc nequaquam ſint apta talia inſomnia ſtupefaciendo inhibere, ſed quoniam in tali caſu, cum patientes non ſint inſomnes, nec vigilijs crucientur, in ſomnosq́; procliues ſint, ſtupefacientia talia nocumentum quàm iuuamentum facilius inferre poſſent. Vltra enim intentũ ac propoſitum terminum agerent, cerebrumq́; ac omnes ſenſus ni-

ſus nimis conſopirent, vnde inſomnia quidem prohiberent, ſed vel in Carum vel in Coma patientes deducerent: cuius ratione etiam exteriora ſtupefacientia, & cætera omnia ſomnum prouocantia omittenda cenſeo, ſolisq́ prædictis vel ſimilibus præſidijs agendum eſſe iudico.

Antonius Mizaldus Cent. 4. Aph. 75. Memorab.

Plerię Noctambuli inter dormiendum opera vigilantium exercent, tecta in ſublime ſcandunt, per trabes & lacunaria oberrant, lectos aliorum adeunt, omniaq́ intrepidè audent, nec quicquam ſibi timent. Authores ſunt Albertus, Chriſtophorus Marcellus, Langius, Galenus, qui etiam noctambulum ſe fuiſſe teſtatur.

De noctambulorum inſomnijs Iohan. Langius in lib. 2. Epiſt. med. Epiſt. 45.

Cæterum quando ex cauſarum ſomni mediocritate placidus obrepit ſomnus, diſcernendi tamen facultas adhuc vaporum

porum caligine obfuscetur. Effectrix tamen visorum facultas libera, nullis irretita vinculis sibi constat, tum ex rebus quas vigilans gessit, sensit, cogitauit & operata est, plurima somniorum spectra effingit, quæ tanquam vera dormientes amplectuntur. Vnde tandem solutis à colore accidentario, sensuum spirituũq; meatuum vinculis & motus compedib. vigilantium opera exercent, tecta in sublime conscendunt, per trabes & lacunaria in ædibus oberrant, lectos aliorũ adeunt, omnia intrepidè audent, nec quicquam sibi timent, quoniam vis illa discernendi sensus communis adhuc vaporũ caligine consopita iacet, nec pericula, nisi clamore experrecta, agnoscit. Casus enim ex abrupto, scribit Albertus, ijs q excelsa conscendunt, tunc maximè accidere solet, cum pericula agnouerint & formidare cœperint, eoq; virtutes roboris ad cor formidolosum confluũt: lacertos, neruos, musculosq; virtutis motiuæ organa destituũt. Dormientes igitur securiores sunt, acclamationibus verò experrecti præcipites cadunt. IN-

INDEX
vtriusq; tractatus.
A.

Ani-

B.

C.

Chy-

D.

Facul-

E.

F.

G.

H.

Lace-

L.

M.

N.

O

P.

Q.

R.

S.

T.

V.

FINIS.





LIPSIÆ
IMPRIMEBAT MICHAE
LANTZENBERGER.

Impensis Valentini Vœgelini Bibliop.

ANNO

M. D. XCVI.